

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

AFETLERDE GÖNÜLLÜLÜK: BİR KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASI

DOKTORA TEZİ

Ömer DEMİRBİLEK

EKİM-2023
GÜMÜŞHANE

T.C.

**GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

AFETLERDE GÖNÜLLÜLÜK: BİR KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASI

VOLUNTEERING IN DISASTERS: A MIXED METHOD RESEARCH

DOKTORA TEZİ

Ömer DEMİRBİLEK

EKİM-2023

GÜMÜŞHANE

T.C.

**GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

AFETLERDE GÖNÜLLÜLÜK: BİR KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASI

VOLUNTEERING IN DISASTERS: A MIXED METHOD RESEARCH

DOKTORA TEZİ

Ömer DEMİRBİLEK

Danışman: Prof. Dr. Serkan ÖZTÜRK

EKİM-2023

GÜMÜŞHANE

KABUL VE ONAY

X X X X

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Doktora Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Afetlerde Gönüllülük: Bir Karma Yöntem Araştırması**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğu intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

31/10/2023

.....
Ömer DEMİRBİLEK

TEŞEKKÜR

Doktora eğitimimin ve tez sürecimin başından bu yana tecrübe ve bilgisiyle beni yönlendiren danışman hocam Prof. Dr. Serkan ÖZTÜRK'e, tez izleme komitesinde bulunarak süreç boyunca yapıcı, olumlu ve değerli katkılarla çalışmanın zenginleşmesini sağlayan Doç. Dr. Afşin Ahmet KAYA ve Dr. Öğr. Üyesi Sercan KAYIN'a teşekkür ederim.

Tez çalışmamın ilk gününden bu yana bilgisi ve dostluğu ile bana yol gösteren Öğr. Gör. Şeyhmus AKSOY'a ve eğitim hayatımın her alanında bana tecrübe ve bilgisiyle destek olan Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ASLAN'a ve Dr. Öğr. Üyesi Sefa MIZRAK'a teşekkür ederim. Tez çalışması sürecinde verilerin toplanmasında katkısı olan Sinop Üniversitesi, Acil Durum ve Afet Yönetimi programı öğrencilerime ve tüm katılımcılara teşekkür ediyorum.

Özellikle beni yetiştiren ve hayatım boyunca beni destekleyen aileme, yaptığım çalışmalarda her zaman bana destek olan eşime teşekkür ediyorum. Her anı zıtlıklarla dolu olan bu hayatta, çalışmamı yakın zamanda kaybettiğim, çok kıymetli babama ve yakın zamanda ailemize katılan küçük kızıma hediye ediyorum.

Ömer DEMİRBİLEK
GÜMÜŞHANE – 2023

ÖZET

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin afetlerde gönüllülüğten neden kaçındığını keşfetmek ve bu davranışı geçerli ve güvenilir biçimde değerlendirebilecek bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırma keşfedici sıralı karma yöntemle yürütülmüştür. Çalışmanın nitel evresinde amaçlı örnekleme ile belirlenen 13 üniversite öğrencisiyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Verilerin tematik analizi sonrasında 7 tema keşfedilmiş ve 81 maddelik ölçek madde havuzu oluşturulmuştur. Taslak ölçeğe alınan uzman değerlendirmeleri Lawshe tekniği ile değerlendirilmiş ve madde sayısı 81'den 64'e düşmüştür. Taslak ölçek önce pilot gruba uygulanarak tespit edilen hatalar düzenlenmiştir. Sonraki aşamada kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenen 731 kişilik örnekleme uygulanmıştır. Veriler SPSS 25.0 ve AMOS 24.0 paket programlarıyla analiz edilmiştir. Taslak ölçeğin Kaiser Meyer Olkin değeri >0.6 ve Barlett's test değerleri ilişkisi $p<0.05$ olduğundan ölçeğin faktör analizine uygun olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için yapılan Açıklayıcı Faktör Analizleri sonrasında ölçekten binişik ve faktör yükü 0.33 altında olan 32 madde çıkarılmıştır. Ölçek yapısı Doğrulayıcı Faktör Analizi ile değerlendirilmiş ve 6 faktör 31 maddeden oluşan nihai ölçeğe ulaşılmıştır. Boyutlar; Değer (11 madde), Bilgi (5 madde), Ekonomi (3 madde), Reklam ve Tanıtım (5 madde), Aile Bağları (4 madde), Korku (3 madde) olarak oluşmuştur. Ölçeğin toplam Cronbach Alpha değeri 0.92 ile oldukça yüksektir, alt boyutlar ise 0.75 ile 0.93 arasında değişmektedir. Geliştirilen ölçekten alınan puanın yükselmesi afetlerde gönüllülüğten kaçınmanın artmasına işaret etmektedir. Geliştirilen ölçek afetlerde gönüllülük alanında çalışan kurumların, bireyleri gönüllülük sürecine dahil etmesinde katkı sağlayabilir. Gönüllülük bilinçlendirmesinin bütün eğitim seviyelerine dahil edilmesi gönüllülüğe katılımı olumlu etkileyebilir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afetlerde gönüllülük, Gönüllülük, Karma yöntem, Ölçek geliştirme

SUMMARY

This research aimed to unravel the factors contributing to university students' reluctance to participate in disaster volunteering and sought to develop an assessment scale for this behavior. Employing an exploratory sequential mixed-method design, the qualitative phase involved semi-structured interviews with 13 purposefully sampled students, resulting in the identification of seven themes and an initial item pool of 81 for the scale. Expert evaluations, using the Lawshe technique, refined the items to 64. pilot testing, error identification, and correction led to the administration of the scale to 731 individuals through convenience sampling. Data analysis, conducted with SPSS 25.0 and AMOS 24.0, confirmed the scale's suitability for factor analysis, indicated by a Kaiser Meyer Olkin value (>0.6) and the significance of Bartlett's test ($p<0.05$). Exploratory Factor Analyses resulted in the removal of 32 items due to overlapping and factor loadings below 0.33. Confirmatory Factor Analysis validated this structure, resulting in a final scale with 6 factors and 31 items: Value (11 items), Information (5 items), Economy (3 items), Advertising and Promotion (5 items), Family Ties (4 items), and Fear (3 items). The total Cronbach Alpha value for the scale is high at 0.92, with sub-dimensions demonstrating reliability between 0.75 and 0.93. Higher scores on the scale indicate an increased tendency to avoid volunteering in disasters. This developed scale holds considerable potential to enhance the involvement of individuals in disaster volunteering processes, offering insights to organizations in this field. Advocating for volunteerism awareness across educational levels may positively influence participation in such activities.

Keywords: Disaster, Volunteering in disasters, Volunteering, Mixed method, Scale development

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar DİZİNİ	XI
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XII
EKLER DİZİNİ.....	XIII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XIV
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR ÖZETİ.....	6
2.1. Afetler	6
2.1.1. Afetin Tanımı	6
2.1.2. Afetlerin Sınıflandırılması	7
2.1.3. Afetlerin Etkileri ve Sonuçları	9
2.2. Gönüllülük	11
2.2.1. Gönüllülük Kavramı	11
2.2.2. Tarihte Gönüllü ve Gönüllülük Çalışmaları.....	14
2.2.3. Gönüllülük Türleri	15
2.2.4. Gönüllülük Motivasyonları	17
2.2.5. Gönüllülüğün Faydaları	18
2.2.6. Afetlerde Gönüllülük	20
2.2.7. Gençlerde Afetlerde Gönüllülük	24
2.2.8. Dünyada gönüllülük	25
2.2.9. Ülkemizde Gönüllülük	26
3. MATERYAL VE YÖNTEM	28
3.1. Araştırma Yöntemi.....	28

3.2. Araştırma Deseni.....	28
3.2.1. Nitel Aşama.....	29
3.2.2. Araştırmacının Rolü	30
3.2.3. Çalışma Grubu	31
3.2.4. Veri Toplama Tekniği ve Aracı	33
3.2.5. Verilerin Toplanması	36
3.2.6. Verilerin Analizi.....	37
3.2.7. Geçerlilik ve Güvenirlik.....	39
3.2.8. Araştırmanın Etik Boyutu	40
3.2.9. Araştırmanın Sınırlılıkları	41
3.3.1. Nicel Aşama	41
3.3.2. Araştırma Evreni	41
3.3.3. Araştırma Grubu ve Örneklem.....	41
3.3.4. Veri Toplama Yöntemi ve Süresi.....	42
3.3.5. Araştırmanın Değişkenleri	42
3.3.6. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları.....	42
3.3.7. Sosyodemografik Özellikler Anket Formu	43
3.3.8. Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma Ölçeği Taslağı.....	43
3.3.9. Araştırmanın Ön Denemesi.....	47
3.3.10. Araştırmanın Veri Analizi.....	47
3.3.11. Araştırmanın Etik Boyutu	50
3.3.12. Araştırmanın Sınırlılıkları	50
3.3.13. Araştırma Takvimi	50
4. BULGULAR	52
4.1. Nitel Bulgular.....	52
4.1.1. Keşfedilen Kod, Kategori, Temalar	52
4.1.2. Oluşturulan Kelime Bulutu	66
4.1.3. Ölçek Geliştirmek İçin Madde Havuzu Oluşturulması.....	66
4.2. Nicel Bulgular	67

4.2.1. Uzman Görüşleri ile İlgili İstatistikler	67
4.2.2. Sosyodemografik Verilere İlişkin İstatistikler	67
4.2.3. Geçerlik Analizleri	70
4.2.4. Güvenilirlik Analizleri	85
5. TARTIŞMA	89
5.1. Nitel Bulgulara İlişkin Değerlendirme ve Tartışma.....	89
5.2. Nicel Bulgulara İlişkin Değerlendirme ve Tartışma	94
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	98
6.1. Araştırmanın Geçerlilik Analizi Sonuçları.....	98
6.2. Araştırmanın Güvenilirlik Analizi Sonuçları	99
6.3. Araştırmanın Sosyodemografik Bulgularına Ait Sonuçları	99
6.4. Öneriler	100
KAYNAKÇA.....	102
EKLER.....	111
ETİK KURUL KARARLARI.....	125
ÖZGEÇMİŞ	127

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. EM-DAT genel afet sınıflandırılması (EM-DAT, 2022).....	7
Tablo 2. Dünyada gözlenen afet türleri tablosu (AFAD, 2022).....	8
Tablo 3. Çalışma grubunun demografik özellikleri	32
Tablo 4. Likert tipi ölçekleri için cevaplama örneği	44
Tablo 5. Madde havuzu için uzman değerlendirme formu	45
Tablo 6. Araştırma süreç tablosu	51
Tablo 7. Tema ve kategoriler	52
Tablo 8. Tema ve kategorilerin belge temelli frekans tablosu	55
Tablo 9. Alan uzman grubunun tanımlayıcı özellikleri	67
Tablo 10. Katılımcıların yaş dağılımına ilişkin tablo.....	68
Tablo 11. Katılımcıların cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı durumları.....	68
Tablo 12. Katılımcıların eğitim ve çalışma durumlarına ilişkin tablo	69
Tablo 13. Katılımcıların ve ailelerinin ekonomik durumu.....	69
Tablo 14. Kronik hastalık, engellilik ve bakmakla yükümlü olunan kişi varlığı.....	69
Tablo 15. Katılımcıların afetlerle ilişkili özelliklerine ilişkin tablo.....	70
Tablo 16. Madde havuzunun uzman değerlendirme seçeneklerinin dağılımı.....	71
Tablo 17. Madde havuzunun uzman kapsam geçerliği oran analizi	73
Tablo 18. Taslak ölçeğin madde dağılımına göre yanıt yüzdeleri	75
Tablo 19. Taslak ölçek maddelere verilen puanların tanımlayıcı istatistikleri	78
Tablo 20. Taslak ölçeğin KMO ve Bartlett's testi sonuçları.....	80
Tablo 21. AFA sonucu faktör dağılımı ve faktör yükleri.....	80
Tablo 22. Taslak ölçek madde-toplam puan korelasyonu.....	81
Tablo 23. Taslak ölçeğin açıklanan toplam varyans değerleri	82
Tablo 24. Afetlerde gönüllülüğten kaçınma ölçeği nihai yapısı	85
Tablo 25. Toplam ölçeğin güvenirlik analizi	85
Tablo 26. AGKÖ faktörlerinin Cronbach Alpha katsayıları	86
Tablo 27. Geliştirilen AGKÖ ölçeği	86

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Görüşme formunu oluşturma aşamaları.....	34
Şekil 2. Bilgi teması kod-alt kod modeli.....	58
Şekil 3. Kişiler arası bağlar kod-alt kod modeli.....	59
Şekil 4. Ekonomi teması kod-alt kod modeli	61
Şekil 5. Belirsizlikler teması kod-alt kod modeli.....	62
Şekil 6. Bireysel özellikler teması kod-alt kod modeli	63
Şekil 7. Gönüllülük algısı teması kod-alt kod modeli.....	64
Şekil 8. Tanıtım ve reklam faaliyetleri teması kod-alt kod modeli.....	65
Şekil 9. Afetlerde gönüllülük ile ilgili katılımcıların ifadelerinin kelime bulutu	66
Şekil 10. Taslak ölçeğin yamaç birikinti grafiği	83
Şekil 11. Taslak afetlerde gönüllülüğten kaçınma ölçeğinin DFA diyagramı	84

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Afetlerde gönüllülük ile ilgili görüşme formu.....	111
Ek 2. Aydınlatılmış onam formu.....	113
Ek 3. Sosyodemografik özellikler anket formu	115
Ek 4. Afetlerde Gönüllülükten Kaçınma Ölçeği 81 maddelik taslak formu	117
Ek 5. Afetlerde Gönüllülükten Kaçınma Ölçeği geliştirme çalışması uzman listesi	121
Ek 6. Uzman sayısına göre her bir maddeye ait anlamlı minimum KGO değerleri	122
Ek 7. Afetlerde Gönüllülükten Kaçınma Ölçeği Son Hali	123

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

α	:Cronbach's Alfa
%	:Yüzde
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AFA	:Açımlayıcı Faktör Analizi
AFAD	:Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AMOS	:Analysis of Moment Structures
BM	:Birleşmiş Milletler
CFI	:Comparative Fit Index
COVID-19	:Yeni Koronavirüs Hastalığı
CRED	:Centre for Research on the Epidemiology of Disasters
DFA	:Doğrulamalı Faktör Analizi
EM-DAT	:Emergency Events Database
GFI	:Goodness of Fitness
IFI	:Incremental Fit Index
IFRC	:International Federation of Red Cross and Red Crescent
KGİ	:Kapsam Geçerlilik İndeksi
KGO	:Kapsam Geçerlilik Oranı
KGÖ	:Kapsam Geçerlilik Ölçütü
KMO	:Kaiser-Meyer-Olkin
n	:Sayı
RMSEA	:Root Mean Square Error of Approximation
SPSS	:Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi
TLI	:Turker-Lewis İndeks
UNV	:Birleşmiş Milletler Gönüllüler Programı
UNISDR	:United Nations Office for Disaster Risk Reduction
vb.	:Ve Benzeri
vd.	:Ve Diğerleri

1. GİRİŞ

Afetler toplumların günlük yaşamlarını bozan, can, mal, insani değer ve varlıkların kaybına neden olan, ortaya çıktığı toplumun müdahale kapasitesini aşan ve farklı kökenlere sahip olarak ortaya çıkan olaylardır (AFAD, 2014; Arbon vd., 2006: 172; Dikmenli ve Gafa, 2017: 21; IFRC, 2022; Yumagulova vd., 2021: 59). Tarih boyunca insanlara büyük zararlar veren birçok afet yaşanmıştır (Coppola, 2015). Afetler her yıl binlerce insanın hayatını kaybetmesine, çok yüksek maddi kayıplara ve hasarlara yol açarak birey ve toplumlara büyük zararlar vermekte ve gelecekte bu zararın daha da artacağı öngörülmektedir (Maurice, 2013: 1612).

Tarih boyunca insanlar afetlerle mücadelede etkin yöntemler geliştirmek için çalışmışlardır (Coppola, 2015). Afet kaynaklı ortaya çıkan kayıplar ve zararlar bazen önlenabilir ve çoğu zaman hafifletilebilir (Neumayer vd., 2014: 8). Afet zararlarını azaltmaya yönelik en önemli ve en akılcı yatırım ise afete karşı yapılan etkin bir hazırlıktır (Ma vd., 2021). Yapılacak olan afetlere hazırlık çalışmaları kapsamında birçok araç ve yöntemden bahsedilebilir. Bunlar içerisinde en önemlilerinden birisi olarak gönüllüler ve gönüllülük sistemleri öne çıkmaktadır (Heidarpour vd., 2021: 169; Ma vd., 2021; Michel, 2007).

İnsanlar, afetler ve çeşitli krizlerle sürekli yüzleşmeye devam ediyor ve edecektir. Bu noktada gönüllülerin varlığı ve sağladıkları yararlar devlet, idari yönetimler ve diğer sorumlular için büyük bir kaynak ve güç olabilir (Heidarpour vd., 2021: 171). Gönüllülük, doğal ve günlük yaşamda gerçekleştirilen yardımdan daha fazlasıdır. Bununla birlikte kapsamı aile ve arkadaşlara sağlanan bakımdan daha dar olan, yardım etme davranışları kümesinin bir parçasıdır (Wilson, 2000). Gönüllülük özgür irade ile toplumun genelinin iyiliği için yapılan ve maddi menfaatin asıl harekete geçirici faktör olmadığı bir faaliyettir (UNV, 2013: 12; Güder ve ÖSGD, 2006: 3). Gönüllü ise bir işi yapmayı hiçbir yükümlülüğü yokken isteyerek üstlenendir (Türk Dil Kurumu Başkanlığı, 2021). Gönüllülük olarak adlandırılan davranış aslında yaşamımızın birçok noktasındadır. Bu davranış farklı tür ve özelliklere sahip bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Bu kapsamda gönüllülük türleri olarak; proje gönüllülüğü, geçici gönüllülük, sanal gönüllülük, öğrenci gönüllülüğü, genç gönüllülüğü, yaşlı ve emekli gönüllülüğü, afet gönüllülüğü gibi farklı gönüllülük türlerinden bahsedilebilir (Arslan, 2018; Grant vd., 2019).

Gönüllülük türlerinin birçoğu genel bir yapı ve ortak özelliklere sahip olmasına rağmen, hepsinin aynı olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Özellikle afetlerde gönüllülük diğer gönüllülük türlerinden oldukça farklıdır. Bu fark sadece gönüllülük sürecinde yapılan faaliyetler, işler açısından değil, gönüllülerin motivasyonu ve isteği açısından da, afetlerde gönüllülüğün diğer gönüllülük türlerinden ayrıştığı gözlemlenebilir (Michel, 2007). Afetlerde gönüllülük afetlerin doğası gereği diğer gönüllülük faaliyetlerinden daha zor ve ağır şartları içerebilmektedir (Iacono, 2006: 39). Afetlerde gönüllülük: arama kurtarma, tıbbi müdahale (genellikle ilk yardım), tahliyelere yardımcı olmak, kayıp kişi arama, yapılan faaliyetlerin kaydedilip düzenlenmesi, bilgi akışı sağlamak, gıda yardımı sağlamak, temizlik yapmak gibi alanda gerekli olan diğer birçok işlere yardımı kapsamaktadır (Pine vd., 2018; Twigg ve Mosel, 2017: 447). Bu işlem ve uygulamalar diğer gönüllülük türlerinden oldukça farklı ve zor koşulları içerebilmektedir.

Afetlerde gönüllü olarak faaliyet yürüten kişilerin yaptıkları büyük öneme sahiptir (Paciarotti vd., 2018: 272). Gönüllüler zor ve ağır şartlar altında afetlerden etkilenen bireylere yardım etmektedirler. Etki alanı geniş, şiddeti yüksek felaketlerde gönüllü gücünün etkin şekilde kullanılması afetlerin etkisini azaltmakta çok önemli rol oynamaktadır (Özel ve Sezen, 2018). Özellikle arama kurtarma faaliyetlerinin yürütülmesinde arama kurtarma ekiplerine büyük katkı verirler (Heidarpoor vd., 2021: 171; Whittaker vd., 2015: 359). Bu durum bazı ülkelerde dahada gelişmiş ve afetlere müdahale profesyonel ve resmi ekiplerin koordinatörlüğünde gönüllüler aracılığıyla yürütülmektedir (Grant vd., 2019). Buna bağlı olarak yönetimler her zaman gönüllülüğü arttırmak ve sürdürmek istemektedirler (Karaman, 2018: 503; Wilson, 2000). Gönüllü bireylerin, günümüzde afetlere müdahalede ortaya koyduğu katkı ve destek çok yüksek bir noktada olmasının yanında gelecekte bu katkının daha fazla olacağı öngörülmektedir (McLennan vd., 2016: 2031; Whittaker vd., 2015: 359).

Afetlerde gönüllülük çalışmaları her ne kadar önemliyse o faaliyeti gerçekleştirmenin de o kadar zor olduğu söylenebilir. Afetlerde gönüllülük faaliyetleri yüksek efor, fiziki güç ve uzun zaman gerektirdiği için, gönüllülük için en uygun grubun genç bireyler, öğrenciler olduğu söylenebilir (Erdoğan vd., 2020). Genç gönüllülerin etkisi ve kapasitesi yüksek olmakla birlikte son derece işlevsel ve pratik olmaktadır (Carlton ve Mills, 2017: 783). Ayrıca gençlerin, görece yetişmiş işgücü olmaları, henüz düzenli çalışma hayatında başlamadıkları, sağlık ve fiziki güçlerinin yüksek düzeyde olması gönüllülük çalışmaları için büyük avantaj olarak görülmektedir (Erdoğan vd., 2020). Genç gönüllüler sahip oldukları özellikler sayesinde afetlerde benzersiz etki

oluşturabilmektedir (Carlton ve Mills, 2017: 765). Afetlerde gönüllülük için en uygun grup tanımlamaları incelendiğinde, ortak özellikler üniversite öğrencilerini işaret etmektedir. Üniversite öğrencileri toplumun diğer kesimlerine göre genellikle daha genç, daha bilgili, boş zamana sahip ve üzerinde bakacak kişi sorumluluğu olmayan bireylerdir. Ortaya konulan bu özellikleri üniversite öğrencilerini afetlerde gönüllülük için eşsiz bir değer olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı birçok hükümet ve kuruluş üniversite öğrencilerde gönüllülük faaliyetlerini arttırmak için çok yönlü çalışmalar yapmaya çalışmaktadır (Kesgin, 2016: 128).

Gönüllülük çalışmalarının yönetimlere, afetzedelere ve afet çalışanlarına sağladığı yarar dışında, gönüllülüğün gönüllüler için de birçok faydası olduğu belirtilmektedir (Bjerneld vd., 2004: 103; Ege, 2011: 8). Bunlardan bazıları yaşam doyumu, benlik saygısı, kişisel sağlık gelişimi, eğitim ve mesleki anlamda başarı olarak sıralanabilir. Afetlerde gönüllülük çalışmalarının bütün yaş ve meslek gruplarına olumlu katkılarının olmasının yanında afetlerde gönüllü olan öğrencilerde okulu asma ve uyuşturucu kullanımı gibi sorunlu davranışlara girme olasılığının azaldığı belirlenmiştir (Wilson, 2000). Gönüllülük, gönüllünün bireyler arası iletişim, etkileşim ve kişilerin hayatını düzene oturtmasına yardım etmektedir (UNV, 2018: 11). Araştırmalar gönüllülük faaliyetlerinin, liderlik becerilerinin, bireylerin manevi dünyasının gelişmesini ve kendisini tanımasını sağladığını belirtmektedir (Carlton, 2015: 160; Ege, 2011; Pine vd., 2018). Nitekim gönüllülük faaliyetleri bireyin yaşam kalitesini gösterir (Law ve Shek, 2011: 287). Gönüllülük her ne kadar bireylerin gelişimi, kendisini keşfetmesi ve farklı yönlerden ona değer katma özelliğine sahip olsa da gençlerin ve üniversiteli öğrencilerinin gönüllülüğü sahiplenmesinin ve gönüllülüğe katılma isteğinin yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Hala birçok öğrenci için gönüllülük kendileri için gereksiz, sıradan ve faydasız bir faaliyet olarak görülmektedir (Kesgin, 2016: 128).

Uluslararası kurum ve kuruluşlar toplumların refah seviyelerini artırmak, kalkınmalarını hızlandırmak ve sermayeyi artırmak için gönüllülüğü teşvik etmektedir (Karaman, 2018: 503). Uluslararası alana bakıldığında afetlerde gönüllülük faaliyetleri ve gönüllülerin büyük bir etkisinin olduğu görülmektedir (UNV, 2011; Carlton ve Mills, 2017: 765; Grant vd., 2019; UNV, 2018). Birleşmiş Milletler (BM) 2008 yılında gerçekleştirdiği bir araştırma ile dünya genelinde gerçekleştirilen toplam gönüllülük faaliyetlerinin 109 milyon kişinin tam zamanlı çalışmasına eşit seviyede gönüllülük gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Bu veri birçok büyük küresel endüstrinin sayısını aşmaktadır (UNV, 2018: 10). 2018 yılında yapılan araştırma ise yılda yaklaşık olarak 1 milyar gönüllünün zamanlarını dünyada bir fark yaratmak için ayırdığını ve genellikle en

zor koşullarda kendilerini ve topluluklarını etkileyen sorunlara müdahale ettiğini belirtmektedir (UNV, 2018: 3). Gönüllülük toplumlar ve yönetimler açısından kabul görölmesi her ne kadar artsa da hak ettiğı değeri hala görmemektedir (UNV, 2011: 4). Özellikle yapılan araştırmalar Türkiye’de gönüllülük faaliyetlerine katılım düzeyinin dünya ortalamasının altında olduğunu göstermektedir (UNV, 2013: 12; Erdoğan, 2012: 11; Kesgin, 2016: 130; Yönten Balaban ve Çoban İnce, 2015: 166). Charites Aid Foundation tarafından 114 ülke arasında yabancılara yardım, bağış, gönüllülük faaliyeti alanlarında ülkelerin yaptığı faaliyetleri ve sıralaması belirlenen çalışmada Türkiye genel ortalama da 78, yabancılara yardım etmede 48, bağış faaliyetinde 75 ve gönüllülük faaliyetlerinde 99. sırada yer aldığı görölmektedir (Charities Aid Foundation, 2021). Türkiye’de gençleri kapsayan bir araştırma bir yıl içinde alan fark etmeksizin bir gönüllülük çalışması gerçekleştiren kişilerin %5 olduğunu ortaya koymuştur (Erdoğan, 2012). Yapılan bu araştırmada gençler arasında gönüllülük çalışmalarına katılım her ne kadar uluslararası araştırmalara göre daha yüksek çıksa da uluslararası ortalamanın altında olduğu sonucunu değıştirmemektedir (Erdoğan, 2012; Kesgin, 2016: 120). Dolayısıyla bütün veriler göz önüne alınarak Türkiye’de genelde toplumda ve özelde gençler arasında gönüllülüğün düşük olduğu görölmektedir (Kesgin, 2016: 120; Yönten Balaban ve Çoban İnce, 2015: 166).

Gönüllülerin afetlerde etkilerinin yanı sıra gönüllü olan kişiler içinde öneminin ne kadar yüksek olduğu açıktır. Toplumların gençleri eğitme ve gençlere nitelik kazandırma çalışmaları için gönüllülük faaliyetlerinin artırılması ve bu alanla ilgili araştırmaların yapılması önem taşımaktadır. Bununla birlikte literatürde gönüllülük çalışmaları oldukça sınırlıdır (UNV, 2011: 3; Wilson, 2000) ve bu alanda daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır (Arbon vd., 2006: 171). Özellikle afetlerde gönüllülük çalışmalarının literatürde henüz olgunlaşmadığı ve öne çıkan birkaç başlık üzerinden gerçekleştirildiğı görölmektedir. Literatürde yer çalışmalar incelendiğinde birçoğunun gönüllülük faaliyetinin bireylere etkisi (Barraket vd., 2013; Gouda vd., 2020; Iacono, 2006; Pine vd., 2018), farklı grupların afetlerde gönüllülük isteğı (Aydinli vd., 2015; Byrne vd., 2021; Ma vd., 2021) veya gönüllü yönetimi (Heidarpour vd., 2021; Öksüz vd., 2021; Paciarotti vd., 2018) üzerine olduğu görölmektedir. Literatürde yer alan araştırma ve çalışmalar incelendiğinde genel olarak gönüllülük faaliyetinin herkes tarafından yürütüldüğü, benimsendiğı ve bundan dolayı sadece gönüllü olanların problemlerinin araştırıldığı anlaşılmaktadır fakat toplumların genelinde, özellikle de genç üniversiteli bireylerde gönüllülük, onları gönüllülükten uzaklaştıran farklı nedenlerden dolayı yeterince benimsenmemektedir ve yapılmamaktadır (Law ve Shek, 2011: 295). Sağık problemleri, yönetimlere karşı

güvensizlik, bakmakla yükümlü olunan bireylerin sorumluluğu, stres altında kalmama isteği, ekonomik koşullar, iş durumu, zaman yetersizliği, ebeveynlik durumu, bilinmeyen ortam ve ekip sorunları, gönüllülüğün olumsuz ve bireyleri uzaklaştıran yönlerine örnektir (Bjerneld vd., 2004: 104; Erdoğan, 2012, 2012; Fothergill vd., 2005; Wilson, 2000).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında bu çalışmada üniversite öğrencilerinin neden afetlerde gönüllü olmadıklarını ölçmeyi sağlayacak geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmek amaçlanmaktadır. Bu kapsamda bu çalışmada sırasıyla şu işlemler yürütülecektir; ilk aşama olan nitel aşamada, hedef kitle olarak belirlenen üniversite öğrencileri ile yapılacak nitel görüşmeler ve nitel görüşmelerden elde edilen verilerin analizi ile ölçek maddelerini oluşturmak olacaktır. Çalışmanın ikinci aşaması olan nicel aşamada, ölçek maddeleri üniversite öğrencilerine uygulanarak geçerli ve güvenilir bir ölçek elde edilmek amaçlanmıştır. Bu araştırmanın üniversite öğrencilerini afetlerde gönüllülük sürecine dahil etmek için gerçekleştirilecek çalışmalara, gönüllülük alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına ve gençlere yönelik gönüllülük içerikli hazırlanacak ders, programlara ve eğitimlere katkı sağlaması beklenmektedir.

2. LİTERATÜR ÖZETİ

2.1. Afetler

Çalışmanın bu kısmında afet tanımı, afetlerin sınıflandırılması, afetlerin etkileri ve sonuçları ayrı başlıklar altında detaylı olarak açıklanmıştır.

2.1.1. Afetin Tanımı

Afet, birçok farklı alanı, birçok farklı kurumu, birçok farklı ülkeyi; farklı büyüklük, farklı şiddet, farklı zamanlarda etkilediği için tanımı da çok fazla farklılık göstermektedir (Perry, 2007). Afet tanımı, bireysel düzeyde de, benzer şekilde, bireylerin eğitim durumu, yaş, yaşadıkları bölge ile ilişkili olarak farklılık gösterebilen bir kavramdır (Dikmenli ve Gafa, 2017: 27). Fakat dünya genelinde ve ülkemizde genel kabul gören birtakım tanımlar mevcuttur. Ülkemizde afetlerin yönetimi konusunda koordinatör ve yetkili kurum olan Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) afeti şöyle tanımlamaktadır: İnsan topluluklarının günlük yaşam akışını bozan veya tamamen yok eden, gerçekleştiği toplumda can, mal, sosyal vb. kayıplara yol açan ve ortaya çıktığı toplumun kendi imkan ve kaynakları ile mücadelede yetersiz kaldığı, doğa insan veya teknoloji kaynaklı olaydır (AFAD, 2014). IFRC (2022) ise AFAD tarafından yapılan tanıma benzer olarak afeti: kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkma kapasitesini aşan, bir topluluğun işleyişine ciddi aksamalar olarak tanımlamıştır. Afetler, doğa, insan ve teknolojik tehlikelerin yanı sıra bir topluluğun maruz kalmasını ve kırılganlığını etkileyen çeşitli faktörlerden kaynaklanabilir şeklinde tanımlamaktadır. Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi (UNISDR) tarafından yapılan afet tanımı ise etkilenen topluluk veya toplumun kendi kaynaklarını kullanarak baş etme kabiliyetini aşan, yaygın insan, malzeme, ekonomik veya çevresel kayıplar ve etkiler içeren ve toplumun işleyişinde ciddi bir bozulmaya yol açan olaylar olarak tanımlanmaktadır (UNISDR, 2009). Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi (CRED) ise yaptığı tanımlamada afeti “yerel kapasiteyi aşan ve ulusal veya uluslararası düzeyde bir yardıma ihtiyaç duyulan bir durum veya olay olarak tanımlamaktadır. Afetler büyük hasar, yıkım ve insan acılarına neden olan öngörülemeyen ve genellikle ani gerçekleşen olaylardır. Bununla birlikte CRED veri tabanına bir olayın afet olarak girilmesi için; 10 veya daha fazla insan ölümü, 100 veya daha fazla kişinin etkilenmesi, olağanüstü hal ilanı veya uluslararası yardım çağrısı aşağıdaki kriterlerden en az birinin olması gerektiğini ifade etmektedir (CRED, 2022).

Bütün tanımlar incelendiğinde ortak nokta olarak; can ve mal kaybı (AFAD, 2014; CRED, 2022), toplum yaşamına etki (CRED, 2022; Yumagulova vd., 2021: 59) ve kapasiteyi aşma (CRED, 2022; UNISDR, 2009: 9) durumlarının ön plana çıktığı görülmektedir.

Literatürün geneli incelendiğinde afet tanımı ile ilgili olarak; toplumun işleyişine zarar verme veya tamamen yok etme, farklı şekillerde kayıplara neden olma ve ortaya çıktığı toplumun imkân ve kapasitesini yetersiz bırakma özelliklerinin ortak olduğu söylenebilir.

2.1.2. Afetlerin Sınıflandırılması

Afetler, meydana getirdiği sonuçlar itibariyle yıkıcı etkilerinin telafi edilmesi oldukça zor olan durumlardır (Arbon vd., 2006: 172; Michel, 2007; Maya, 2011). Bu durumların meydana gelmesinde jeofiziksel, iklimsel, teknolojik vb. birçok farklı türde olay neden olabilmektedir (Tierney vd., 2001: 4). Afetlerin sınıflandırılması da tanımında olduğu gibi farklılıklar gösterebilmektedir. Literatürde yer alan kaynaklar afetleri kaynaklarına göre sınıflandırırken bazen doğa, teknoloji ve insan (AFAD, 2022) şeklinde bazen de doğa ve teknoloji şeklinde (EM-DAT, 2022) sınıflandırabilmektedir. Bu çalışmada Uluslararası Afet Veri Tabanı (EM-DAT) tarafından hazırlanan ve uluslararası araştırmalarda sıklıkla kullanılan, EM-DAT genel afet sınıflandırılması kullanılacaktır. EM-DAT afetleri temel olarak iki kaynağa bağlı olarak sınıflandırmaktadır. Bu kaynaklar doğa ve teknoloji kaynaklı afetler olarak görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. EM-DAT genel afet sınıflandırılması (EM-DAT, 2022).

Afet Grubu	Afet Alt Grubu	Afet Türü
Doğal Afetler	Jeofiziksel	Deprem
		Kütle Hareketleri (Kuru)
		Volkanik Faaliyetler
	Meteorolojik	Aşırı sıcaklar
		Sis
		Fırtına
	Hidrolojik	Sel
		Heyelan
		Dalga Hareketleri
	İklimsel	Kuraklık
		Buzul Gölü Taşkını
		Orman Yangınları
	Biyolojik	Epidemi
		Böcek İstilasası
		Hayvan Kazaları
	Dünya Dışı	Darbe ve Çarpmalar

Tablo 1. (Devamı)

Afet Grubu	Afet Alt Grubu	Afet Türü
Doğal Afetler	Dünya Dışı	Uzay Hava Değişimleri
Teknolojik Afetler	Endüstriyel kaza	Kimyasal Sızıntı
		Çökme
		Patlama
		Yangın
		Gaz Sızıntısı
		Zehirlenme
		Radyasyon
		Yağ Sızması
		Diğer Olaylar
	Taşıma kazası	Hava Yolu
		Kara Yolu
		Demiryolu
		Su yolu
	Çeşitli kaza	Çökme
		Patlama
		Yangın
		Diğer

Afetler, farklı yapılar tarafından, farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Bu durum ilgili organizasyon veya yapının afetlerle hangi yönden ilişkili olduğu ile bağlantılıdır. EM-DAT tarafından yapılan bu sınıflamanın yanı sıra ülkemizde afetler konusunda koordinatör ve yetkili kurum olan AFAD ise afetleri Tablo 2’de yer alan şekilde sınıflandırmaktadır.

Tablo 2. Dünyada gözlenen afet türleri tablosu (AFAD, 2022).

Jeolojik Afetler	Klimatik Afetler	Biyolojik Afetler	Sosyal Afetler	Teknolojik Afetler
Deprem	Sıcak Dalgası	Erozyon	Yangınlar	Maden Kazaları
Heyelan	Soğuk Dalgası	Orman Yangınları	Savaşlar	Biyolojik, Nükleer, Kimyasal Silahlar ve Kazalar
Kaya Düşmesi	Kuraklık	Salgınlar	Terör Saldırıları	Sanayi Kazaları
Volkanik Patlamalar	Dolu	Böcek İstilası	Göçler	Ulaşım Kazaları
Çamur Akıntıları	Hortum			
Tsunami	Yıldırım			
	Kasırga			
	Tayfun			
	Sel			

Tablo 2. (Devamı)

Jeolojik Afetler	Klimatik Afetler	Biyolojik Afetler	Sosyal Afetler	Teknolojik Afetler
	Siklonlar			
	Tornado			
	Tipi			
	Çığ			
	Aşırı Kar			
	Yağışları			
	Asit			
	Yağmurları			
	Sis			
	Buzlanma			
	Hava			
	Kirliliği			
	Orman			
	Yangınları			

2.1.3. Afetlerin Etkileri ve Sonuçları

Afetlerin tarihi insanlığın tarihi kadar eskidir. Tarih boyunca insanlar afetlerle mücadele edebilmek için etkin yöntemler geliştirmeye çalışmışlardır. Afetlerle mücadele için birçok yöntem ve sistem geliştirilse de afetlerin etkilerini tamamen ortadan kaldırmak hiç bir toplum için mümkün değildir (Coppola, 2015). Hatta birçok zaman afetlere önlem amacıyla inşa edilen ve afetlerin olası zararlarını azaltması beklenen yapılar afetler sonrası insanların daha fazla zarar görmesine ve daha büyük sorunlar yaşamasına yol açabilmektedir. Buna büyük köprüler, barajlar ve su kanalları örnek verilebilir (Tierney vd., 2001: 5). Dolayısıyla afetler yaygın etkilere sahip, hesaplamaların tutmadığı ve yapılan yatırımların anlamsız kalabildiği süreçler olabilmektedir.

Afetler farklı coğrafyalarda, farklı türlerde ve farklı büyüklüklerde ortaya çıkarak birey, toplum ve yönetimlerin değerlerine zarar verir ve bu zararları telafi etmek son derece güç olabilmektedir (Michel, 2007; Tierney vd., 2001: 7). Afetler toplumun bütün fonksiyonları üzerinde, çok yönlü etkileri olan olaylardır. Bu etkilerin giderilmesi ve telafi edilmesi planlı, uzun süreli ve çok boyutlu bir çalışma gerektirmektedir. Afetlerin etkileri doğrudan, ikincil veya afet kaynaklı ve dolaylı etkiler olarak nitelendirilebilir. Doğrudan etkiler, afetin etkisinden kaynaklanan ölümleri, yaralanmaları ve fiziksel hasarı ve yıkımı içerir. İkincil afet etkileri, taşkınlardan kaynaklanan çevre kirliliğinin tetiklenmesi gibi etkilerdir. Bu tür olaylar, birincil afet etkisinin neden olduğu zarara yönelik müdahale ve iyileşme çabalarını zorlaştırabilir ve bunların üstünde önemli etkiler ve kayıplar üretebilmektedir (Tierney vd., 2001: 6).

Afetlerden kaynaklanan zarar ve kayıplar her geçen yıl artmakta ve gelecekte bu artışın devam edeceği beklenilmektedir (Arbon vd., 2006: 172; Maurice, 2013: 1612). Dünyada yaşanan afetlerin etkileri incelendiğinde, afetlerden 1982-2012 yılları arasında, 4.4 milyar insan etkilenmiş, 1.3 milyon insanın hayatını kaybetmiş ve 2 trilyon dolara çıkan maddi kayıplar ortaya çıkmıştır (Maurice, 2013: 1612). 2020 yılında yaşanan afetlerin sayısı ve oluşturduğu ekonomik zarar bir önceki yirmi yıla (2000-2019) göre, daha yüksek bir etkiye sahiptir (CRED, 2021: 1). Afetlerin etkilerinin artması üzerinde, dünya genelinde nüfusun, yapılaşmanın, ekonomik varlıkların, teknolojinin ve Kimyasal Biyolojik Radyolojik ve Nükleer maddelerinin artması önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

2021'de EM-DAT dünya çapında 432 afet olayını kaydetmiştir. Gerçekleşen afetler 101.8 milyon insanı etkilemiş ve yaklaşık 252.1 milyar Amerika Birleşik Devletleri (ABD) doları ekonomik kayba neden olmuştur. Bu dönem içerisinde yaşanan afetler 10.492 kişinin ölümüne yol açmıştır. Yaşanan afet olaylarının %40'ı, toplam ölüm sayısının %49'u ve etkilenen toplam insan sayısının %66'sı Asya kıtasında gerçekleşmiştir. Dünya genelinde oluşan bu ölüm sayısı ve etkilenen insan sayısı, geçmiş 20 yıllık ortalamaların altındayken, 2021'de yaşanan afet olayları sayısal olarak ve ekonomik açıdan geçmişe kıyasla çok daha büyük kayıplara neden olmuştur. 2021'de ekonomik olarak en yıkıcı 10 afetten 5'i Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelmiş ve toplam ekonomik maliyet 112.5 milyar dolar olarak belirlenmiştir (CRED, 2022). 252 milyar dolarlık bildirilen ekonomik hasar ile 2021, son yirmi yılda EM-DAT sistemine kaydedilen afetler kaynaklı en büyük ekonomik kayıp yaşanan yıldır. Sadece IDA Kasırgası 65 milyar dolara mal oldu ve son 20 yılın en zararlı 6. felaketi olarak kayda geçmiştir. 2021'de, 2001-2020 yılları için ortalama 357 olan yıllık afet olay sayısından çok daha yüksek olan toplam 432 felaket olay kaydedilmiştir. Taşkınlar, 2001-2020 döneminde kaydedilen ortalama 163 yıllık sel olayının çok daha üstüne çıkarak 223 olayla en fazla yaşanan afetler olmuştur. Muson sezonunda (Haziran -Eylül) Hindistan, 1.282 ölüme neden olan çok sayıda sel yaşamıştır. 2021 Temmuz ayında yaşanan Çin'deki Henan seli 352 ölüme, 14.5 milyon insanın etkilenmesine ve 16.5 Milyar ABD doları maliyetle sonuçlanmıştır. Afganistan'da gerçekleşen Nuristan selleri ise 260 ölümlle sonuçlanmıştır. Yaşanan Orta Avrupa selleri ve sonraki heyelanlar sadece Almanya'da 40 milyar ABD doları ekonomik maliyetle sonuçlandı ve 2021'de yaşanan ikinci en pahalı afet olmuştur (CRED, 2022).

Yaşanan afetlerin verdiği zararlar incelendiğinde birçok toplumun demografik, sosyal ve ekonomik yapısını sarsacak şiddette gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle

gerçekleşen afet türlerinin sayısal dağılımı ve etkileri incelendiğinde seller, aşırı sıcaklık olaylarının yıllar içerisindeki sürekli yükselişi dikkat çekmektedir. Bu yükseliş küresel iklim değişikliğinin Dünya çapında afetlerin algılanışı, hazırlığı, müdahalesi ve yönetimi üzerinde önemli değişikliklere yol açacağını göstermektedir. Afetlerin yeniden tanımlanması, yönetiminin yeniden inşa edilmesi gibi süreçler içerisinde en önemli noktalardan birisini de müdahale yapısının değişmesi olacaktır. Bu noktada afetlerde gönüllülüğün yeni bir anlayış ile etkin, güçlü ve işlevsel bir şekilde tasarlanması afetlerin yaygın etkileri ve zararlarını azaltmada en önemli noktalardan birisi olacaktır.

2.2. Gönüllülük

2.2.1. Gönüllülük Kavramı

Gönüllülük, herkesin aşına olduğu ve ne olduğunu tahmin edebileceği bir kavram olmasına rağmen ortak bir tanım belirlenmesi de bir o kadar güçtür. Akademik alan, sosyal alan ve yasal alan incelendiğinde birçok farklı tanımla karşılaşılabilir (UNV, 2011: 3). Bunlarla birlikte literatürde genel kabul görev ve genel hatlarıyla özellikleri belirlenmiş bir gönüllülük tanımı vardır. Gönüllülük genel olarak; zamanın başka bir kişiye, gruba veya amaca fayda sağlamak için serbestçe verildiği herhangi bir faaliyettir. Gönüllülük, spontane yardımdan daha fazla bağlılık gerektiren, ancak kapsamı aile ve arkadaşlara sağlanan bakımdan daha dar olan, yardım etme davranışları kümesinin bir parçasıdır (Wilson, 2000). Benzer bir tanımda gönüllülük; karşılıksız, insanlara fayda vermek amacıyla yapılan faaliyetler olarak değerlendirilmektedir (Arslan, 2018; Ege, 2011).

Gönüllü kişi ise daha önce ifade edildiği gibi bir işi yapmayı hiçbir sorumluluğu yokken isteyerek üstlenen anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu Başkanlığı, 2021). Gönüllü kişiler bilgi, emek, zaman ve sahip olduğu yeteneklerini topluma katkı sunmak için sarf eden ve bu işlem için herhangi bir karşılık beklemeyen kişilerdir (Yeşilay, 2022). Gönüllüler zamanlarını ve çabalarını, amaçlarına yardım etme misyonları olan kuruluşlara veya gerçekten yardım isteyen ve arayan kişilere bağışlarlar (Snyder ve Omoto, 2008).

Gönüllülük tanımlamaları yapılırken ne olduğu ve ne olmadığına dair bazı şartlar belirtilmiştir. Bunlardan ilki zorunluluk içermemesidir. Gönüllülük davranışı doğası gereği zorunluluk içermemelidir (Erdoğan vd., 2020). Herhangi bir karşılık beklemeksizin yapılan çalışmalar olarak tanımlayabileceğimiz gönüllü faaliyetler, toplumsal yapının güçlendirilmesinde önemli bir yere sahiptir (Karaman, 2018; Yönten

Balaban ve Çoban İnce, 2015: 149). Gönüllülük karşılık beklenmeksizin, diğer insanlara yardım amacıyla ve genelde toplumsal bir görev olarak düşünülerek yapılan faaliyetler şeklinde tanımlanmaktadır (Güder ve ÖSGD, 2006: 3). Gönüllülük, geleneksel yardımlaşma, sosyal hizmetlerin ulaştırılması ve farklı sivil katılım yolları gibi çok çeşitli aktiviteleri işaret etmektedir. Gönüllülük özgür irade ile toplumun genelinin iyiliği için yapılan ve maddi menfaatin asıl harekete geçirici faktör olmadığı bir faaliyettir (UNV, 2013: 12). Gerçekleştirilen bir faaliyetin gönüllülük kapsamında olup olmadığını belirlemek için; özgür irade, başkalarına yardım ve maddiyata dayalı olmayan motivasyon kriterlerinin sağlanıyor olması gerektiği belirtilmektedir (UNV, 2011: 4).

Kişinin özgür iradesiyle karşılık beklemeksizin toplumsal yarar adına faaliyetler gerçekleştiriyor olması gönüllülük adına yapılmış olan tanımların ortaklaştığı en önemli noktadır (Yöntem Balaban ve Çoban İnce, 2015: 166). Gönüllülük faaliyetleri bir çıkar gözetilmeden gerçekleştirilse de bu faaliyetler gönüllü bireylere birçok farklı nitelikler kazandırmaktadır (Güder ve ÖSGD, 2006: 3). Gönüllülük tanımları gönüllülüğün her ne kadar maddi karşılık içermeyeceğini belirtse de gönüllülerin çalışmalarda ödüllerden yararlanmalarını engellemez. Bu ödüllerin maddi ödülleri içerip içermediği tartışmaya açıktır (Wilson, 2000). Gönüllülük pek çok farklı biçimde ve şekilde gerçekleştirilebilen bir faaliyettir. Sonucunda ise maddi veya manevi olarak bireye mutlaka katkı sağlar.

Gönüllülük pek çok ülkede geleneksel inançların ve topluluk adetlerinin içine derinlemesine kök salmıştır. Örneğin Norveç'te "*Dugnad*" terimi, kolektif gönüllü çalışmayı tanımlar. Bu ise Türkiye'de yer alan imece kültürüne benzemektedir. Dugnad toplum için yaşanılan bölgede yer alan bireyler ile iş birliği içerisinde yürütülen sosyal hizmetleri içermektedir. Bu kavram bazen bir bölgenin temizliği, bazen iş yükü fazla olan bir kişinin işine destek vermek olarak karşımıza çıkabilmektedir. Yapılan iş her ne olursa olsun bu toplumda bireylerin birbirine güvenini, iletişimini ve birlikteliğini arttırdığı açıkça görülmektedir. Gönüllülük kavramı Arap ülkelerinde incelendiğinde her ne olursa olsun insanların yardıma ihtiyaç duyduğu anlarda insanlara yardım etmekle ilişkilidir. Bununla birlikte Arap ülkelerinde gönüllülük dini bir vecibe ve hayır işi olarak da görülmektedir. Bu durumlara benzer şekilde gönüllülük; Güney Afrika özelinde incelendiğinde "*Ubuntu*" kavramı ile karşılaşılmaktadır. Aynı iş veya faaliyetler farklı toplum ve kültürlerde farklı isimlerle isimlendirilebilmektedir. Ancak hepsinin kastettiği anlam gönüllülük olarak değerlendirilmektedir (Arslan, 2018; UNV, 2011: 2). Gönüllülük temel olarak bütün birey ve toplumların sahip olduğu evrensel bir değerdir (Arslan, 2018). Bu değer geçmişten günümüze toplumlara ve bireylere büyük katkılar sunmuştur. Ülkemizde gönüllülük ve gönüllülük faaliyetleri geçmişten günümüze farklı

tür ve şekillerde gerçekleştirilmiş ve hala toplumsal hayatta önemli bir yer tutmaktadır (Arslan, 2018).

Gönüllülük faaliyetleri her birey tarafından gerçekleştirilebilir. Gönüllülük faaliyeti yürütmek için herhangi bir özelliğe sahip olmak gerekmez (Arslan, 2018). Eğitim, kültür, sosyal veya sağlık alanlarında ihtiyaç duyulan noktalarda gönüllülük faaliyetleri son derece kolay gerçekleştirilebilir. Bunun yanı sıra bireylerin gerçekleştirdiği ayni ve nakdi yardımların gönüllülük olarak değerlendirilmediğini, bu yardımların bağış olduğunu belirtmek gereklidir (Erdoğan vd., 2020). Ayrıca zorunlu askerlik veya suçluların alacakları ceza yerine yaptıkları toplumsal hizmet ve faaliyetler gönüllülük altında değerlendirilmez (UNV, 2011: 4). Gönüllülük insanların boş zamanlarında yaptığı, kendini rahatlattığı veya hobi olarak gördüğü şeyler değildir. Gönüllülük faaliyetleri bir organizasyon veya sistem içerisinde, özel zaman isteyen önemli görevlerdir. Gönüllülük faaliyetleri spontane yardım dışında “iş” olarak yapılan, karşılıksız ve uzun soluklu bir faaliyettir (Ege, 2011).

Gönüllülük terimini kavramsal olarak altı farkı boyutta incelemek gerekirse;

1. Gönüllülerin eylemleri “gerçekten” gönüllü olmalıdır. Gönüllülük faaliyetleri için bireye herhangi bir zorlama olmamalıdır. Bu zorlama yalnızca dışsal olarak değerlendirilmemelidir. Bireyin muhtaç olduğu, borçlu olduğu bir kuruma yaptığı faaliyetler gerçekten gönüllülük esasına dayanmıyor olabilir.

2. Gönüllülük faaliyeti bir fikir doğrultusunda ulaşmak istenen amaca hizmet niyetiyle yapılmalıdır. Ani, tepkisel tavırlar olmamalıdır.

3. Uzun soluklu gerçekleştirilmelidir. Yapılan faaliyetler anlık ve geçici değil haftalar, aylar belki de yıllar süren bir dönemi içermelidir.

4. Kişi olumlu ve olumsuz bir etki bekleyerek gönüllülük faaliyeti yapmamalıdır. Özellikle ücret kazanmak ve cezalardan kaçınmak için yürütülen faaliyetler gönüllülük olarak değerlendirilemez.

5. Gönüllülük, yardım isteyen insanlara veya amaçlara hizmet etmeyi içerir. Başka bir deyişle, gönüllüler tarafından sağlanan hizmetler empoze edilmemeli, alıcılar tarafından isteyerek aranmalı veya kabul edilmelidir.

6. Gönüllülük, insanlar veya amaçlar adına ve genellikle kurum veya kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilir. Buradaki önemli bir ayrım, basit yardım veya "komşuluk" eylemleri ile himayeler aracılığıyla veya kuruluşlarla bağlantılı olarak gerçekleştirilen gönüllülük (yani gayri resmi ve resmi yardım) arasındadır (Snyder ve Omoto, 2008).

2.2.2. Tarihte Gönüllü ve Gönüllülük Çalışmaları

Bir kişinin veya insan topluluğunun herhangi bir sorumlulukları ve zorunlulukları olmadığı halde insanların ve toplumun faydası ve iyiliği için yalnızca içsel bir motivasyon ile yaptıkları faaliyetler gönüllülük olarak adlandırılmaktadır. Bu tür faaliyetler farklı toplumlarda farklı isimler almakla birlikte neticede kastedilen eylem ve iş aynı olduğu söylenebilir (Arslan, 2018; UNV, 2011: 4). Literatür incelendiğinde gönüllülük kavramı daha çok 16. ve 17. yüzyıllarda, Avrupa ve Amerika kökenli, askeri bir kavram olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bu görüşü savunan araştırmacılar askeri alanda ücretsiz yürütülen yardım faaliyetlerini gönüllülüğün başlangıcı olarak ele almaktadır. Ancak İslam literatürüne bakıldığında gönüllü faaliyetlerin hayır faaliyetleri, nafile ibadetler ismi altında çok daha derin bir geçmişe sahip olduğu söylenebilir (Cnaan vd., 1996).

Tarihsel süreç içerisinde eski Türk ve İslam devletlerinde orduya kendi istekleri ile katılan gruplara gönüllüler denildiği görülmektedir. Bu gruplara Osmanlı'da gönüllü veya gönüllü kelimesinin çoğulu “gönüllüyan” denmiş ve bu birlikler için özel birim oluşturulmuştur. Gönüllülük ve gönüllü asker kullanımı tarih boyunca devam etmiş ülkemizde kurtuluş savaşında gönüllü birlikler yer almıştır (Özcan, 1996).

Gönüllülük faaliyetlerinin Avrupa ve Amerika'da oluşup kurumsallaşması incelendiğinde 18. ve 19. yüzyıla rastladığı görülmektedir. Özellikle Avrupa'da yaşanan kara ölüm olarak adlandırılan salgın gönüllülük faaliyetlerinin ortaya çıktığı zaman olarak gösterilmektedir. Avrupa'da kayıt altına alınan ilk gönüllülük çalışmasının 1755 tarihinde askeri amaçla yapıldığı belirtilmektedir. ABD'de ise 1851 yılında misyonerlik kurumu olan “Genç Hristiyan Erkekler Birliği” nin yardıma muhtaç bireylere karşı gönüllü çalışmaları yürüttüğü bilinmektedir. Bu çalışmanın devamında Clara Barton isimli bir Hemşirenin yürüttüğü çalışmalar sonrasında Amerikan Kızıl Haçı kurulduğu bilinmektedir (Abay, 2022).

Batı dünyasında gönüllülüğün kurumsallaşması sürecinin 1. Dünya savaşı akabinde Pierre Ceresole ve Hubert Parris adlı kişilerin çalışmalarıyla gerçekleşmiştir. Uluslararası alanda gönüllülüğün yerleşmesi ve kurumsal alanda yürütülmesi ise 1948 tarihinde UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) tarafından başlatılmıştır. 1985 yılında ise gönüllü faaliyetlerini, faydalarını ve etkilerini duyurmak amacıyla BM tarafından Dünya Gönüllüler Günü ilan edilmiştir. Bu tarih tüm dünyada 123 ülkede kutlanmaktadır. Bunun yanında BM 2001 yılını Dünya Gönüllüler Yılı olarak ilan etmiştir (Abay, 2022).

Gönüllülük, tüm farklı çeşitleri ile tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de çok uzun süredir var olmaktadır. Türk toplumu geleneksel olarak gönüllülüğe değer vermiş, ancak

gönüllülüğün bir topluma sağladığı potansiyel katkıları tam olarak fark edip kullanmayı henüz tam anlamıyla başaramamıştır (UNV, 2013: 12). Tarihse kökenleri incelendiğinde gönüllülük çalışmaları Osmanlı'da yoğun bir şekilde yürütülmesine rağmen cumhuriyetin ilk dönemlerinde bu faaliyetler büyük kesintiye uğramıştır. Ancak 1980 ve 1990 yılından sonra hızlı bir şekilde kurumsallaşmaya ve artmaya başlamıştır (Sağlam, 2020).

2.2.3. Gönüllülük Türleri

Gönüllülük zaman ve mekan fark etmeden bütün bireylerin eldeki imkanları dahilinde gerçekleştirebileceği bir faaliyettir (Arslan, 2018; UNV, 2013). Bu özellikler gönüllülük faaliyetinin oldukça farklı türlerde karşımıza çıkmasını sağlamaktadır. Bu noktada gönüllülüğün formal gönüllülük, informal gönüllülük, zorunlu gönüllülük, proje gönüllülüğü, geçici gönüllülük, sanal gönüllülük, öğrenci gönüllülüğü, genç gönüllülüğü, yaşlı ve emekli gönüllülüğü gibi farklı gönüllülük türlerinden oluştuğu söylenebilir (Arslan, 2018; Grant vd., 2019). Bunların yanında yapılan iş ve faaliyetlere göre adlandırılan daha birçok gönüllülük türünden bahsedilmektedir. Aşağıda literatürde en sık değinilen ve kapsamı en geniş olan formal, informal, sürekli, süreksiz ve uluslararası gönüllülük ele alınmıştır.

Formal Gönüllülük: Herhangi bir kuruluşa üye olarak, bağlı olarak ilgili kuruluşun hedefleri ve amacı doğrultusunda faaliyet yürütmek, çalışmalara katılmak şeklinde yürütülen gönüllülük faaliyetleri formal gönüllülük olarak tanımlanmaktadır. Resmi gönüllülük olarak da bilinen formal gönüllülükte bireylerin yaptığı faaliyetlerin hangi yardım örgütü ile, ne şekilde, nasıl, ne kadar süre gerçekleştirildiği kayıt altına alınmaktadır (Brodie vd., 2009). Formal gönüllülük yapılan hizmetlerin takibi, verimi ve ortaya çıkardığı değeri tespit etmede kolaylık sağladığı için oldukça önemlidir.

İnformel Gönüllülük: Herhangi bir kuruluşa üye olmadan, resmi olarak yapılan faaliyetlerin kayıt altında olmadığı, çoğunlukla bireysel olarak yürütülen gönüllülük faaliyetlerini ifade etmektedir. Gayri resmi gönüllülük olarak tanımlayabileceğimiz informal gönüllülük kişinin kendi akraba ve çevresine yaptığı yardım değildir (Brodie vd., 2009). Herhangi bir ücret ve karşılık beklemeden kurumsal yapıya dahil olmadan yapılan gönüllülüktür. Özellikle İslam toplumlarında yapılan iyiliği başkasının bilmemesi ilkesinden dolayı genelde Müslüman topluluklarda yaygın olan gönüllülük türüdür (Abay, 2022).

Sürekli ve Süreksiz Gönüllülük (Kısa-Uzun Dönemli Gönüllülük): Gönüllü bireylerin yaptığı gönüllülük faaliyetleri, gönüllülük çalışmalarına ayırdıkları zamana göre de ayrıca sınıflandırılabilmektedir.

Uzun soluklu projeler, yardım faaliyetleri gibi sürekli çalışmaya dayalı olarak yürütülen, süreklilik arz eden çalışmalar sürekli gönüllülük olarak tanımlanmaktadır. Uzun dönemli gönüllülüğün önemli bazı noktaları farklı şekillerde açıklanabilir. Uzun süreli gönüllülüklerde gönüllüler kendilerini yapıya ve amaca bağlı hisseder. Kuruma büyük bir güven vardır ve kurumla yaptıkları faaliyetleri benimserler. Kurum kapsamında yürüttüğü faaliyet bireyler için en önemli iş ve işlemdir. Uzun dönemli gönüllülük yapmak için genelde bireyler fikir ve idealleri ile tam örtüşen bir yapı ve kurum ararlar. Kurumla görüş ve fikirlerinin uyumu derecesinde bağlı artar ve faaliyetlerde öne çıkmaya başlar. Büyük organizasyon ve faaliyetler genellikle bu kişiler sayesinde yürütülür (Yurttagüler ve Akyüz, 2006: 54).

Herhangi bir yardım faaliyetinin gerçekleştirilmesi veya mevcut sorunun çözümü için ihtiyaç duyuldukça gerçekleştirilen gönüllülük faaliyetleri süreksiz veya kısa dönemli gönüllülük olarak tanımlanmaktadır. Kısa dönemli gönüllülükte gönüllüler için gönüllülük bir öncelik değildir. Belirli ve istedikleri bir görevi yerine getirmek için yapıda faaliyet gösterirler. Bu kişiler için kurumun nihai amaca ulaşması önemli değildir. Önemli olan ilgilendikleri işin başarısıdır. Genellikle çevrelerinde yer alan kişilerin etkisiyle gönüllü faaliyetleri gerçekleştirirler. Bu tip gönüllüleri bulmak kurumlar için daha kolaydır. Bu bireylere verilecek ödül kurum içi bir rol veya hediyeden daha fazla kişiyi serbest bırakmaktır (Yurttagüler ve Akyüz, 2006: 55).

Uluslararası Gönüllülük: Dünyada her geçen gün iletişim ve ulaşımın artması yaşanan olay ve değişimlerin diğer insanlar tarafından algılanmasını, anlaşılmasını ve tepki vermesini arttırmaktadır. Bu durum yaşanan afetler, yıkımlar ve zor durumlarda insanların sınır gözetmeksizin yardıma gitmesini arttırmıştır. Neticede günümüzde yoğun bir şekilde gerçekleştirilen uluslararası gönüllülük kavramı ortaya çıkmıştır.

Uluslararası gönüllülük, gönüllü kişilerin kalkınmaya örgütlü bir biçimde katılmasıdır. Bu gönüllülük devletler eliyle veya Sivil Toplum Kuruluşları (STK) aracılığı ile kısa veya uzun dönemler yürütülebilir. Son yıllarda yapılan gönüllülük faaliyetleri incelendiğinde uluslararası gönüllülüğün büyük bir artış kaydettiği görülmektedir (UNV, 2011: 29).

Uluslararası gönüllülük faaliyetleri kültür etkileşimi, eğitim ve öğretim çalışmaları için önemli bir araçtır. Ülkemizde uzun yıllardır uluslararası gönüllülük faaliyetlerine katılım devlet eliyle desteklenmektedir (Çakı, 2011).

2.2.4. Gönüllülük Motivasyonları

Literatürde yer alan çoğu çalışmalar gönüllülüğün olumlu tarafı ile ilgilenir fakat gönüllülük faaliyetleri birçok kişi için gereksiz, faydasız, zamanın israf edildiği ve yaşlı aktivitesi olarak görülmektedir (Law ve Shek, 2011: 295). Gönüllülük çalışmaları temelde kişinin karşılıksız ve beklentisiz sergilediği bir davranış olarak görülmektedir ancak kişileri faaliyeti yapmaya teşvik eden bazı motivasyon kaynakları olması gereklidir. Gönüllü organizasyon ve kurumlar gönüllülük için bireyleri motive etmeleri gereklidir. Bu motivasyon kaynakları bazen bir yaşantı, bazen inanç veya o an hissedilen bir duygu olabilir. Dolayısıyla bu kaynak kişiden kişiye değişebilmekte ve farklılaşabilmektedir. Motivasyon, gönüllülükte birincil faktör olarak görülmektedir (Brand vd., 2008: 56).

Heidarpoor vd. (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada kişisel sorumluluk, mesleki görev, dini görev, sosyal sorumluluk, aile ve arkadaşlara karşı sorumluluk, insanların ihtiyaçlarına cevap verme, karışıklıklarının önlenmesi, faydalı olma ve iyi işler yapma isteği, gönüllü faaliyetlere sebep olarak gösterilmiştir. Bir araştırmaya göre gönüllüler; değerler, anlayış, sosyalleşme, kariyer, korumacılık ve geliştirme şeklinde ifade edilebilecek altı işlevden bir veya birkaçını düşünerek gönüllü olurlar (Arslan, 2018). Hemşire bireylerle yürütülen bir araştırmada araştırmaya katılan bireylerin neden afetlerde gönüllü olduklarına ilişkin sorulara verdikleri cevaplarda temel olarak: başkalarına yardım etme ve topluluklarına katkıda bulunma arzusunu yansıtıyordu. Aktif olarak çalışmayan emekli hemşireler, yapılacak doğru şey olduğu için acil bir durumda gönüllü olmak istediklerini ve kendi üzerine düşeni yapmak ve topluma karşı olan bu sorumluluklarını yerine getirmek istediklerini belirtmişlerdir. Araştırmada yer alan kadın katılımcı, "Bunu yapabileceğimi ve yapmam gerektiğini hissediyorum" yorumunu yaparken, bir diğeri yardım etmeye kendini mecbur hissettim dedi ve ekledi, sadece kadınlar yıllarca hiçbir ücret ödmeden gönüllü olarak çalışmaktadırlar. Bir başka aktif olmayan hemşire ise, bu kadar sorunun olduğu bir dünyada, yetenekli herkesin üzerine düşeni yapmak için öne çıkması gerektiğini belirtmiştir (Fothergill vd., 2005: 417).

Literatür incelendiğinde bireysel gönüllülük motivasyon kaynakları birkaç grup şeklinde ele alınmaktadır.

Yaman (2005) bu grupları beş farklı şekilde incelemiştir:

1. Bireysel faktörler: İnsanların doğasında var olan saygınlık görme, herhangi bir gruba aidiyet, tanınma ve takdir edilme duyguları, hayatına renk katma, iletişim, yalnızlıktan kurtulma gibi ihtiyaçları bireylerin gönüllü olmada bireysel faktörleri arasında değerlendirilmektedir.

2. Sosyokültürel faktörler: Yeni çevreler edinme, sahip olunan bilgi ve becerileri gösterme, paylaşma arzusu, sorumlu hissedilen olaylara müdahale etme isteği, yeni bağlantılar kurma isteği gibi durumlar gönüllülükte sosyokültürel faktörler içerisinde değerlendirilmektedir.

3. Ekonomik Faktörler: Kişilerin parasını kendi açısından faydalı ve iyi gördüğü yerlerde kullanma isteği, ulusal veya uluslararası fonlardan kaynak bulma isteği, faaliyet sonrası iş imkânı bulma beklentisi ve ödül beklentisi gönüllülük motivasyonlarının ekonomik faktörü içerisinde yer almaktadır.

4. Yasal ve Siyasi Faktörler: Yasal açıdan belirli kuruluşlarla bağlı olan kişilerin, kurumlarının güçlenmesi, kurumda görünürlüklerinin artması ve kurum içi daha iyi bir pozisyona gelme durumlarını kapsamaktadır.

5. Diğer Faktörler: Arkadaş, aile veya sevdikleri ile ortak paydada buluşma, inançlar, kültür gibi etkenlerin yol açtığı motivasyondur.

Literatürde gönüllülük motivasyonunun neler olduğuna ilişkin araştırmacılar tarafından birçok nokta ortaya konulmuştur. Bütün bunların yanında gönüllülük motivasyonunu anlamlandırmak için daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır (Arbon vd., 2006: 171).

2.2.5. Gönüllülüğün Faydaları

Gönüllülük sosyal ve evrensel bir değerdir. Farklı türlerde ve ortamlarda, farklı şekillerde sergilenebilmektedir. Yapılan gönüllülük faaliyetleri ise sadece yardım edilene fayda sağlayan aktiviteler değildir. Aksine yardım eden veya gönüllülük faaliyetinin gerçekleştiren kişiler içinde birçok yönden fayda ve yarar sağlamaktadır. Gönüllülüğün yardım eden için olduğu kadar yardım edilen için de faydalı olduğu önermesini inceleyen bir dizi çalışma, gönüllülüğün öznel ve nesnel iyi oluş üzerindeki etkisini incelemiştir. Yaşam doyumu, benlik saygısı, öz sağlık, eğitim ve mesleki başarı, işlevsel yetenek ve ölüm oranı için olumlu etkiler bulunmuştur (Wilson, 2000: 215) Bu fayda ve yararlar nihai olarak gönüllülüğün amacı değildir ve olamazlar. Gönüllülük çalışmalarının olumlu etkileri yalnızca bireylere olan etkisiyle sınırlı değildir. Gönüllülük kurumlara ve yönetimlere çok yönlü olumlu etkileri vardır.

Gönüllülüğün, gönüllüler için birçok faydası olduğu belirtilmektedir (Bjerneld vd., 2004: 103; Ege, 2011: 8). Gönüllülük faaliyetlerine katılanlarda devamsızlık ve zararlı maddeye eğilimin daha düşük oranda gerçekleştiği belirtilmektedir (Wilson, 2000). Gönüllülük faaliyetleri, iletişim yeteneğinin ve kişinin sosyal ağının artmasını sağlamaktadır (UNV, 2018: 11). Araştırmalar gönüllülük faaliyetlerinin, gönüllülerin

refahları ve ait olma duygusu üzerinde olumlu etkileri olabileceğini ve diğer yandan, kilit liderlik becerilerinin geliştirilmesine yol açtığını savunmaktadır (Carlton, 2015: 160). Bütün bunların yanı sıra bireylerin manevi dünyasının gelişimini ve kendisini tanımasını sağlayabilmektedir (Ege, 2011: 10; Pine vd., 2018). Nitekim gönüllülük faaliyetleri bireyin yaşam kalitesini gösterdiği belirtilmiştir (Law ve Shek, 2011: 287). Gönüllü bireyler incelendiğinde, gönüllülük faaliyetlerine katılmayan bireylere göre fiziksel gücü ve sağlığı yüksek, uzun ömür süresine sahip oldukları belirlenmiştir (Snyder ve Omoto, 2008). Birçok bireyde insani değerler, kendilerini ve diğer kişileri daha iyi anlamak sosyal itibar, kariyer olumsuz duyguları azaltmak ve olumlu duyguları geliştirmek için gönüllü olmaktadır (Arslan, 2018). Gönüllülük bireylerin saygınlığını arttırmaktadır (UNV, 2011: 3).

Genel olarak ele alındığında gönüllülük faaliyetlerinin bireysel hayatın içinde başlamak üzere toplumun tamamına olumlu etkileri ve faydaları olduğu söylenebilir. Gönüllülük iyi davranışlar, iyi ve yararlı çevre, kaliteli zaman geçirme, toplum yararına çalışma, insanlara faydalı olma, kendini geliştirme, yeni fırsatlar yakalama (iş, kariyer, ticaret, seyahat), yeni öğrenmeler ve özellikler edinme, iç huzuru sağlama ve hayatın içinde olma gibi birçok kavramı içinde barındıran, toplumun her kesiminin yararına olan bir çalışmadır. Gönüllülük çalışmalarında elde edilen bireysel kazançları ise Güder ve ÖSGD (2006: 4) şöyle sıralamaktadır;

1. Haz ve manevi zenginleşme: Gönüllü bireyler toplumda var olan sorunların çözümü için çalışmanın lezzetini alırlar. Bu çalışmanın zorluğuyla alakalı değildir. Çalışma zor ve sıkıcı olabilir ancak yaptıkları işin değeri ve önemine inanarak, karşılıksız ve toplumun refahına katkıda bulunacaklarını düşünerek işi keyifle yaparlar ve zamanlarını değerli faaliyetlerde harcadıkları için son derece memnun kalırlar.

2. Özgüven gelişimi: Özellikle henüz profesyonel iş hayatına adım atmamış, öğrenci bireyler için gönüllülük süreci büyük bir özgüven artış süreci olacaktır. Henüz üzerlerinde iş yapmanın resmi sorumluluğu olmaması, alanda uzman kişilerle görüşüp iş yapma süreçlerine dahil olmaları, onlarla ortak payda ve fikirde insanların varlığı her açıdan böyle kişilerde özgüven gelişimini arttıracaktır.

3. Ekip çalışma becerisinde artış: Gönüllülük faaliyetleri genellikle kalabalık ekiplerle yürütülen faaliyetler olabilmektedir. Bu faaliyetler daha önce birlikte görev yapmamış, çalışmamış ve belki de yeni tanışan bireyler tarafından yürütülmektedir. Bu durum bireylerin ekip ile ortak hareket etme, birbirine anlayış gösterme, ortak paydada buluşabilme ve dolayısıyla ekip olma becerilerini arttırmaktadır. Bu grupların kendi

içerisinde belirlenen ve görev süresince ekibi koordine eden bireylerinde liderlik becerilerinin artmasını sağlamaktadır.

4. Toplumsal konum: Gönüllülük faaliyeti yürüten bireye toplumda ilgi ve saygı artabilir ve toplum tarafından gerçekleştirdiği faaliyetler takdir edilebilir. Bu saygı ve takdir bazen de yardım edilen kişiler, gönüllülük faaliyeti yürütülen alandaki ihtiyaç sahipleri tarafından gösterilebilir. Ancak gönüllü bireyler bu saygı ve takdir karşısında her zaman alçakgönüllü olarak görev yapmalıdır.

5. Yeni çevre ve arkadaşlıklar: Gönüllülük faaliyetlerine katılım her ne kadar yakın çevre veya ailede bağlantılı kişiler sayesinde gerçekleşse de insanlar bu yapıların içerisine dahil olduktan sonra tanımadıkları birçok kişi ile tanışmakta ve yeni bağlar kurmaktadır. Gönüllülük çalışmaları, bireyler için yeni çevre fırsatları oluşturur.

6. Yeni ilgi alanları: Gönüllü bireyin katıldığı çalışmalar ve yardım faaliyetleri kişi için yeni fikirler, hayaller ve gelecek bile sunabilir. Gönüllü gördüğü ve ilgi duyduğu yeni alana yoğunlaşarak o alanda uzmanlaşabilir.

Gönüllülüğün yönetimlere olumlu etkileri oldukça yüksektir ve bu sebeple yönetimlerce teşvik edilir ve desteklenir. Gönüllülüğün toplumların refah seviyelerini artırmak, kalkınmalarını hızlandırmak ve sermayeyi artırmak için etkili olduğu belirtilmektedir (Karaman, 2018: 503). En önemlisi, gönüllülük vatandaş olmanın bir ifadesi ve içinde bulunduğumuz insani ilişkilerin ayrılmaz bir parçasıdır: dayanışma, bağlılık ve katılım gibi fikirlerden esinlenen gönüllülük, hem toplumların, hem de bireylerin refahına katkı sağlamaktadır (UNV, 2013: 12). Gönüllüler, afetleri önleyip etkilerini hafifletebilecek bir unsur olan, sürdürülebilir doğal kaynak yönetimine dair bilinç yaratılmasında kritik bir rol oynamaktadır (UNV, 2011: 75).

Gönüllü bireylerin kurumlar için etkisi, bireyler ve yönetimler için olduğu gibi, son derece olumlu ve geliştirici olmaktadır. Gönüllüler çalıştıkları kurumun başarısını göstermektedirler. Gönüllüler kurum tanınırlığı, kurumun temsilciliği ve halk ile kurumlar arası iletişimin noktalarıdır. Gönüllüler kurumların faaliyetlerinin hızlanmasına da destek sağlamaktadırlar (Güder ve ÖSGD, 2006: 4).

2.2.6. Afetlerde Gönüllülük

Afetler gerçekleşmeden ve büyük zararlara yol açmadan önce hazırlık ve planlama büyük bir önem taşımaktadır (Fothergill vd., 2005: 414). Bu hazırlıklar ve planlamalar arasında en önemli noktalardan birisi de gönüllü insan kaynağını oluşturmaktır. Gönüllülük çalışmalarında yer alan kişilerin katkısı açıkça görülmektedir (Paciarotti vd., 2018: 272). Afet gönüllüsü kişiler afetler öncesi, sırası veya sonrasında gerekli yerlerde

herhangi bir menfaat beklemeksizin alanda görevli organizasyon veya herhangi bir insani yardım kuruluğu için hizmet vermek amacıyla önceden eğitilmiş kişidir (AFAD, 2014).

Afet zamanında gerçekleştirilen gönüllülük faaliyetinin normal zamanlarda gerçekleştirilen faaliyetten farkı sadece işlem açısından değil faaliyeti gerçekleştirecek olan bireylerin motivasyonu ve isteğinde de gözlemlenebilir (Michel, 2007). Ağır koşullar içeren afetlerde gönüllülük birçok gönüllü için oldukça zor ve pek tercih edilmeyen bir durumdur. Afet anlarında gönüllü bireyler afetlerin etkilerinin azaltılması ve afet bölgesinde hayatı normale döndürmek için büyük katkı sağlarlar.

Afet gönüllüleri kriz esnasında başkalarına yardım etmelerinin yanı sıra, zamanları, bilgi, beceri ve kaynakları ile acil durum ve afetler açısından önemli bir güçtür. Afet ve acil durumlarda gönüllü insan kaynağının iyi koordinesi afetlere zararlarını azaltmada büyük katkı sağlayabilmektedir (Özel ve Sezen, 2018). Son derece uzmanlaşmış ve yetenekli acil durum yönetim sistemlerine rağmen, gönüllüler genellikle afetlerde olay yerinde resmi hizmetler durduktan sonra dahi uzun süre kalır (Whittaker vd., 2015: 359). Afetlerde gönüllü kişiler arama kurtarma başta olmak üzere birçok alanda resmi kurumlara ciddi destek sağlarlar (Heidarpour vd., 2021: 171; Whittaker vd., 2015: 359). Günümüzde bazı ülkede afet ve acil durumlara müdahale büyük ölçüde gönüllüler aracılığıyla sürdürülmektedir (Grant vd., 2019). Bu nedenle yönetimler gönüllülüğü desteklemektedir (Karaman, 2018: 503; Wilson, 2000). Afet sayılarının ve verdikleri zararların her geçen gün daha fazla artmasından dolayı gelecekte gönüllülerin daha etkin olarak kullanılacağı beklenilmektedir (McLennan vd., 2016: 2031; Whittaker vd., 2015: 359). Özellikle dünya genelinde başlayan konvansiyonel savaşlar, büyük mülteci hareketleri, enerji krizleri, afetlerin sayısı ve verdiği zararlarının grafiklerde yer alan artışı incelendikçe bu beklentinin çok uzak olmadığı görülmektedir. Aslında bütün bunlar da gönüllülük sistemleri ve gönüllülerin yaşanacak bütün olaylara karşı ve özellikle de afetlerde ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Afetlerde gönüllüler düzenli bir ortam içinde çalışmak, belirli görev ve yetkiler dahilinde hizmet vermek isterler. Bunun sonucu olarak hizmet ettiği kurumdan ilgi, yakınlık ve saygı beklerler. Gönüllüyü kuruma bağlayan noktalar bunlardır (Güder ve ÖSGD, 2006: 9). Afetlerde gönüllüler birçok görev ve sorumluluğu yerine getirmektedirler. Yerine getirecekleri görevler arasında dolaylı bir tıbbi rol üstleneceklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte gıda ve suyun dağıtılması, mobil kliniklerin kurulması, hastaların taşınması, sağlık danışmanlığı, hasta savunuculuğu ve gerektiğinde bakım yolunu kolaylaştıracak çeşitli görevleri içeriyordu (Gouda vd., 2020: 310). Afetlerde gönüllülerin verdiği hizmet gönüllü bireylerin becerileri ile olduğu kadar,

kurumun becerileri ile de doğru orantılıdır. Kurum afetlerde görev yapan bireyleri becerileri doğrultusunda kullanmasının yanı sıra, kısa süreli eğitimler sonrasında farklı alanlarda da görev verebilir.

Afetlerde gönüllülük çalışmaları yalnızca müdahale aşamasında yürütülen çalışmalar olarak düşünülmemelidir. Afet öncesi risk yönetimi evresi içerisinde yer alan zarar azaltma ve hazırlık, kriz yönetimi içerisinde yer alan müdahale ve iyileştirme aşamalarında afet gönüllülerinden aktif bir şekilde faydalanılabilmektedir. Afet yönetimi temel olarak zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarından meydana gelir (Tierney vd., 2001: 5). Bütünleşik afet yönetimi şemasının aşamalarına göre her aşamada gönüllülerin hangi faaliyetleri gerçekleştirebileceği Bilgitekin (2006) tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Zarar Azaltma Aşamasında Gönüllülerin Faaliyetleri: Zarar azaltma, afet öncesinde, öncelikle zayıflık, zararları, bozulmaya maruz kalacak veya afet sırasında pasif koruma sağlayan önlemlerle, kırılganlığı azaltmak için gerekli faaliyetleri içerir. Zarar azaltma önlemleri arasında, tehlike maruziyetini ve bina ve yapıların, rüzgâr, su veya sismik kuvvetler gibi tehlikelerin yarattığı fiziksel etkilere dayanmasını sağlamak gerekli güçlendirme ve inşaa uygulamalarını içerir.

Bu evrede gönüllülerin yapması gereken faaliyetler: kendi binaları, komşu binalar ve yaşam çevresinde yer alan yapıların güvenlik derecelerini öğrenmek, yapıların güvenliğinin nasıl arttırılacağı konusunda çevresini bilinçlendirmek, toplu yaşama alanları olan cami, kreş, okul vb. yapıların güvenliğini arttırmaya yönelik çalışmalara katılmak, olası sel afeti için güvenlik tedbirlerine ve kişisel koruyucu ekipmanlarla birlikte, dere yatağını temizlemek, suların akışına engel olan yapılar için kanal, oluk ve enkaz temizliği yürütmek, heyelan ve erozyona karşı ağaçlandırma çalışmaları yürütmek, yaşam çevremizde yer alan yapıların güvenlik önlemlerini (duman, yangın vb. dedektörü) yaptırmak, yangın oluşumuna neden olacak yapılardan çevreyi arındırmak ve yapısal riskler konusunda bilgilenmek ve çevreyi bilinçlendirmek (Tierney vd., 2001) olarak verilebilir.

Hazırlık Aşamasında Gönüllülerin Faaliyetleri: Bütünleşik afet yönetim şemasında hazırlık faaliyetleri, afet etkisine aktif olarak yanıt verilmesini sağlayan afet öncesi eylemleri kapsar. Bunlara acil durum müdahale planları, eğitim çalışmaları ve afet durumlarında ne yapılması gerektiği, ekipman, sarf malzemeleri ve materyalleri temin etme, tatbikatlar yapılması örnek gösterilebilir. Hane halkı hazırlık etkinlikleri ise, aile acil durum planı geliştirmek, yiyecek ve su depolamak, afet çantası hazırlamak gibi faaliyetleri içermektedir (Tierney vd., 2001: 5).

Bu evrede gönüllülerin yapması gereken faaliyetler: afetlerde gönüllülük çalışmaları yürüten gruplara dahil olmak, afetlerle ilgili gerekli (afet bilinci, yangın güvenliği, ilk yardım vb.) eğitimleri almak, gönüllü organizasyonlara dahil olmak, yaşam çevresi ile ilgili alanlarda yapılmış müdahale çalışmalarını incelemek ve öğrenmek, afet gelmeden önce afet, afet yönetimi konusunda temel düzeyde de olsa kendini geliştirmek, elde ettiğimiz bilgileri çevremizle paylaşarak onların da bilinçlenmesini sağlamak, ailemiz, işyeri ve kurumumuz için afet ve acil durum müdahale planları hazırlamak veya hazırlık sürecine dahil olmak şeklinde verilebilir.

Müdahale Aşamasında Gönüllülerin Faaliyetleri: Müdahale çalışmaları, afetten kaynaklanan zayıatları, hasarı ve bozulmaları azaltmak ve afet mağdurlarının acil ihtiyaçlarına cevap vermek için gerçekleştirilen eylemlerden oluşur. Bu çalışmalara tehdit altındaki nüfusu tahliye etmek, hapsolmuş felaket mağdurlarını aramak ve kurtarmak, acil tıbbi bakım sağlamak ve acil yiyecek ve barınak sağlamak eklenebilir (Tierney vd., 2001: 5).

Afetlerde görev alan gönüllülerin acil müdahaledeki değeri, 2014 yılında Senigallia'daki sel gibi küçük ölçekli bir felaket sırasında bile açıkça görülmüştür (Paciarotti vd., 2018: 272). Bu evrede gönüllülerin yapması gereken faaliyetler: müdahale aşamasında gönüllü bireyler mevcut durumunu değerlendirdikten sonra kendinin veya yakınlarının ihtiyaç durumlarını tespit etmek, kendi durumu ve çevresinde yer alan insanlar güvendeler ise yetkili birim ve noktalar ile iletişime geçerek ihtiyaç halinde yardım etmek, en yakın depolama, dağıtım veya üretim merkezlerinde yapılan işlere yardımcı olmak, moloz kaldırma, çamur atma vb. işleri yapmak, ortamda yakınıni kaybetmiş, eşyasını kaybetmiş vb. bireylere yardım etmek, bilgi ve tecrübelerimiz dahilinde ilk yardım uygulamak, varsa yangına müdahale ihtiyacı bilgimiz doğrultusunda yardım etmek olarak verilebilir. Afetlere müdahale anında yapılan yardımlar sadece insanları kurtarmak olarak anlaşılmamalı yeri geldiğinde koli taşımak, yemek yapmak veya kayıt tutmakta büyük bir iştir.

İyileştirme Aşamasında Gönüllülerin Faaliyetleri: Afetlerden sonra iyileştirme aşamasında etkilenen toplumdaki yaşam kalitesine ve mağdurların psikososyal refahı üzerindeki olumsuz etkilerin tersine çevirmek de hedeflenirler. Afetin ciddiyetine bağlı olarak, iyileşme haftalar, aylar veya yıllar alabilir (Tierney vd., 2001: 6). Gönüllü kaynaklar iyileştirme çalışmalarında kritik öneme ve değere sahiptir. Gönüllülerin durum iyileştirme çalışmalarında özellikle de kısa dönemdeki çalışmalarda yer alabilmeleri için ulusal plân kapsamında eğitilmeleri gerekmektedir (İskender ve Erdoğan, 2007). İyileştirme çalışmaları hasarlı mülkleri onarmak, yeniden inşa etmek ve bozulan

toplumsal rutin faaliyetleri ve ekonomik faaliyetleri eski haline getirmek için alınan eylemleri içerir. İyileştirme faaliyetleri tipik olarak, geçici konut ve konutların yeniden inşası için yardım sağlanmasına, kamu altyapısının ve tesislerinin restorasyonu ve yeniden inşasına ve fiziksel hasar ve diğer kayıplar yaşayan hanelere ve işletmelere yardım sağlanmasına odaklanır (Tierney vd., 2001: 6).

2.2.7. Gençlerde Afetlerde Gönüllülük

Gençlik hayatın önemli bir evresidir bu dönemde bireyler fizyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan birçok değişim ve gelişim içerisinde olurlar. Bu dönemde bireylerin düşünce yapısı, anlayışı ve gelecek üzerine düşünceleri olgunlaşmaktadır. Bu dönemde yapılacak gönüllülük faaliyeti, kişiye birçok açıdan değer katabilmektedir.

Gönüllülük faaliyeti yürüten genç bireyler diğer akranlarına göre daha araştırmacı, meraklı, teknolojik gelişmeleri takip eden ve kullanabilen, bilimsel zihniyete sahip, gençlik kültürüne sahip bireylerdir. Genç gönüllüler toplum içerisinde lider olabilecek potansiyele sahiptirler. Bundan dolayı genç bireylerin eğitimi ve gelişimi için gönüllülük faaliyetlerine katılmalarına teşvik önem taşımaktadır (Bayhan, 1997).

Afetleri etkili bir şekilde yönetme işi toplulukla başlar, toplulukla biter (UNV, 2011: 74). Gönüllü kaynaklar afet durum iyileştirme çalışmalarında kritik öneme sahip kaynaklardan biridir (İskender ve Erdoğan, 2007). Bu topluluk içerisinde en önemli gruplardan birisi gençlerdir.

Gönüllülük çalışmaları her ne kadar önemliyse o faaliyeti gerçekleştirmekte o kadar zor ve meşakkatlidir. Genellikle fiziki güç isteyen ve zor çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bundan dolayı bireylerin gönüllü olması için iyi bir motivasyon kaynağına ihtiyaç vardır. Afetlerde gönüllülük faaliyetleri yüksek efor, fiziki güç ve uzun zaman gerektirdiği için yalnızca motivasyon yetmemekle birlikte gönüllülük için fiziki güç, boş zaman, sağlık gibi diğer kriterlerin olması gerektiği için en uygun grubun genç bireyler, öğrenciler olduğu söylenebilir (Erdoğan vd., 2020). Genç gönüllülerin etkisi ve kapasitesi yüksek olmakla birlikte son derece işlevsel ve pratik olmaktadır (Carlton ve Mills, 2017: 783). Ayrıca, gençlerin, görece yetişmiş işgücü olmaları, ancak henüz düzenli çalışma hayatında olmadıkları düşünülürse, gönüllülük yaptıkları alana katkılarının ne denli kıymetli olduğu da ortaya çıkmaktadır (Erdoğan vd., 2020). Genç gönüllüler afetlerde benzersiz etki oluşturmaktadır (Carlton ve Mills, 2017: 765). Afetlerde gönüllülük için en uygun grup tanımlamaları incelendiğinde ortak özelliklerin üniversite öğrencilerini işaret etmektedir. Üniversite öğrencileri toplumun kalanına göre daha genç, daha bilgili, boş zaman ve üzerinde bakacak kişi sorumluluğu olmayan bireylerdir. Ortaya konulan bu

özellikleri üniversite öğrencilerini afetlerde gönüllülük için eşsiz bir değer olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı birçok hükümet ve kuruluş öğrencilerde gönüllülük faaliyetlerini benimsetmek ve arttırmak için çok yönlü çalışmalar yapmaya çalışmaktadır (Kesgin, 2016: 128).

Gençlerde ve öğrencilerde gönüllülük, öğrencilerin yaşadığı topluluklara yardım etmeyi ve iyilik yapmayı kapsamaktadır. Gönüllü olma isteklerini etkileyen faktörler, önceki eğitim, önceki acil durum gönüllü deneyimi, deneyimin değerinin algılanması, inancı, ekonomik güvenlik ve kişisel koruyucu ekipmanın varlığıdır (Gouda vd., 2020: 308). Yaşlı kişilerin genelinde, sağlık sorunlarının varlığı, afetlerin zor ve ağır şartlar içermesi nedeniyle afetlerde gönüllülükleri oldukça düşüktür. Bu durum afetlerde gönüllülük için istekli kişilerin genç, sağlıklı ve bakmakla yükümlü yakını bulunmayan kişiler tarafından yapılmasının önemini göstermektedir (Fothergill vd., 2005: 417).

Gönüllü gençler, bir yandan yaşadıkları topluma yarar sağlayacak projeler içinde yer alarak sosyal sorumluluklarını yerine getirme fırsatı bulurken bir yandan da mesleki gelişimleri konusunda kendilerine de bireysel fayda sağlamaktadır (Yönten Balaban ve Çoban İnce, 2015: 150) (Pine vd., 2018). Gençlerin doğal bir afet müdahale aşamasına katılımının sınırlı araştırması vardır (Pine vd., 2018).

2.2.8. Dünyada gönüllülük

Dünya çapında gönüllülük sistemleri ve gönüllülük faaliyetleri son derece etkili olmaktadır. Uluslararası yapılar, toplumların yaşam kalitesini arttırmak, hızlı kalkınmayı sağlamak ve toplumsal yapıyı güçlendirmek için gönüllülük faaliyetlerini yoğun bir şekilde teşvik etmektedir (Karaman, 2018: 503). Çoğu gelişmiş ülkelerde, acil durum ve afet yönetimi büyük ölçüde profesyonellerin bir işgücüne ve çeşitli derecelere, resmi ajanslarla ilişkilendirilen gönüllülere dayanır. Bu tür sistemlerin dışında çalışanlar, sıkıntı veya sorumluluk olarak görülmeye meyillidir ve çabaları genellikle düşük değer düşüktür (Whittaker vd., 2015: 359)

Birleşmiş Milletler, her yıl 1 milyar insanın ulusal veya uluslararası ölçekte gönüllülük için zaman ayırdığını tahmin ediyor. Coronavirus Hastalığı 2019 Pandemisi, sağlık hizmetlerinin küresel bozulmasına yol açtı. Birçok öğrenci klinik destek sağlamak için gönüllü oldu (Byrne vd., 2021) Pandemi süreci yerel düzeyde gerçekleştirilen gönüllülükte bir artışa vesile oldu. Evlerinde izole insanların erzak ihtiyaçlarının karşılanmasından pandemi sürecinde en ön safta mücadele eden sağlık çalışanlarının evcil hayvanlarına bakmaya kadar bir çeşitlilikte yeni gönüllülük yöntemleri ve başlıkları ortaya çıktı (Başpınar ve Şentürk, 2021).

Dünya genelinde yıllık 1 milyar insan gönüllülük faaliyetlerine katılmaktadır. Bu büyük gönüllü topluluğu genellikle en zor koşullarda insanların iyiliği için gayret göstermektedir (UNV, 2018: 3). Dünya genelinde yürütülen gönüllülük faaliyetleri 109 milyon tam zamanlı işçinin ortaya koyduğu değere eşit bir değer ortaya koymaktadır (UNV, 2018: 10). Dünya genelinde gönüllülüğe eğilim artmakla birlikte gönüllülük faaliyetleri yöneticiler ve hükümetler tarafından yeterince dikkate alınmıyor ve desteklenmiyor (UNV, 2011: 4).

2.2.9. Ülkemizde Gönüllülük

Gönüllülük çalışmaları ve bireylerin gönüllülüğe katılımı artık yalnızca gönüllülük faaliyeti yürüten organizasyonların değil, yönetimlerin ulusal olarak dikkat ettiği başlıklardan biri haline gelmiştir. Gönüllülerin bireylere, kuruma ve ülkeye sağladığı yararlar, yönetimleri gönüllülük konusu üzerinde durmaya yönlendirmektedir. Ancak karşılıksız, emek, zaman ve güç harcanarak yapılan gönüllülük faaliyetlerine bireylerin katılmasını sağlamak için değerli motivasyon kaynakları belirlemek oldukça zordur. Özellikle insanların kültürel özelliklerinin, inançlarının, değerlerinin dolayısıyla motivasyon kaynaklarının farklı olması bu konuda ortak bir çözüm bulunmasını zorlaştırmaktadır. Bütün bunlara rağmen bütün ülkeler bu konuda vatandaşlarını bu sürece dahil etmek için çalışmaktadırlar.

Afetler sonrasında gönüllüler ortaya çıkan zararın azaltılması ve kaybın telafisinde büyük roller oynamaktadır ancak bu durumu sağlayabilmek için afetler öncesinde kapsamlı bir organizasyon faaliyeti yürütülmelidir. Afet öncesi yürütülen çalışmalar, afet sonrası gerçekleştirilen faaliyetlerin başarısını doğrudan etkilemektedir. Yapılan faaliyet planlamaları alan uzmanları ve bütün paydaşların katılımı ile yürütülmelidir. Ülkemizde afetler öncesi yürütülmesi gereken bu faaliyetlerin genellikle afetler öncesinde gerçekleştirilmediği ve ilgili alan uzmanlarının yeterince sürece dahil edilmediği söylenebilir (İskender ve Erdoğan, 2007). Bu durum afetler sonrası yürütülen müdahale ve iyileştirme çalışmalarında gönüllülük sisteminden ve gönüllülerden yeterince verim almayı önlemektedir.

Gönüllülük faaliyeti gerçekleştiren bireylerin çoğunluğu önemli bir oranda dini inanca ve değerlere sahip olduğunu söylemek mümkündür (Plummer vd., 2008). Bu kapsamda ülkemiz insanlarının büyük çoğunluğunun sahip olduğu kültür, inanç ve değerler nedeniyle gönüllülüğün ülkemizde yüksek olması beklenmektedir. Toplumumuzun köklerinde var olan Ahilik ve İmece geleneğine kadar izi sürülebilecek gönüllülük olgusu, son dönemde Birleşmiş Milletlerin 2001 yılını Uluslararası Gönüllü

Yılı ilan etmesiyle küresel anlamda ilgi odağı olmaya başlamıştır (Arslan, 2018). Ülkemizin köklerinde var olan gönüllülükle ilgisi kurulabilecek Ahilik ve imece geleneği gibi uygulamalara rağmen, ülkemizde gönüllülük faaliyetlerinin ve gönüllülük katılımının düşük düzeyde olduğu bilinmektedir (Arslan, 2018; Erdoğan vd., 2020). Gönüllülük alanında çalışan birçok kurum ve kuruluş projelerde yeterince gönüllü bulamamaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğünün ve Dernekler Dairesi Başkanlığının verileri yıllar içerisinde gönüllü faaliyet yürüten bireylerin azaldığını göstermektedir (Arslan, 2018).

Türkiye’de üyelik, gönüllülük, siyasal aktivizm ve toplum katılımı düzeyleri düşük ve gönüllülük insanları en az cezpt eden faaliyettir (UNV, 2013: 12). Charities Aid Foundation (CAF) tarafından 114 ülke arasında yabancılara yardım, bağış, gönüllülük faaliyeti alanlarında ülkelerin yaptığı faaliyetleri ve sıralaması belirlenen çalışmada Türkiye genel ortalama 78, yabancılara yardım etmede 48, bağış faaliyetinde 75 ve gönüllülük faaliyetlerinde 99. sırada yer almıştır (Charities Aid Foundation, 2021). Yayımlanan uluslararası raporlardan hareketle Türkiye’de gönüllülük faaliyetlerine katılımın düşük olduğu bilinmektedir (Yönten Balaban ve Çoban İnce, 2015: 166). Bu veriler aynı zamanda ülkemizde gönüllülüğün küresel ortalama ve katılımdan oldukça uzak olduğunu ortaya koymaktadır (Kesgin, 2016: 120). Yapılan araştırmalar ülkemizde gençlerin büyük çoğunluğunun gönüllülük faaliyeti yapmadığını göstermektedir (Erdoğan, 2012). Ülkemizde yürütülen gönüllülük çoğunlukla erkek ve eğitim seviyesi yüksek kişiler tarafından yapılmaktadır. Dünya genelinde ise gönüllülük genelde kadınlar tarafından daha fazla yapılmaktadır (UNV, 2013).

Ülkemizde var olan bu düşük gönüllülük oranı yalnızca bireylerin tutumu ile alakalı değildir. Türkiye’de gönüllüler ile ilgili yasal altyapıda birçok problem vardır (Erdoğan vd., 2020). Bununla birlikte Türkiye’de düşük gönüllülük bilhassa genç kişilerin aile, siyasi, kültürel, açık yada örtük olmak üzere çoğunlukla anlaşılabilir çekinceleriyle açıklanmaktadır (Kesgin, 2016: 130). Gönüllülük çalışmalarında elde edilen düşük istatistiklerde göz önünde bulundurulması gereken önemli hususların başında ülkemizin kültür, inanç ve değerleri gelmektedir. Bu kapsamda İslam dininin yapılan hayır ve yardım işerinin gizli olarak yapılmasını öğütlemesi, kültürel olarak var olan iyiliği gizli yapma hassasiyetinin gönüllülüğe katılım istatistiklerine tam anlamıyla yansımaları engellemektedir.

Bütün bu açıklamaların yanında ülkemizde gönüllülük çalışmalarının ve gönüllülük çalışmalarına katılımın, gönüllü faaliyet yürüten kurumların daha derinlemesine ele alınmasında ihtiyaç vardır (Kesgin, 2016: 123).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu kısmında çalışma boyunca kullanılan yöntemler başta olmak üzere araştırma verileri, araştırma alanı, verilere nasıl erişildiği, örneklem seçimleri, yapılan uygulamalar, çalışmanın yapılabilmesi için alınan gerekli izinler ve verilerin analizde kullanılan yöntemler detaylı bir şekilde verilmiştir.

3.1. Araştırma Yöntemi

Yapılan bu araştırmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmalar temel aldıkları felsefeler açısından yapılan sınıflandırmaya göre nicel, nitel ve karma araştırmalar olarak üç kısma ayrılmaktadır. Nicel yöntem, nesnel bir bakış açısına sahip, pozitivist (olumlu) bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Nitel yöntem ise nicelin aksine araştırmada nesnelliği değil araştırmacının bakış açısını, katılımcıların deneyimlerini gerçeği bulmada etkisi olduğunu savunur. Karma yöntem ise araştırmaları yararcı bir yaklaşımla ele alarak, nitel ve nicel yöntemlerinin avantajlı yönlerini birlikte kullanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2019; Harrison ve Reilly, 2011). Creswell (2021) de karma yöntemi benzer şekilde tanımlayarak; hem nicel hem de nitel verilerin problemi çözmek için kullanıldığı, iki farklı yöntemin avantajlı yönlerini kullanarak araştırmacıyı sonuca ulaştıran bir yöntem olarak tanımlamaktadır. Burada şu nokta önemlidir; karma yöntem araştırmaları sadece nitel ile nicel yöntemin bir arada kullanılması değil, kendine has teknik ve yöntemleri olan bir araştırma türüdür.

Karma yöntem araştırmalarında yer alan özellikler şu şekildedir;

1. Nicel ve nitel verilerin toplanarak analiz edilmesi,
2. Nitel ve nicel araştırma tekniklerinin güçlü taraflarının alınması,
3. Elde edilen farklı özellikte olan verilerin bir potada eritilmesi, birleştirilmesi,
4. Desen veya kuramı felsefe içinde ele alma.

Karma yöntem araştırma desenleri incelenecek olursa temel olarak 3 farklı desen ortaya çıkmaktadır. Bunlar: (1) Birleştirme (Çeşitleme) deseni, (2) Açıklayıcı ardışık desen, (3) Keşfedici ardışık desendir (Creswell, 2021).

3.2. Araştırma Deseni

Metodolojik tipteki bu çalışma karma araştırma deseni içerisinde yer alan keşfedici ardışık karma yöntemler metodu ile yürütülmüştür. Keşfedici ardışık desende amaç soruların tespitin zor olması, evrenin anlaşılabilmesi veya alana girişin zor olduğunda,

sorunu nitel tekniklerle anlamaktır. Bu desenin ilk aşamasında elde edilen veriler çalışmanın ikinci kısmının gerçekleştirilmesi için temel oluşturur. Bu çalışmaların ikinci adımı çoğunlukla ölçme aracı oluşturmayı kapsar. Son aşamada ise elde edilen ölçme aracı veri toplama ve analiz için kullanılır (Büyüköztürk vd., 2019; Creswell, 2021).

Creswell (2021) bu deseni üç aşamalı desen olarak nitelendirmekte ve içerdiği üç aşama sebebiyle üç temel desenin en zoru olduğunu belirtmektedir. Bu desenin diğer karma yöntem araştırma desenlerinden daha zor olmasının sebepleri ise içerdiği işlem adımlarından dolayı daha uzun zamanda tamamlanması ve nitel verilerin işlenerek yeni bir değişkene, veri toplama aracına dönüştürülecek olmasıdır.

Aşağıda bu araştırmada karma yöntem ile yapılan işlem ve uygulamalar detaylı bir şekilde verilmiştir.

3.2.1. Nitel Aşama

Nitel sözcüğü belirli ortak özelliklerin paylaşılması ile ortaya çıkan yaklaşımları ifade etmektedir. Nitel araştırmalar nicel yöntemlere göre olaylar hakkında araştırmacılara daha derinlemesine bilgi ve fikir sağlar (Fraenkel ve Wallen, 2006). Nitel araştırmanın önemli bir özelliği de araştırma sonucu elde edilen verileri genellemek yerine daha derinlemesine açıklamak, irdelemek ve anlamlar çıkarmaktır (Carminati, 2018).

Nitel araştırmaların kendine has birtakım özellikleri vardır. Bunlar; doğal ortamda çalışılması, doğrudan veri toplama, zengin betimlemelerin yapılabilmesi, sürece yönelik olması, tümevarımcı veri analizi, katılımcının bakış açısını içermesi, araştırma deseninde esnekliktir (Büyüköztürk vd., 2019). Nitel araştırmada veriler; görüşme, odak grup görüşmesi, gözlem, doküman analizi ve mecaz yoluyla elde edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Nitel araştırma desenleri temel olarak fenomenoloji, etnografi, durum çalışması, anlatı araştırması ve kuram oluşturma araştırmaları şeklinde sıralanabilir (Patton, 2015). Fenomenoloji deseni bireylerin hayat boyu yaşadıkları, tecrübe ettikleri fakat bunlar hakkında derinlemesine bilgi sahibi olunmayan deneyimleri inceleyen ve araştıran bir desendir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Fenomenolojik desen iki farklı yöntem ile uygulanmaktadır. Bunların ilki önyargısız, aşkın ya da psikolojik fenomenoloji olarak adlandırılan ve bireylerin duygu, düşünce, deneyimlerine önyargısız şekilde odaklanmadır (Moustakas, 1994). Diğer yöntem ise yorumlayıcı fenomenoloji olarak adlandırılan, araştırmacının katılımcı

tarafından verilen bilgilere kendi tecrübe ve bakış açısını katarak yorumlamasıdır (Neubauer vd., 2019).

Gerçekleştirilen bu araştırma afet yaşamasına rağmen, afetlerde gönüllü olmaktan kaçınan üniversite öğrencilerinin sergiledikleri bu davranışın motivasyon ve kaynağını derinlemesine anlamak için fenomenolojik desen ile tasarlanmıştır (Patton, 2015). Üniversite öğrencileri ile yapılan görüşmeler sonrası elde edilen nitel veriler tarafsız şekilde ve yorumlama katmadan ele alınmıştır. Verilerde yanlılığı önlemek adına nitel veriler ulaşıldığı şekilde tekrar aktarılmıştır. Katılımcıların ifadelerinde herhangi bir anlam arama veya örtük yapı keşfetme çalışması yürütülmeden olduğu haliyle aktarılmak istenmiştir. Bu sayede katılımcıların vurguladığı ve açıklamak istediği durumlar daha öz biçimde aktarılmıştır.

3.2.2. Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmalarda araştırmacıların üstlendiği rol nicel bir araştırmaya göre büyük farklılıklar göstermektedir. Nicel aşamada araştırmayı dışarıdan izleyen, elde edilen sayısal verileri yorumsuz ve net biçimde analiz eden araştırmacılar, nitel araştırmada büyük farklılıklarla araştırmanın içinde yer almakta, bireylerle görüşmekte, elde ettiği tecrübe ve deneyimi verilerin analizinde kullanmakta ve araştırmaya yön vermektedirler. Dolayısıyla, nitel araştırmalarda araştırmacı aynı zamanda sürecin bir parçası ve veri toplama aracıdır (Yıldırım, 1999) ve araştırmacının sahip olduğu bilgi, beceri, fikir ve düşünceleri araştırma için son derece etkili ve önemlidir (Patton, 2015). Nitel araştırmalarda araştırmacının sürece dahil olması, katılımcı rolünün olması yansıtıcılık özelliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu yüzden, araştırmacılar kendi tecrübe, fikir ve kültürel özelliklerini dikkate alarak araştırma süresince elde ettikleri veriyi nasıl yorumladıklarını ve çalışma sonucunda ne elde ettiklerini açıklamaları gerekmektedir (Creswell, 2018; Yıldırım, 1999).

Moustakas (1994), nitel araştırmacıların çalışmaları süresince mümkün olduğu kadar kendi yorum ve etkilerini çalışmadan arındırması gerektiğini belirtmektedir. Bu kapsamda bu bölüm içerisinde araştırmacı hakkında bilgi aktarılacaktır.

Bu araştırma Ömer Demirbilek (ÖD) isimli araştırmacı tarafından doktora tez çalışması olarak planlanmıştır. Araştırmacı araştırmayı yürüttüğü sırada 27 yaşındadır. Lisans eğitimini Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde Acil Yardım ve Afet Yönetimi programında yine aynı üniversitede yüksek lisans eğitimini Afet Eğitimi ve Yönetimi programında tamamlamıştır. Gümüşhane Üniversitesinde Afet Yönetimi alanında doktora eğitimine devam etmektedir. Afet yönetimi alanında doktora yeterlik sınavını

başarı ile geçecek düzeyde bilgi birikimine sahiptir. Mesleki yaşamına Sağlık Bakanlığına bağlı acil yardım ambulanslarında Acil Tıp Teknisyeni (ATT) olarak 2013 yılında başlamıştır ve bu alanda yaklaşık 7 yıllık tecrübesi vardır. Çalışmayı yürüttüğü dönemde ise Sinop Üniversitesi, Acil Durum ve Afet Yönetimi programında Öğretim Görevlisi olarak görevine devam etmektedir. ÖD bu araştırmayı gerçekleştirmeden önce benzer metot ile farklı bir çalışma gerçekleştirmemiş olmasına karşın metot hakkında Araştırma Yöntemleri Eğitim ve Uygulama Merkezinden eğitimler almış ve metot ile ilgili kaynak kitapları rehber edinmiştir. ÖD afetleri önleme, hazırlık yapma ve zararlarını azaltmanın ancak aktif, işlevsel ve büyük gönüllülük sistemleri ile mümkün olduğunu düşünmektedir. Fakat ülkemizin genç, görece en eğitilmiş ve en büyük gruplarından olan üniversite öğrencilerinin bu sisteme yeterince dahil olmadığı düşünmektedir.

3.2.3. Çalışma Grubu

Nitel araştırmada örnekleme yapmanın amacı evren hakkında bir genelleme ve kestirme yapmak için kullanılırken, nitel araştırmada örnekleme yapmanın amacı araştırma problemine en iyi yanıtı verecek bireyleri bulabilmektir (Creswell, 2021).

Araştırmalarda örneklem temel olarak seçimi seçkisiz ve seçkisiz olmayan örnekleme olarak ikiye ayrılmaktadır. Seçkisiz örnekleme; bütün örnekleme birimlerinin eşit ve bağımsız seçilme şansına sahip olması ilkesine dayanan ve evreni temsil gücü yüksek olan örneklemedir. Seçkisiz olmayan örnekleme yöntemi ise çalışmanın amacına bağlı olarak seçilen ve örneklem birimlerinin eşit seçilme şansına sahip olmadığı yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2019). Seçkisiz olmayan örnekleme yöntemleri Fraenkel ve Wallen (2006) tarafından yapılan sınıflandırmaya göre amaçsal örnekleme, sistematik örnekleme, uygun örnekleme şeklinde üç kısma ayrılmıştır.

Nitel araştırmalarda genel olarak kullanılan yöntem amaçlı örneklemedir (Merriam ve Tisdell, 2016). Bu araştırmada çalışma grubu belirlemede amaçlı örnekleme yöntemleri altında yer alan maksimum çeşitlilik, ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi evren içerisinde araştırma problemi ile ilgili kendi içinde farklı koşullar barındıran kişilerden veri toplanması gerektiğinde, ölçüt örnekleme yöntemi ise yapılacak olan araştırmaya dahil edilecek bireylerin belirli niteliklere sahip olmasının gerektiği durumlarda kullanılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2019). Bu araştırma kapsamında maksimum çeşitliliğe ulaşabilmek için katılımcılarda şu farklılıklar aranmıştır:

1. Farklı eğitim seviyelerinden olma (ön lisans, lisans, yüksek lisans, doktora),
2. Cinsiyet (Her eğitim seviyesinde farklı cinsiyet bulunması),

3. Medeni durum,
4. Eğitim görülen üniversite,
5. Bölüm,
6. Yaşanılan şehir,
7. Afet yaşama durumu,
8. Afet eğitimi alma durumu,
9. Aylık gelir durumu.

Yine bu araştırmaya ölçüt örneklem kapsamında araştırma grubuna şu şartları sağlayan öğrenciler dahil edilmiştir:

1. 18 yaşından büyük olmak,
2. Aktif üniversite öğrencisi olmak.

Bu şartları taşıyan ve araştırmaya dahil edilen ilgili çalışma grubunun demografik özellikleri Tablo 3’ de gösterilmiştir.

Tablo 3. Çalışma grubunun demografik özellikleri

Kod	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Afet Yaşama	Afet Eğitimi Alma	Şehir
K1	Erkek	28	Doktora	Bekar	Evet	Evet	Sakarya
K2	Erkek	29	Doktora	Bekar	Evet	Evet	Ankara
K3	Kadın	35	Doktora	Evli	Evet	Evet	İstanbul
K4	Erkek	25	Y. Lisans	Bekar	Evet	Hayır	Çanakkale
K5	Kadın	32	Y. Lisans	Evli	Evet	Hayır	Samsun
K6	Erkek	21	Lisans	Bekar	Evet	Hayır	Denizli
K7	Kadın	35	Lisans	Evli	Evet	Hayır	Sinop
K8	Erkek	23	Lisans	Bekar	Evet	Evet	Van
K9	Erkek	20	Lisans	Bekar	Evet	Hayır	Bartın
K10	Erkek	19	Ön lisans	Bekar	Evet	Evet	Antalya
K11	Kadın	21	Ön lisans	Bekar	Evet	Evet	Elâzığ
K12	Erkek	21	Ön lisans	Bekar	Evet	Evet	Trabzon
K13	Kadın	20	Ön lisans	Bekar	Evet	Evet	Denizli

Nicel araştırmalarda örneklem büyüklüğü için her ne kadar bir kıstas olsa dahi, nitel araştırmalarda bu kıstasa veya sınıra karar vermek oldukça zordur. Nitekim nitel çalışmalarda önemli olan nokta yüksek katılımcıya ulaşmak değil; zengin bilgi ve veri doyumudur (Büyüköztürk vd., 2019). Bu araştırmada çalışma grubu belirlenirken ‘kuramsal örnekleme’ yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntemde, veriler toplanırken esas alınan nokta sayısal büyüklük değil, anlamın ve cevapların yeteri kadar olgunluğa ulaşmasıdır. Bu durum verilerin doyuma ulaşması olarak nitelendirilmektedir (Glaser ve Strauss, 1967). Creswell (2021) de bu şekilde yapılan uygulamaları onaylayarak çalışma grubunun büyüklüğüne verilerin tekrar ettiği yani ‘veri doygunluğu’ olduğu noktada

son verilebileceğini ve bu tür çalışmalarda genel olarak 7-15 kişiden toplanan verilerin doyumu sağlayacağı belirtilmektedir. Bu çalışma kapsamında verilerin elde edilmesi sürecinde örneklem şartlarına uygun ve yurtiçinde yer alan üniversitelerdeki öğrencilere katılım için e-posta gönderilmiştir. Gönderilen e-postalara gelen dönüşler sonucunda çalışmaya katılmayı kabul eden üniversite öğrencilerinin isteklerine göre bir kısmı ile yüz yüze, bir kısmı ile online platformlarda görüşme yapmak için uygun saatler ve görüşülecek platform belirlenmiştir. Bu araştırmada 11. katılımcı ile yapılan görüşme sonrası verilerin tekrar ettiğine ve verilerin doygunluğa eriştiğine karar verilmiştir ancak emin olmak için 2 görüşme daha yapılarak çalışmada veri toplama süreci tamamlanmıştır.

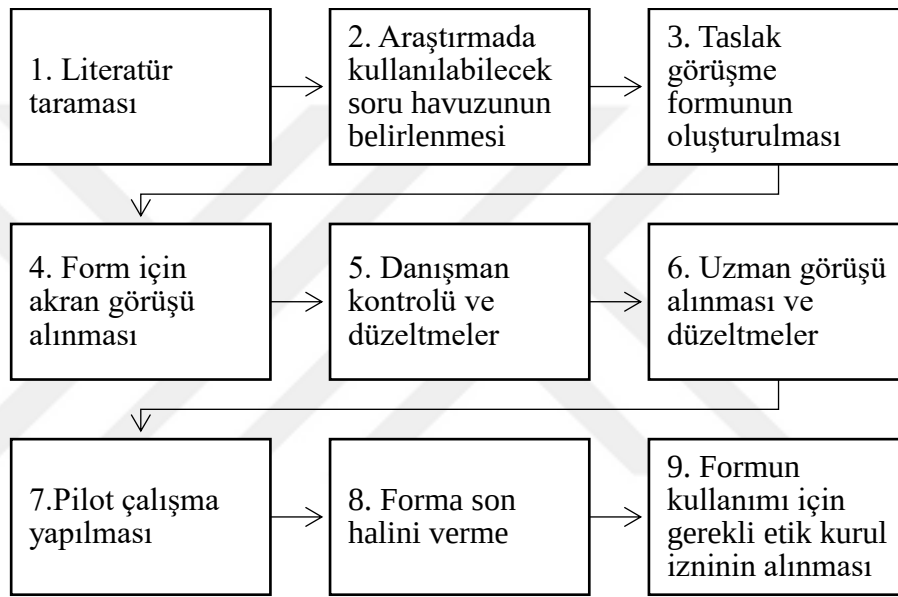
3.2.4. Veri Toplama Tekniği ve Aracı

Nitel araştırmalarda veri toplama sürecinde deneklere herhangi bir müdahalede bulunulmaz ve katılımcıların farklı gruplara ayrılmasına da gerek yoktur. Nitel araştırmalarda veri toplama süreklidir. Ayrıca nitel araştırmalarda araştırmacı konuyu sürekli araştırarak görüşmesi gerektiğini belirlediği kişiler ile görüşerek çalışmayı devamlı genişletir ve zenginleştirir (Büyüköztürk vd., 2019). Nitel araştırmalarda veri toplama teknikleri görüşmeler, doğrudan gözlemler veya yazılı belgeleri inceleme şeklindedir (Patton, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Görüşmeler insanlardan deneyim, görüş ve duyguları hakkında doğrudan bilgi vermektedir (Patton, 2005). Nitel görüşmelerde araştırmacı belirlediği bir probleme cevap aramaz, katılımcı bireyin fikir ve düşünce dünyasını derinlemesine çözümlemeye çalışır. Görüşmelerde aktif ve yönlendirici taraf araştırmacı değil katılımcı olur. Bu görüşmelerde önemli olan nokta yoğunluk, derinlik, anlamlılıktır. Nihayetinde derinlemesine görüşmeler nitel araştırma yöntemlerinin en temel veri toplama tekniklerindendir (Weiss, 1995).

Nitel araştırmalarda görüşme tekniği ele alındığında temel olarak üç farklı yöntem ortaya çıkmaktadır. Bunlar; a) Yapılandırılmamış görüşme, b) Yapılandırılmış görüşme ve c) Yarı yapılandırılmış olarak sıralanabilir (Merriam ve Tisdell, 2016). Yapılandırılmış görüşmelerin soruları ve sıraları belirlidir. Katılımcının belirli soruların ve alanın dışına çıkmasını engeller ve katılımcının ilgi alanlarını keşfetmeye imkân sağlamaz. Yapılandırılmamış görüşmeler sorular ve sıraları sabit değil katılımcıya geniş bir alan tanınır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ise yapılandırılmış kadar katı olmayan yapılandırılmamış kadar da esnek olmayan diğer iki yöntemin avantajlarını barındıran, derinlemesine bilgi sağlayan bir yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2019). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği nitel araştırmalarda en sık başvurulan ve ortalama olarak 30 dakika ile 1 saat arasında süren bir yöntemdir (Dicicco-Bloom ve Crabtree, 2006). Bunun yanı sıra

yarı yapılandırılmış görüşmeler araştırmacının katılımcı birey ile daha verimli bir iletişim kurmasını ve yapısındaki esneklik sayesinde orijinal ve planlı olmayan görüş ve soruların keşfedilmesine imkân sağlar. Neticede fenomen derinlemesine keşfedilebilir (Pietkiewicz ve Smith, 2014).

Bu avantajlarından dolayı çalışma kapsamında veri toplama tekniği olarak görüşme yöntemi, veri toplama aracı olarak ise yarı yapılandırılmış görüşme formu ve görüşmede alınan notlar kullanılmıştır. Görüşmeler esnasında kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Görüşme formunu oluşturmada birçok işlem ve adım gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Görüşme formunu oluşturma aşamaları

Araştırma sorularını hazırlamak sıradan ve akla gelen ilk cümlelerin ardı ardına yazılması değildir. Birçok kez değişebilen, son halini alması için bir çok aşamadan geçirilmesi gereken bir iştir (Light vd., 1990). Bu araştırmada yukarıda adımları genel hatlarıyla açıklanan görüşme formu hazırlama süreci gerçekleştirilmiştir. Görüşme formunu hazırlarken ilk olarak bizleri araştırma probleminin çözümüne götürecek sorular belirlenmiştir. Hazırlanan görüşme sorularının yanlılıktan, yönlendirmekten ve kapalı uçlu olmasından kaçınılmıştır. Daha çok katılımcının tecrübe, fikir ve özgün düşüncesini yansıtmasını sağlayacak, katılımcıyı aktif olarak konuşmaya teşvik edecek sorular seçilmeye çalışılmıştır.

Görüşme formuna taslak hali verildikten sonra psikoloji, eğitim bilimleri, sağlık bilimleri, afet eğitimi ve yönetimi alanlarından 5 farklı akademisyenden değerlendirme ve görüşleri alınmıştır. Psikoloji ve sağlık bilimleri alanında uzman ve nitel yöntem ile

yapılmış araştırmaları olan akran akademisyenler soru sayısının çok fazla olduğunu, soruların bir kısmının kapalı uçlu olduğunu belirtmiştir. Diğer akran akademisyenler ise formun düzenlendikten sonra oluşan halinin uygun ve yeterli olacağını belirtmişlerdir. Bunun üzerine uzmanlar tarafından belirtilen gerekli düzenlemeler, soruların azaltılması ve kapalı uçlu soruların üzerinde gerekli değişimler gerçekleştirilmiştir. Form için akran görüşünden alındıktan sonra tez danışmanının incelemesi ve değerlendirilmesi alınmıştır.

Uzman görüşü ve danışman onayı alınan form Büyüköztürk vd. (2019)'nin önerisine uygun olarak pilot uygulama aşamasına alınmıştır. Çalışma grubuna katılması uygun olan iki öğrenciyle pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama öncesi yapılacak çalışmanın amacı, içeriği, kapsamı ve tahmini süresi gibi konularda bilgi verilmiştir. Pilot uygulamaya katılan öğrencilerden görüşme ve görüşme formu hakkındaki düşünceleri ve nerileri alınarak görüşme sonlandırılmıştır. Alınan dönütlere uygun geliştirme ve düzenlemeler form üzerinde yapılmıştır.

Nihayetinde görüşme formu son halini almıştır. Geliştirilen ve gerekli süreçleri tamamlanan formu araştırmada kullanabilmek için Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma Etik Kurulundan onay alınmıştır. Etik açıdan onay alınan ve geliştirmeleri tamamlanan görüşme formu temel olarak üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım görüşmeye ilişkin bilgileri içeren kısım, ikinci kısım bireylerin kişisel özelliklerini tanımlamaya yönelik oluşturulan 13 kapalı uçlu sorudan oluşan demografik bilgi formu, üçüncü kısım ise katılımcı öğrencilerin afetlerde gönüllülük bilgisini, afetlerde gönüllülüğün önemini, neden gönüllü olmadıkları gibi konularda tecrübe, fikir ve düşüncelerini keşfetmeye yönelik, giriş ve kapanış sorusu hariç 8 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Görüşmenin soruları aşağıda ana hatları ile verilmiştir. Görüşme formunun  bölümünü de içeren tam form Ek 1 kısmında ayrıca sunulmuştur.

Kendinizden bahsedebilir misiniz?

1. Afetlerde gönüllülük hakkında neler biliyorsunuz?
2. Afetlerde gönüllü olmamanızın sebepleri nelerdir?
3. Sizin afetlerde gönüllü olmanızı sağlayacak etkenler nelerdir?
4. Afetlerde gönüllülüğün, afetlere müdahalede etkileri neler olabilir?
5. Üniversite ğrencilerinin afetlerde gönüllü olmasının diğer bireylerle farkı nelerdir?
6. Afetlerde gönüllülük hakkında bilgi, tanıtım ve reklamlar hakkında fikriniz nedir?
7. Afetlerde gönüllü olmak bireylerde olumlu veya olumsuz hangi etkilere yol açar?

8. İlinizin, kendinizin afet tehlikesi altında olması veya afet yaşama durumunuz gönüllülüğünüz üzerinde etkili mi?

-Konu ile ilgili eklemek istediğiniz başka herhangi bir şey var mı?

Araştırmanın bu kısmında veri toplamada görüşme formunun yanı sıra bireylerin o anki durumları, çevre durumu ve verdikleri tepkiler veri olarak ayrıca kayıt altına alınmıştır.

3.2.5. Verilerin Toplanması

Çalışma kapsamında dahil edilme şartlarını sağlayan ve maksimum çeşitliliği sağlamak için yapılan plana uygun olan öğrencilerle iletişime geçilip, uygun görüşme vakitleri, uygun görüşme yeri, saati belirlenmiştir. Belirlenen şartlara uyularak katılımcılarla buluşulmuştur. Fraenkel ve Wallen (2006) görüşme sürecinin verimli geçmesi için görüşmecilerin katılımcılar hakkında gerekli bilgileri edinmesi, görüşmeyi önceden test etmesi, katılımcıyı rahatlatması, dostça bir ortam hazırlanması, kontrolü elinde bulundurması, yönlendirme ve yanlılıktan kaçınması, her soruya yeterli cevap alması, katılımcıya karşı duyarlı olması ve gerekli notları almak için kendine zaman ayırması gerektiğini belirtmiştir. Fraenkel ve Wallen (2006) önerilerine uygun olarak gerekli bilgi edinilmesi ve test süreçleri gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla ilk görüşmede kişilerin kendilerini daha rahat hissetmesini sağlamak amacıyla ve dostça bir ortam oluşması için günlük ve sıradan konular ile başlanmıştır. Sonraki aşamada üniversite öğrencileri ile görüşme saati belirlenirken, daha önceki e-postada her ne kadar konu ile ilgili bilgi verilse de yapılacak olan çalışmanın amacı, yöntemi, yapılacak işlemler hakkında tekrar bilgi aktarılmıştır. Çalışma hakkında aydınlatılan öğrencilerden yazılı ve sözlü onay alınmıştır. Kullanılan aydınlatılmış onam formu Ek 2’de sunulmuştur.

Görüşmenin başlamasıyla, katılımcının bilgisi ve onayı dahilinde telefon ile ses kaydı altına alınmıştır. Nitel görüşmelerde kayıt cihazı son derece önem taşımaktadır. Görüşmelerde ne kadar iyi not alınsa da kayıt cihazı kadar iyi bir kayıt tutmak olanaksızdır. Ayrıca kayıt cihazı görüşmeyi tekrar tekrar dinleme olanağı sunmaktadır (Tekin ve Tekin, 2012: 114). Görüşme formunda ilk olarak görüşmeye ilişkin bilgiler, daha sonra demografik bilgiler kısmı katılımcıların verdiği yanıtlar doğrultusunda doldurulmuştur. Görüşme esnasında Fraenkel ve Wallen (2006) önerileri doğrultusunda katılımcının verdiği cevaplardan maksimum verimi almak için gerekli noktalarda sonda sorular sorulmuş ve kontrol elde tutularak, konular çok dağılmadan bir görüşme yapılmaya çalışılmıştır. Yine bu önerilere uygun olarak yansız ve yönlendirme olmadan sorular sorulmaya ve iletişim kurulmaya gayret edilmiştir. Görüşmelerin tamamında

katılımcı tarafından iletişimin ve görüşmenin bitirilmesi beklenmiştir. Hiçbir katılımcıda görüşmenin sonlandırılması araştırmacı tarafından gerçekleşmemiştir (Tekin ve Tekin, 2012). Çalışmanın bu bölümünde toplamda 13 katılımcı ile görüşülmüştür. Bu katılımcıların 9'u ile yüz yüze, 4'ü ile ZOOM programı ile çevrimiçi görüşülmüştür. Yapılan görüşmelerin en kısısı 28.15 dakika, en uzununu ise 45.50 dakika sürmüştür. Görüşmeler ortalama 33.40 dakika sürmüştür.

3.2.6. Verilerin Analizi

Nitel verilerin analizi, veri toplama ile yürütülmüştür. Nitel verilerin metin haline getirilmesi ve analizi uzun bir süreç gerektirdiği için bu iki sürecin birlikte yürütülmesi en uygun olanıdır (Büyüköztürk vd., 2019). Nitekim Maxwell (2018)'de nitel çalışmalarda görüşmelerle eşzamanlı olarak analizlerin başlaması gerektiğini belirtmektedir. Yapılan görüşmelerin metne aktarılması sürecinde “sonix.ai” ve “transkriptor” programları aktif olarak kullanılmıştır. Programlar ses dosyasının sisteme yüklenmesi sonrası sesi metin haline çevirerek, müşterinin istediği formatta indirip kullanmasını sağlamaktadır. Normalde araştırmacılar 1 saatlik görüşmenin 7-8 saat arasında metin haline çevrilebileceğini belirtmektedir (Büyüköztürk vd., 2019). Ancak kullanılan programlar aracılığıyla bu süre 2-3 saatte tamamlanabilmektedir. Bu kapsamda bütün katılımcılar ile yapılan görüşmeler ilgili programlarda metin haline çevrilmiştir. Ardından araştırmacı tarafından arka plan gürültüsü, mikrofona yakın olmama gibi nedenlerden dolayı yanlış çevrilen kelimeler, ses kaydı tekrar tekrar dinlenerek düzeltilmiştir. Görüşmeleri metin haline çevirmede oluşabilecek hataları en aza indirmek için ön lisans eğitimi gören 6 öğrenciye ses kayıtları ve metni tekrar dinleyerek hataları düzeltmeleri istenmiştir. Bu aşamalardan sonra görüşmelerin metin haline çevrilmesi işlemi tamamlanmıştır.

Verilerin analizinde tematik analiz yöntemi tercih edilmiştir. Braun ve Clarke (2006) tematik analiz yönteminin nitel analiz yöntemleri içinde kullanışlı ve esnek olduğunu belirtmektedir. Tematik analiz yöntemi veri setindeki temaları belirleme, analiz etme ve raporlamada kullanılır. Alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde tematik analizin sıklıkla kullanılan fakat kullananların arasında dahi ne olduğu ve nasıl kullanıldığı noktasında bir fikir birliği olmadığı söylenebilir. Nitekim farklı isimlerle yapılan nitel analizlerin birçoğu esasında tematik analizdir (Braun ve Clarke, 2006).

Tematik analizde araştırmacının rolü son derece önemlidir. Dolayısıyla, araştırmacı veri seti üzerinde gerçekleştirdiği işlemleri hangi gerekçe ve düşünce ile yaptığını veriyi nasıl ele aldığını belirtmek gerekir. İlk olarak nelerin araştırmacı tarafından tema olarak

kabul edildiğini belirtilecektir. Tema veriler içerisinde yer alan ve araştırma sorusuyla ilgili önemli bir noktayı açıklar. Nelerin tema olarak ele alınması gerektiğine temel olarak iki şekilde karar verilir. Bunların ilki tema ile ilişkili kod sayısı, ikincisi ise kodların taşıdığı önem ve açıkladığı nokta önemli ise buda bir tema olarak kullanılabilir (Braun ve Clarke, 2006). Bu araştırmada bu iki yaklaşımdan da faydalanılmıştır. Üniversite öğrencilerinden elde edilen verilerin analizinde tema olarak yoğun frekans yanında anlamlılık özellikle değerlendirilmiştir.

Tematik analizde temalar veya örüntüleri tespit etmenin iki yolu vardır. Bunlar tümevarımsal veya tümdengelimsel olarak sınıflandırılmaktadır. Bu araştırmada tercih edilen tümevarımsal analiz, herhangi bir şablon veya modele göre değil, toplanan verilerden oluşturulan kodlar ile bir yapı oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu açıdan burada gerçekleştirilen analiz tamamen veriye dayalı olarak gerçekleştirilmektedir (Braun ve Clarke, 2006; Seggie ve Bayyurt, 2017). Araştırmacıların analiz sürecinde vermesi gereken diğer karar ise “ölçüt” ile alakalıdır. Bu görüşülen katılımcılardan elde edilen verilerin açık anlamları mı yoksa örtük, gizli anlamlarının mı kullanılacağıdır (Boyatzis, 1998). Bu çalışmada, Braun ve Clarke (2006)’ın da önerdiği gibi elde edilen verilerin açık, yüzeysel anlamları alınmıştır. Mümkün olduğunca yorum ve farklı anlam aramaktan uzak durulmuştur.

En son olarak hem yapılandırmacı hem gerçekçi/esasici yaklaşımla desenlenebilir. Bu noktada araştırmacının epistemolojisi önem kazanmaktadır. Çünkü araştırmacının epistemolojisi verilere yaklaşımını, değerlendirme ve sunmasını etkilemektedir. Gerçekleştirilen bu çalışmada katılımcılardan elde edilen veriler doğrudan kullanılmıştır. Tümevarımsal bir yol izlenen bu çalışmada, veriler üzerinde ilk olarak kodlama, daha sonra kategoriler oluşturma ve son olarak temalar oluşturma yolu izlenmiştir. Bu süreçte izlenen yol ve adımlar Braun ve Clarke (2006) tarafından belirlenen ve altı adımdan oluşan, tematik analizin aşamalarına uygun yürütülmüştür. Aşamaları ve yapılan işlemler aşağıda sıralanmıştır.

1. Araştırmacının veriye aşina olması: Veriler araştırmacı tarafından toplandığında bu süreç daha kolay olacaktır. Fakat her durumda bu adım atlanmaması gereken ve aslında nitel çalışmalarda neden küçük bir grupla çalışılması gerektiğinin de cevabıdır (Braun ve Clarke, 2006). Transkripsiyon öncesinde veriler bu süreçte tekrar tekrar okunmuş ve gerekli notlar alınmıştır.

2. İlk kodların oluşturulması: Kodlama işlemi araştırma ile ilgili anlamlı, değerli olan verilerin en temel parçası olarak nitelendirilebilir (Boyatzis, 1998). Bu adımda mümkün olduğunca fazla kod elde edilmeye gayret edilmiştir. Kodların hepsine aynı

önem ve dikkatle yaklaşmıştır. Kodlama sürecinde üç uzman birey ve araştırmacının danışmanı yer almıştır. Kodlar üzerinde gerektiğinde değişim ve düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca bu süreçte kodlamalar veri odaklı yaklaşımla gerçekleştirilmiştir.

3. Temaların aranması: Bağlantılı, ilişkili kodlar uygun temalar altında gruplandırılmıştır.

4. Temaların gözden geçirilmesi: Temaların altında toplanan kodların birbiri ile uyumu gözden geçirildi. Temaya uymayan veya diğer temalara daha yakın olan kodların yerleri değiştirildi. Elde edilen kod bütününe temayla bütünleşip bütünleşmediği kontrol edildi. Ana temanın diğer temalarla ayrışıp ayrışmadığı uzman ekip ve danışman tarafından kontrol edildi. Bu aşamada mümkün olduğunca temalar sadeleştirilmeye başlanmıştır.

5. Temaların isimlendirilmesi: Oluşturulan ana tema ve alt temalar isimlendirilmiştir. Elde edilen temalardan, tematik harita meydana getirilmiştir. Süreç içerisinde tema isimleri ve haritalamada mümkün olduğu kadar literatür ile paralel ve anlaşılır olmasına gayret edilmiştir.

6. Rapor haline getirme: Katılımcılardan elde edilen en somut, farklı ve çarpıcı örnekler doğrudan alıntı şeklinde verilmiştir. Bütün veri ve literatür taraması akademik bir üslup ile rapor edilmiştir.

3.2.7. Geçerlilik ve Güvenirlik

Araştırmaların incelenmesi ve değerlendirilmesinde dikkat edilen en önemli kriterler araştırmada veri setinin elde edilmesi, verilerin analiz ve sonuçlarının geçerlilik ve güvenirlilik özelliklerini taşımasıdır (McMillan, 2000). Nitel araştırmalar, nicel araştırmalardan veri toplama, analiz ve yorumlama teknikleri ayrıştığı için doğal olarak geçerlilik ve güvenirlilik ölçütleri de farklıdır (Büyüköztürk vd., 2019). Bu araştırmada nicel kısmının geçerlilik ve güvenirlilik çalışmaları Maxwell (2018) tarafından hazırlanan “Geçerlilik Testleri: Bir Kontrol Listesi” doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın inandırıcılığını artırmak için aşağıda yer alan adımlar izlenmiştir.

1. Yoğun ve uzun süreli dahil olma: Araştırma kapsamında görüşülen bireylerle araştırma öncesi süreçte de birkaç kez görüşülmüştür. Görüşme yeri, tarihi ortak belirlenerek görüşme sırasında katılımcıya bir süre kısıtlamasında bulunulmamıştır. Görüşme öncesi ve sonrası iletişim devamlılığı için araştırmacının iletişim bilgileri katılımcılar ile paylaşılmıştır.

2. Zengin veri: Görüşmeler öncesi ve sonrası uzun etkileşim, görüşme süresinde esneklik ve görüşmeyi bitiren tarafın katılımcı olması, ses kaydı, gözlem ve görüşme

esnasında ortam ve birey hakkında alınan notlar ile mümkün olduğu kadar zengin veri elde edilmeye çalışılmıştır.

3. Katılımcı teyidi: Nitel görüşmenin en önemli unsurlarından biri haline gelen bu yöntem tüm katılımcılarla yapılan görüşmelerde gerçekleştirilmiştir. Verilen cevaplara karşı bunu mu kastettiniz veya şöyle anladım doğru mu? şeklinde sürekli katılımcılardan teyit alınmıştır. Bu şekilde yanlış anlamalarında önüne geçilmeye çalışılmıştır.

4. Müdahale: Araştırma sürecinde katılımcılara yönelik her türlü müdahaleden uzak durulmaya çalışılmıştır. Araştırmacı katılımcılar ve verdikleri cevap üzerindeki etkisini en aza düşürmek için yönlendirme ve yorumdan uzak durulmuştur.

5. Tutarsız deliller ve karşıt durum arama: Araştırma sürecinde tutarsız veya araştırmanın gidişatına her ne kadar aykırı veriler elde edilse dahi göz ardı edilmemiş ve diğer verilerle eşit şekilde incelenerek değerlendirilmiştir.

6. Çeşitleme: Araştırma kapsamında olabildiğince farklı eğitim seviyesi, farklı cinsiyet, farklı eğitim durumu, farklı il, farklı üniversite, farklı bölümden katılımcılar ile görüşülmeye çalışılmıştır. Görüşme ortam ve tekniğinde de olabildiğince farklı şartlar tercih edilmiştir.

7. Sayılar: Çalışmada elde edilen veriler mümkün olduğunca sayısal hale getirilerek anlaşılması ve kesinliği artırılmaya çalışılmıştır.

8. Karşılaştırma: Karşılaştırmalar özellikle çoklu ortam araştırmalarında veya çoklu durum araştırmalarında sıklıkla kullanılmaktadır.

3.2.8. Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmada kapsamında geliştirilen ve “3.6. Veri Toplama Tekniği ve Aracı” bölümünde detaylı olarak anlatılan görüşme formunun içeriğinin ve bu araştırmada kullanımının uygunluğuna dair Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu’ndan 29.12.2021 tarih ve E-95674917-108.99-71601 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. İlgili etik kurul onayı “Etik Kurul Kararları” başlığı altında verilmiştir. Bunun yanı sıra katılımcılara çalışmayla ilgili bütün bilgileri de içeren Aydınlatılmış Onam Formu iletilmiştir. Onam formunu onaylayan ve çalışmaya katılmayı kabul edenler çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin bilgileri ve kimliklerinin belirlenebilmesinin önüne geçilmiştir. Çalışma boyunca katılımcıların isimleri belirlenen kodlar ile eşleştirilerek kullanılmıştır (Glesne, 2020). Ses kayıtlarının uzun süre arşivlenmesini istemeyen bireylerin kayıtları gerekli transkripsiyon işlemi sonrası silinmiştir.

3.2.9. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmaya katılım gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiştir. Bu durumdan kaynaklı olarak ulaşılan bulgu ve sonuçlar çalışmaya katılıma gönüllü üniversite öğrencilerin verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır. Çalışma kapsamında görüşülen üniversite öğrencilerinin tamamı Türkiye’de yaşayan ve eğitim gören bireyler olmasından dolayı bu öğrencilerden elde edilen verilerde kültür, coğrafya ve hayat şartlarının etkisi dikkatle ele alınmalıdır. Ayrıca çalışmanın bu kısmı nitel yöntem kullanılarak yürütüldüğü için elde edilen bulgu ve sonuçlarının genellenmesi mümkün değildir. Çalışmada kesitsel bir tasarımın kullanılması nedeniyle elde edilen bulgu ve sonuçlar katılımcı üniversite öğrencilerinin bireylerin çalışmanın yapıldığı dönemdeki algı ve düşüncelerini yansıtmaktadır.

3.3.1. Nicel Aşama

Nicel araştırmalar önceden belirlenmiş, yapılandırılmış soruların yüksek sayıda katılımcı üzerinde uygulanmasıdır. Nicel araştırmalar, nicel verilerin toplanıp ve analizinin gerektiği, pozitivist anlayışa dayanan bir yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2019). Bu doktora çalışmasında nicel veri toplama yöntemlerinden anket kullanılmıştır. Bu kısımda çalışmada kullanılan veri toplama aracı, evren ve örneklem ve verilerin analizi ele alınacaktır.

3.3.2. Araştırma Evreni

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yer alan üniversitelerde öğrenim gören her seviyeden (ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora) üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK), yüksek öğretim bilgi sistemine göre Türkiye’de 2022 yılında üniversitelere kayıt yaptırmış olan 8.296.959 öğrenci bulunmaktadır (YÖK, 2022).

3.3.3. Araştırma Grubu ve Örneklem

Çalışma kapsamında örneklem için büyüklük belirlerken ölçek geliştirme çalışmalarında madde sayısının 5 katı olması ya da en az 100 kişiden oluşması beklenmektedir (Hatcher, 1998). Bazı araştırmacılar ise bu sayının madde sayısının 3 ila 10 katı olması gerektiğini belirtmişlerdir (Akgül, 1997). Bu çalışmada da ölçek madde sayısının 10 katı üniversite öğrencisine ulaşmak hedeflenmiştir. Oluşturulan ölçek madde havuzunda 64 madde yer aldığı için 640 ve üzeri üniversite öğrencisine ulaşmak istenmiştir. Örneklem grubunu belirlemede kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir.

Veriler Türkiye’de yer alan üniversitelerde öğrenim gören, her düzeyden öğrenciden toplanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda toplam 731 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Üniversite öğrencilerinin çalışmaya dahil edilmesi için çalışmaya katılmaya gönüllü olmaları, 18 yaş üzeri olmaları göz önüne alınmıştır. Gerekli şartları sağlamayan üniversite öğrencileri çalışmaya dahil edilmemiştir.

3.3.4. Veri Toplama Yöntemi ve Süresi

Veri toplama sürecinde ilk aşamada online ortamda Google forms aracılığı ile oluşturulan anket formu linki, ulaşılabilinen üniversite öğrencilerine mesaj uygulamaları ve e-postalar ile ulaştırılmaya çalışılmıştır. Yeterli sayıya bu şekilde ulaşamadığı için sonraki aşamada birçok üniversitede görev yapan akademisyenler ile iletişime geçerek anket formunun üniversite öğrencilerine duyurulması hakkında görüşmeler yapılmıştır. Veri toplama sürecinin sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde, anket formunu eksiksiz dolduran 731 üniversite öğrencisinin anket formu değerlendirilmeye alınmıştır. Veri toplama sürecinin sonunda, sürecin başında belirlenen ölçek madde sayısının 10 katı üniversite öğrencisine ulaşma hedefine erişilmiş ve her madde başına 10 öğrenciden fazla kişiye ulaşılmıştır ($731/64=11.42$). Veriler 20.10.2022-20.12.2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Formda yer alan bütün sorular zorunlu olarak işaretlendiği için herhangi bir veri kaybı veya eksik veri durumu yaşanmamıştır. Anket formu katılımcılar tarafından yaklaşık 15 dakika içerisinde doldurulmuştur.

3.3.5. Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın bağımlı değişkenini Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma Ölçeği oluşturmaktadır.

Araştırmada yer alan bağımsız değişkenler ise; yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, eğitim durumu, herhangi bir işte çalışma veya çalışmama, ekonomik gelir düzeyi, kronik hastalık varlığı, engellilik durumu, afet eğitimi alma durumu, afet yaşama durumu, afetlerden dolayı kayıp yaşama durumu ve çevresinde yer alan bireylerin afetlerde gönüllü olma durumundan oluşmaktadır.

3.3.6. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla;

1. Sosyodemografik Özellikler Anket Formu
2. Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma Ölçeği Taslağı kullanılmıştır.

3.3.7. Sosyodemografik Özellikler Anket Formu

Sosyodemografik Özellikler Anket Formu araştırmacılar tarafından literatür taraması ve benzer araştırmalarda kullanılan formlar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden üniversite öğrencilerinin yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, eğitim durumu, herhangi bir işte çalışma veya çalışmama, ailenin ekonomik gelir düzeyi, öğrencinin ekonomik gelir düzeyi, kronik hastalık varlığı, engellilik durumu, bakmakla yükümlü olunan kronik veya engelli hasta varlığı, afet eğitimi alma durumu, afet yaşama durumu, afetlerden dolayı kayıp yaşama durumu ve çevresinde yer alan bireylerin afetlerde gönüllü olma durumundan oluşan 15 farklı sorudan oluşmaktadır. Sosyodemografik Özellikler Anket Formu Ek 3'te yer almaktadır.

3.3.8. Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma Ölçeği Taslağı

Ölçek geliştirme çalışmaları temel olarak 3 farklı kısımda incelenmektedir. Bunlar; (1) Madde oluşturma, (2) Teorik analiz ve (3) Psikometrik analizdir. İlk aşama maddelerin oluşturulması havuza eklenmesi sürecidir. İkinci aşamada hazırlanmakta olan ölçeğin içerik geçerliliği değerlendirilir. Son aşama olan psikometrik analizde ise taslak ölçeğin yapı geçerliliği ve güvenirliliğine sahip olup olmadığı değerlendirilir (Morgado vd., 2017). Bu çalışmada ölçek geliştirme süreci kılavuzu olarak DeVellis (2017), Tezbaşaran (2008), Karakoç ve Dönmez (2014) tarafından belirlenen ilkeler esas alınmıştır. Bu kapsamda ölçek geliştirme süreci ile ilgili kavramsal çerçeve aşağıda sırasıyla belirtilmiştir.

1. İstenilen ölçek yapısının açık bir şekilde belirlenmesi: Ölçülmesi hedeflenen yapının özgünlüğü ve genellik seviyesi önemlidir. Yapı için kullanılacak ifadelerin genel mi, özel mi olacağı belirlenmelidir. Özel ifadeler her ne kadar sonuç odaklı olsa da genel ve özel bütün ifadeler yapı için yararlıdır (DeVellis, 2017).

2. Madde havuzunun oluşturulması: Bu aşamada araştırmacılar madde havuzu için teorik destekli ifadeler oluşturmaktadır (Morgado vd., 2017). Madde havuzuna eklenen ifadelerin sade, anlaşılır ve birden fazla düşünce barındırmamasına dikkat edilmelidir (Karakoç ve Dönmez, 2014). Madde oluşturma için temel olarak iki farklı yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemler: tümdengelim, tümevarım ancak bazı araştırmacılar bu her ikisinin birlikte kullanılması şeklinde de bir yol izleyebilmektedir (Hinkin, 1995). Bu araştırmada tümevarım yöntemi tercih edilmiştir. Bu kapsamda ölçeğin geliştirilmesinde ilk adım olan madde oluşturma süreci nitel araştırma ile başlamıştır. Farklı özelliklere sahip (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, yaşanan şehir, üniversite vb.) 13 üniversite öğrencisi ile yarı yapılandırılmış formlar aracılığı ile görüşmeler yapılmıştır. Formlar

aracılığı ile öğrencilere afetler, gönüllülük, afetlerde gönüllülük gibi konularda açık uçlu sorular sorularak afetlerde neden gönüllü olmadıkları keşfedilmeye çalışılmıştır. Görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler ilk önce transkript, daha sonra analiz işlemine tabi tutulmuştur. Yapılan bu analiz işlemi ölçek maddelerinin oluşturulmasını sağlamıştır. Katılımcılardan elde edilen verilerin analizi sonrası oluşturulan uygun kodlar ölçek maddesi olarak alınmıştır. Bununla birlikte kodların içerisinde yer almasa dahi kategori ve temaları açıklamada önemli olan noktalara ilişkin araştırmacılar tarafından uygun ifadeler oluşturulmuştur. Sürecin sonunda 81 ölçek maddesi bir araya getirilmiştir. Ölçek maddesi oluşturma süreci tamamen eldeki veriye dayalı olarak yürütülmüştür. Ölçeğin taslak hali Ek 4’te yer almaktadır.

3. Ölçme biçimine karar vermek: Ölçüm için format belirlenmelidir. Bu format temelde verilerin matematiksel özelliklerine (sınıflama, sıralama, oran ölçeği) veya özel ölçüm (Likert, Osgood, Thurstone) şekillerine göre olabilir (Karakoç ve Dönmez, 2014). Ölçek geliştirme çalışmalarında en sık kullanılan madde biçimi Likert ölçeğidir. Likert ölçekler temelde Eşit Likert Ölçeği ve Tekli Likert Ölçeği olarak ikiye kısımda sınıflandırılmaktadır. Eşit likert ölçeğinde nötr madde bulunmazken tekli likertte nötr maddeler mevcuttur. Tekli Likert ölçekler 3’lü, 5’li, 7’li gibi farklı formatlarda tasarlanabilmektedir. Bu çalışmada da Tekli Likert tipi ölçek kullanılacaktır. Likert tipi ölçeklerde her şık arasında yer alan mesafe eşittir. Bu yöntemde katılımcılara, tutum ifadeleri sunulur ve kendileri için en uygun ifadeyi seçmeleri beklenir. Katılımcılara sunulan ifadeler çoğunlukla “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” veya “tamamen katılıyorum”, “tamamen katılmıyorum” şeklinde hazırlanmaktadır. Bu çalışmada kesinlikle ifadesi tercih edilmiştir. Hazırlanan taslak ölçekte Likert tipi ölçekleme kullanılmıştır. Taslak ölçekte yer alan maddeler 1-5 arasında değer almaktadır. İfadeler için değerlendirme; (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Kesinlikle katılıyorum şeklindedir (Tablo 4). Puanlama düştükçe olumsuz ifadeler, puanlama yükseldikçe olumlu ifadeler artmaktadır (DeVellis, 2017).

Tablo 4. Likert tipi ölçekleri için cevaplama örneği

Madde Sıra Numarası	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
---------------------	--------------------------------	------------------	----------------	-----------------	-------------------------------

Tablo 4. (Devamı)

Madde Sıra Numarası	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
1.	X				
2.			X		
3.					X
...				X	
...		X			
64.					X
63.			X		

4. Madde Havuzuna Uzman Görüşü Alınması: Bu aşamada yapılan çalışmalar taslak olarak hazırlanan ölçek maddelerinin örnekleme uygulanması öncesinde alanında uzman araştırmacı ekibinin belirlenmesi, uzman araştırmacılar tarafından maddelerin gözden geçirilmesi ve araştırmacıların yorumları neticesinde maddelerin eklenmesi, çıkarılması veya maddelerin geliştirilmesini kapsamaktadır. Taslak madde havuzu araştırmacılara e-posta yoluyla iletilmiştir. Araştırmacılardan taslak maddelerin ölçülmek istenen yapıya ne oranda uygun olup olmadığı konusunda değerlendirme ve açıklamaları beklenmiştir. Uzmanlar maddelerin özgünlüğü, anlaşılabilirliği, uzunluğu, maddenin eklenmesi, çıkarılması vb. bütün konularda öneride bulunabilir ancak bu öneriler nihai karar değildir (Tablo 5). Çalışma kapsamında görüşü alınan uzman araştırmacıların listesi Ek 5'te sunulmuştur. Bu önerileri uygulamak veya uygulamamak ölçeği geliştirenlerin sorumluluğudur (DeVellis, 2017; Karakoç ve Dönmez, 2014).

Tablo 5. Madde havuzu için uzman değerlendirme formu

Madde Sıra Numarası	Az Uygun	Orta Uygun	Çok Uygun	Açıklama	Uzman Önerisi
1.					
2.					
3.					

5. Ölçek Materyali ve Yönergelerin Oluşturulması: Ölçeğin yapısı en az maddeler kadar önemlidir. Ölçek materyalinden doğabilecek problemlerin engellenmesi için önlemler alınmalıdır. Çoğunlukla ölçekler basılı materyaller olarak düzenlense de günümüzde çevrimiçi anket imkanları sayesinde çevrimiçi olarak düzenlenip veri toplanabilmektedir. Düzenlemeler esnasında ölçek taslağının harf büyüklüğü, satır

aralığı, satır uzunluğu gibi cevaplarını etkileyecek noktalarına dikkat etmek gerekir (Tezbaşaran, 2008). Çalışma kapsamında katılımcıların cevapları Google Forms aracılığı ile toplanmıştır. Bu sistemde standart form özellikleri kullanılmıştır. Bunun yanı sıra her ölçme aracının başında; ilgili anketi tanıtan, dikkat edilmesi gereken noktaları açıklayan, toplam madde sayısı, tahmini anketi tamamlama süresi, çalışmanın amacı ve araştırmacıların bilgilerini içeren bir yönerge yer almalıdır (DeVellis, 2017; Tezbaşaran, 2008). Bu araştırma kapsamında katılımcılara ölçeğin başında sunulan yönerge Ek 3'ün ilk kısmında sunulmuştur.

6. Taslak ölçek maddelerinin belirlenen örnekleme uygulanması: Hazırlanan ölçekler her ne kadar gözden geçirilse de hazır olduğu söylenemez. Hangi ölçek maddesinin kusurlu, hangisinin çıkarılması gerektiği gibi konulara yapılan uygulanmanın analizi sonrası karar verilebilir (Tezbaşaran, 2008). Ölçek maddelerini örnekleme uygulama öncesi yeterli örneklem büyüklüğünü tespit etmek önemlidir. Yeterli örneklem büyüklüğü konusunda farklı sayılar ve hesaplama yöntemleri belirtilmektedir ancak genel olarak bu sayısının 300 olmasının yeterli olduğu belirtilmektedir. Yapılan birçok çalışma küçük örneklemlerde daha başarılı sonuçların elde edildiğini göstermektedir (DeVellis, 2017).

7. Maddelerin değerlendirilmesi: Bu aşama araştırmada kullanılan maddelerin performansı incelenir. Likert tipi ölçek kullanılan araştırmalarda katılımcıların ölçek puanı, maddelere verdiği cevapların puan toplamı anlamı taşımaktadır. Likert tipi ölçeklerde cevap düzeyi üç, be, yedi gibi farklı seviyelerde olabilmekle birlikte en sık kullanılan tür beş düzeyli puanlamadır. Katılımcıların verdiği yanıtlara göre puanlama yapılırken olumlu ve olumsuz maddelere dikkat edilmelidir. Olumlu maddelere puanlama 1,2,3,4,5 şeklinde yapılırken, olumsuz maddelere bu puanlama tersinden yani 5,4,3,2,1 şeklinde yapılmalıdır. Puanlamada değerler beş puana yaklaştıkça olumlu ifadeler artmalıdır. En olumlu ifade beş, en olumsuz ifade bir puandır. Puanlama ölçeğin bütün maddelerinde aynı şekilde uygulanmış olmalıdır. Veri setinde mümkün olduğu kadar eksik veri olmamasına dikkat edilmelidir. Yukarıda belirtilen maddeler göz önünde tutularak her bir katılımcının puan hesaplaması gerçekleştirilir (Tezbaşaran, 2008).

8. Ölçek uzunluğunu en uygun şekilde getirmek: Çalışmanın bu aşamasında analizler sonrası elde edilen verilere göre kabul edilebilir ve güvenilir madde havuzu oluşturulmuştur. Ölçek iç tutarlılık olarak belirtilen alfa değeri o ölçekte yer alan maddeler arası korelasyon ve toplam madde sayısından etkilenmektedir. Maddeler arası var olan ortalama korelasyon alfa değeri, madde ortalama korelasyonuna eşit madde eklendikçe artar, madde çıkarıldığında ise alfa değeri düşer. Ölçeği dolduran katılımcılar

için her zaman ölçek maddesinin az olması daha iyidir. Bununla birlikte yüksek sayıda maddeye sahip ölçeklerin güvenilir olma eğilimi daha fazladır. Dolayısıyla bu iki dengenin ters orantılı olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada alfa değerine en az katkı veren maddeler elenerek madde sayısı belirlenmiştir (DeVellis, 2017). Madde toplam korelasyonları düşük olan maddeler ilk olarak elenebilecek maddelerdendir. Bundan sonra alfa değeri göz önüne alınarak eleme işlemine devam edilmelidir. Ölçeğin madde sayısının fazla olması yani uzunluğu alfa değerinin kesinliğini belirlemektedir. Bundan dolayı ölçek madde sayısını belirlerken güvenilirlik sınırının alfa üzerine inşa edilmesi önemlidir (DeVellis, 2017).

3.3.9. Araştırmanın Ön Denemesi

Çalışmanın ön deneme işlemine geçilmeden önce taslak ölçek formu dil ve yazım kontrolünden geçirilmiştir. Daha sonra çalışmanın bu aşamasında örneklemin içinden belirlenen küçük bir grup üzerinde (10 kadın, 10 erkek) anket formu uygulanmıştır. Yapılan uygulama sonrası katılımcılardan anket formunda anlaşılmayan, hatalı, eksik ve yanlış olarak gördükleri noktaları belirtmeleri istenmiştir. Belirlenen noktalar üzerinde geribildirimler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır (Erkuş, 2021).

3.3.10. Araştırmanın Veri Analizi

Çalışma kapsamında yapılan analizler IBM SPSS 25.0 ve AMOS 24.0 paket programları aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer alan analizler aşağıdaki sıra ile gerçekleştirilmiştir.

1. Sosyodemografik Verilere Ait Analizler: Araştırmada uzman görüşü alınan bireylere ilişkin veriler ve çalışmanın katılımcılarına ait sosyodemografik değişkenlere ait verilerin tanımlayıcı istatistikleri sunulmuştur.

2. Geçerlik Analizleri: Geçerlik analizleri kapsamında ilk olarak gerçekleştirilen çalışma uzman görüşlerinden elde edilen verilerden oluşturulan kapsam geçerliği oranları, kapsam geçerlik indeksi ve faktör analizleridir (Tezbaşaran, 2008). Geliştirilen ölçeğin literatürde herhangi başka bir örneğine ulaşılabilmesinden kaynaklı olarak teste göre geçerlik analizi yapılmamıştır (Alpar, 2020).

Madde havuzuna alınan uzman görüşlerini değerlendirme süreçlerinde Kapsam geçerlilik analizi ve Kapsam geçerlik indeksi, Lawshe Tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Bu teknik ile çalışmada yer alan maddeler üzerinde uzmanların görüş birliğine sahip olup olmadığı belirlenir.

Kapsam Geçerliği Analizi (KGO): Bu işlem gerçekleştirilirken ul yapıda bir sistem kullanılır. Uzmanlar kendilerine gönderilen form üzerinde her bir madde için gerekli olup olmaması, maddenin anlaşılırlığı, ölçülmek istenen yapıya uygunluğunu: uygun, düzeltilmeli, uygun değil çıkarılmalı şeklinde değerlendirirler (Lawshe Tekniği). Bu işlem taslak formun gönderildiği bütün uzmanlar tarafından verilen yanıtlar alındıktan sonra hesaplanır. Lawshe tekniğinde uzmanların %50'si herhangi bir madde için uygun olarak görüş belirtirse KGO sıfır çıkar. Bir maddenin lkte kalabilmesi için en az uzmanların %50'den fazlası madde için uygun ifadesi işaretlemelidir. KGO işlemi yapılırken NG: Madde için gerekli/uygun diyen uzman sayısı, N: Toplam uzman sayısı şeklinde ele alınır ve $KGO = \frac{NG}{N/2} - 1$ şeklinde hesaplanır (Alpar, 2020; Yurdugül, 2005). KGO analizleri sonucunda değer 0 veya altında olan maddeler elenir. Sonraki aşamada KGO değer 0 üzerinde olan maddeler uzman sayısına göre belirlenmiş anlamlılık düzeyine göre değerlendirilir. Lawshe tekniğinde 9 uzman görüşü için maddelerin lkte kalabilmesi için 0.75 değerine eşit veya yüksek olması gerekmektedir. Bu alışmada KGO değer 0.75 veya daha yüksek değere sahip maddeler madde havuzunda tutulmuştur (Alpar, 2020; Yurdugül, 2005).

Kapsam Geçerlik indeksi (KGİ): Lawshe Tekniğinde KGİ yapılan uzman değerlendirmelerinin sonrasında lk madde havuzunda yer alan maddelerin hesaplanan KGO değerlerinin madde sayısına bölümünden elde edilen değerdir. Bu uygulamada testin veya anketin tamamının KGİ değer ı hesaplanır. KGİ belirlemede değerlendirme sonucu formda kalan maddelerin KGO ortalaması alınır. İşlem formül olarak $KGİ = \frac{\sum KGO}{MS}$ şeklindedir. Elde edilen bu nihai değer ise uzman sayısına bağlı olarak değerşen Kapsam Geçerlilik lt (KG) ile karşılaştırılır. Bu değer uzman sayısı arttıka azalmaktadır. Son olarak formdan elde edilen KGİ değer ilgili uzman sayısına göre belirlenen KG değerinden eşitse veya büyükse formda kalan maddelerin kapsam geçerliliğinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenir. Bu çalışmada görüş alınan uzman sayısı olan 9 uzman için KG değer 0.75'tir (Alpar, 2020; Yurdugül, 2005). Uzman sayısına göre anlamlı minimum KGO değerlerinin dağılımı Ek 6'da sunulmuştur.

Normallik testi: Araştırma verilerinin normal dağılım göstermesi veya göstermemesi veriler üzerinde yapılacak testlerin hangi test olması gerektiğini belirleyen en önemli faktörlerdendir. Sosyal bilimlerde verilerin normallik dağılımı genellikle arpıklık ve basıklık değerleri ile kontrol edilmektedir. Bu çalışmada testler sonrasında arpıklık basıklık değerlerinin ± 1.5 aralığında yer almasından dolayı verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA): Araştırmada elde edilen yapının kaç boyuttan oluştuğu hangi maddelerin hangi boyutlara yüklendiğini belirlemek amacıyla AFA gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan veri setinin AFA için uygunluğuna Kaiser Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Küresellik Testi ile kontrol edilmiştir. KMO ölçmek istenilen değişkenler için örnek büyüklüğünün uygun olup olmadığını göstermektedir. Bu değerin kabul edilebilir olması için 0.50'den daha fazla olması istenmektedir. KMO değeri 1 değerine ne kadar yakın bir noktada ise o oranda ölçeğin fenomeni ölçmek için yeterliliğinin fazla olduğunu gösterir (Alpar, 2020). Barlett Küresellik Testi ise, ölçekte yer alan maddelerin aralarında ilişki varlığı ve boyut sayısını gösterir. $p < 0.05$ ölçeğin fenomenin alt boyutlarını ölçmede yeterli olduğu anlamına gelmektedir (Alpar, 2020).

Bu çalışmada taslak ölçeğin faktör yapısının incelenmesi amacı ile Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis) seçilmiştir. Ölçekte yer alan faktörlerin yük değerleri ölçek maddelerinin ilgili faktör ile ilişkisini açıklamaktadır. Rotasyon metodunda istatistiksel olarak dik ve eğik olarak iki yöntem vardır. Araştırmalarda rotasyon metodunda gerçekleştirilen çalışmanın boyutları arasında bir ilişki beklendiği durumlarda eğik rotasyon metotlarının seçilmesi gerekmektedir. Bundan dolayı bu araştırmada da Direkt Oblimin yöntemi kullanılmıştır. AFA sürecinde faktörleri belirlerken bir madde birden fazla faktörle ilişki gösterebilmektedir. Bu gibi durumlarda maddeler en yüksek düzeyde değere, ilişkiye sahip olduğu faktöre eklenmelidir. Bu çalışmada da bu yöntem tercih edilmiştir. AFA sonrası faktörler altında toplanan maddelerin ölçekte kalabilmesi için faktör yükünün belirli değerlerin üzerinde olması gerekmektedir. Bu değer literatürde genel olarak 0.33'tür. 0.33 altında faktör yüküne sahip maddeler ölçekten çıkarılmıştır (Can, 2022).

Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA): Doğrulamalı faktör analizi çalışmalarda açıklayıcı faktör analizi ile belirlenen faktörlerin doğrulanması amacıyla kullanılır. Doğrulamalı faktör analizinde verilerin belirli uyum değerlerinde olması istenmektedir. Bu çalışmada literatürde kabul görmüş olan; r^2 (ki-kare/serbestlik 120 derecesi) = < 3 , Comparative Fit Index (CFI) = ≥ 0.90 , Goodness of Fitness (GFI) = ≥ 0.85 , Incremental Fit Index (IFI) = ≥ 0.90 , Tucker-Lewis İndeks (TLI) = ≥ 0.90 , Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = < 0.080 değerler dikkate alınmıştır (Karagöz ve Bardakçı, 2020). Bu değerler içerisinde DFA için en önemli değer RMSEA değeridir. RMSEA değerinin 0.05–0.08 aralığında olması kabul edilebilir düzeyde uyum, CFI değeri için ise 0.80 ve üzeri kabul edilebilir bir değer olarak kabul edilmiştir (Büyüköztürk vd., 2004).

3. Güvenirlik Analizleri: Ölçeğin güvenilirlik analizi kapsamında Madde Analizi, Alfa Katsayısı (Cronbach's Alpha) testleri kullanılmıştır. Madde analizinde düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değerleri güvenilirlik açısından değerli bilgiler vermektedir. Madde korelasyon değerleri incelenirken negatif ve 0.20'den küçük maddelerin ölçekten çıkarılması gerekmektedir. Bununla birlikte eğer araştırmacılar için önemli bir noktayı belirtmiyorsa 0.20-0.30 aralığında değere sahip olan maddeler çıkarılabilir (Karagöz ve Bardakçı, 2020). Geliştirilen ölçeğin güvenilirlik durumunu belirlemek ve ölçek içinde yer alan maddelerin tutarlığını belirlemek amacıyla Cronbach Alfa katsayısından yararlanılmaktadır. Bu uygulamada ölçek içerisinde yer alan maddelerin Alfa katsayısının yüksek olması, ilgili ölçüde maddelerin birbiriyle tutarlı olduğunu gösterir. Tutarlılık değerlendirilirken 0.40-0.59 arası düşük güvenilirlikte, 0.60- 0.79 arası oldukça güvenilir ve 0.80-1.00 arası yüksek güvenilirlikte olarak değerlendirilmiştir (Can, 2022).

3.3.11. Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yürütülebilmesi için Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan E-95674917-108.99-137557 sayı ve 26/10/2022 tarihli etik kurul izni alınmıştır. Etik kurul izni "Etik Kurul Kararları" başlığı altında verilmiştir.

3.3.12. Araştırmanın Sınırlılıkları

Gerçekleştirilen bu çalışmanın tesadüfi olmayan bir örneklem grubu üzerinde gerçekleştirilmesi ve çalışmanın kesitsel olarak yürütülmesi bu çalışmanın sınırlılıklarıdır.

3.3.13. Araştırma Takvimi

Gerçekleştirilen bu tez çalışmasında çalışmanın başından sonuna kadar yapılan bütün işlemler not programları aracılığı ile kayıt altına alınmıştır. Bunun yanında bu kısımda, yapılan her işlemin hangi dönemlerde yürütüldüğü genel hatları ile ayrı ayrı maddeler şeklinde sunulmuştur. Bu tez çalışmasına 2021-2022 Güz döneminde başlanmış ve 2023-2024 Güz döneminde sona ermiştir. Çalışma toplam 5 yarıyılı kapsamaktadır. Yapılan bu raporlama ve takvim sunumu ile çalışmanın şeffaflığının arttırılması hedeflenmiştir. Çalışmada bütün raporlama süreçleri MS Word aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma sürecinde referans yönetim aracı olarak Citavi 6.8 uygulaması tercih edilmiştir. Çalışma süreci içerisinde, hangi iş ve işlemin hangi dönemde gerçekleştirildiği detaylı bir şekilde Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Araştırma süreç tablosu

Yapılan işlemler	2021- 2022 Güz Yarıyılı	2021- 2022 Bahar Yarıyılı	2022- 2023 Güz Yarıyılı	2022- 2023 Bahar Yarıyılı	2023- 2024 Güz Yarıyılı
1. Tez konusunun seçilmesi 2. Tez çalışması planlama 3. Tez önerisi araştırma 4. Literatür tarama 5. Tez önerisi yazma 6. Etik kurul başvurusu 7. Tez önerisi savunma					
1. Literatür taraması 2. Nitel görüşme formlarının hazırlanması 3. Uzman görüşlerinin alınması 4. Nitel görüşmeler 5. Nitel verilerin analizi 6. Nitel verilerin raporlanması 7. Tez izleme (1. Tik)					
1. Ölçek maddelerinin oluşturulması 2. Ölçeğin uygulanması 3. Veri toplama sürecinin yürütülmesi 4. Tez genel bilgilerin yazılması 5. 2.etik kurul izni alınması 6. Tez izleme (2. Tik)					
1. Tez bulgular ve tartışma bölümlerinin yazımı 2. Sonuç ve öneriler bölümünün hazırlanması 3. Kaynakçanın hazırlanması 4. Tez makalesinin yayınlanması 5. Tez izleme (3. Tik)					
Tez savunma sınavı					

4. BULGULAR

4.1. Nitel Bulgular

Bu kısımda araştırmanın ilk aşaması olan nitel araştırma sonucu elde edilen veriler sunulacaktır. Bu kapsamda keşfedilen kod, alt kategori, kategori ve temalara yer verilecektir.

4.1.1. Keşfedilen Kod, Kategori, Temalar

Tez araştırmasının ilk kısmı olan nitel araştırma evresinde, üniversite öğrencileri ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizi sonunda toplamda 7 farklı tema keşfedilmiştir. Bu temalar Bilgi, Kişiler Arası Bağlar, Ekonomi, Belirsizlikler, Bireysel Özellikler, Gönüllülük Algısı, Tanıtım ve Reklam Faaliyetleridir. Tablo 7’de çalışma kapsamında ulaşılan tema, kategori, alt kategori ve her bir bölüm için örnek kodlar sunulmuştur.

Tablo 7. Tema ve kategoriler

Tema	Kategori	Alt Kategori	Örnek Kodlar
Bilgi	Gönüllülük Bilgisi	Faydalarını Bilmeme	İnsanlara tam olarak ne katıyor? (K.1)
		Başvuru Süreci Bilgisi	Gidip nereye başvuracağımı bilmiyorum. (K.3)
		Gönüllülüğü Tanımlama	Benim bildiğim kadarıyla sadece depremde yapılıyor. O yüzden gönüllü olmuyorum (K.2)
		Gönüllülük Faaliyetleri Hakkında Bilgisizlik	Gönüllüler ne iş yaptığını biliyorum. Ben afetlerde ne yapabilirim ki? (K.5)
	Afet Bilgisi	Afetler Hakkında Bilgisizlik	Afetler sıklıkla gerçekleşmez. (K.2)
		Afetlerin Etkisi Hakkında Bilgisizlik	Ben afetten etkileneceğimi düşünmüyorum. (K.10)
Kişiler Arası Bağlar	Arkadaş Grubu Bağ		Arkadaşlarım gönüllü olsa bende gönüllü olmak isterim. (K. 7)
	Afetin Etkilediği Bireyler		Sevdiğim kişilerin afetlerden etkilenmesi önemli. (K.12)

Tablo 7. (Devamı)

Tema	Kategori	Alt Kategori	Örnek Kodlar
Ekonomi	Aile Durumu	Evli Olma	Evli olmanın sorumluluğu gönüllü olmamı engelliyor. (K. 5)
		Aile Kaynaklı Engeller	Ailem sorun yaşamamdan endişe ettiği için izin vermiyor. (K. 13)
		Çocuk Varlığı	Çocuğuma bakmam benim daha öncelikli görevim olduğunu düşünüyorum. (K.2)
		Bakımla Yükümlü Olunan Birey	Bakıma muhtaç yakınlarım bu faaliyeti yapmama engel. (K. 10)
		Aile ile Yaşam	Kalabalık bir ailem var. Evde olduğum vakitlerde onlara yardım ediyorum. (K. 8)
	Gönüllülük Kaynaklı Masraflar		Afet bölgesine gitmek için, afet bölgesinde çalışmak için ve orada ihtiyaçlarım için para harcama yapma gücüm yok. (K. 12)
	Ekonomik Yetersizlikler	Öğrencinin Ekonomik Yetersizliği	Öğrenci dediğin kişi para ihtiyacı olan kişidir. Hem gönüllü olup hem de para harcamak istemem. Bu beni isteksizleştiriyor. Gönüllülük yaptığım için tam tersi olmalı. (K. 3)
		Ailenin Ekonomik Yetersizliği	Ailemin ekonomik olarak bu faaliyetlere ayıracak bütçesi yok. (K. 8)
	Beklentiler		Gönüllülük yaptım diye para beklemem fakat bu işin hatırası için bir hediye verilmesi beni sevindirir. Bu benim için değerli ve önemlidir. (K. 6)
	Öğrencilerin Eğilimi		Artık herkes para düşünüyor. Bizlerde öyle maalesef. (K. 4)
Belirsizlikler	Telafi Etme Çabası		Gönüllülük birçok açıdan benim için zor bir faaliyet, ben gönüllülük yapmak istemiyorum ama bunun yerine bağış yapıyorum. (K. 4)
	Ekip Belirsizliği		Afet ortamında kimlerle birlikte görev yapacağım. Bu benim için her açıdan büyük bir sorun (K. 1)
	Afet Ortamına İlişkin Belirsizlikler		Gidelim ama orada ne ile karşılaşacağım bilmiyorum. (K. 3)
	Yapılacak İş Belirsizliği		Afet olmadan veya afet bölgesine gitmeden orada ne yapacağım nasıl yapacağım bilmek isterim. Belirsizlik büyük sorun. (K. 8)

Tablo 7. (Devamı)

Tema	Kategori	Alt Kategori	Örnek Kodlar
Bireysel Özellikler	İhtiyaç Belirsizliği		Bana ihtiyaç olduğundan emin değilim. Özel bir çağrı olsa giderim ancak aksi durumda ilgili ekiplerin yeterli olduğunu zannediyorum. (K.9)
	Psikolojik özellikler		Afetlerde bir ceset, bir yaralı afetzede görmek veya kopmuş parmak, kol, yaralı bir ezilmiş bacak görmek psikolojik olarak beni etkileyebilir, kötüleştirebilir. (K. 4)
	Sağlık problemleri		Sahip olduğum kronik hastalıklar nedeniyle afet ortamında çalışmam çok zor. (K. 11)
	İşe karşı isteksizlik		Biz öğrenciler için konuşuyorum çoğumuzda böyle çalışma isteği yok. Bende de çalışma isteği yok. (K. 11)
	Rutin yaşamdan vazgeçememe		Günlük yaşam akışını terk edip afetlerde görev yapmak benim için çok zor. (K. 3)
	Empati eksikliği		Açıkçası daha önce afet yaşamadım orda yaşanan zorlukları bilmiyorum. Dolayısıyla gönüllülüğün değeri benim için net değil. (K. 13)
	Sorumluluk bilinci		Gönüllülük aslında hepimizin görevi ancak bizlerde sorumluluk bilinci düşük. (K. 2)
	Sahip olunan sorumluluklar		Eğitim sorumluluğumuz üzerimizde büyük baskı oluşturuyor. Öğrenci olduğumuzdan hep okul ve sınavlar aklımızda bulunuyor. (K. 6)
Gönüllülük Algısı	Çalışma koşulları		Afet ortamındaki ağır çalışma koşulları olduğunu görüyorum. Ben o şartlarda çalışmam. (K. 5)
	Gereklilik		Zaten uzman ekipler gerekli işleri yapıyor. (K. 13)
	Önem		Başka önceliklerimiz var. Ayrıca gönüllülüğün çok önemli olduğunu düşünmüyorum (K. 7)
	Fayda veya Çıkar		Gönüllülük bana bir fayda veya hayatımın herhangi bir alanında bana avantaj sağlamaz. (K. 1)
	Gönüllü Seçimi		Herkesi kabul etmezler. Gönüllü olmak için birçok şartlar gerekir. (K. 2)
Tanıtım ve Reklam Faaliyetler	Bireylere Ulaşım		Yapılacak işin kişilere özel anlatılmasını isterim. Genele yapılan faaliyetler etkili olmuyor. (K. 3)

Tablo 7. (Devamı)

Etkisiz Tanıtım ve Reklamlar	Reklam ve tanıtım yok değil var ama bizim ilgimizi çekmiyor. Hep aynı yöntemler ve yaptık demek için yapılan işler var. Bunlar gençlerin dikkatini çekmiyor. Her şey günü kurtarmak için, gerçekten samimi faaliyetler olmuyor. (K. 12)
Günceli Yakalayamama	Yapılan reklam çalışmaları bize hitap etmiyor. (K.11)
Süreklilik	Sadece afet anlarında gönüllülük gündem oluyor. Ben afet anları dışında gönüllülüğe ilişkin reklam ve tanıtımları çok nadir görüyorum. (K. 5)
Tanıtım ve Reklam beklentileri	Fenomenler ve ünlü kişiler ile tanıtım faaliyetleri yürütülmeli. Açıkçası ben ve çevrem için önemli olan artık bunlar. (K. 6)
Yanlış iletişim kanalları	Ben sosyal medyada aktif bir insanım, biz gençlerin kullandığı sosyal medya uygulamalarında gönüllülük anlatılmalı ve tanıtılmalı. Bizler artık afişleri, broşürleri okumuyoruz. (K. 10)

Nitel çalışmalarda sayısal veriler ve kullanımlar nicel çalışmalarda ki kadar önemli değildir fakat bununla birlikte yürütülen çalışmaların inandırıcılığını artırma ve kanıtlamada kullanılan bir araçtır (Braun ve Clarke, 2006). Bu amaçla, bu çalışmada yapılan nitel görüşmelerden elde edilen veriler sayısallaştırılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda ulaşılan tema, kategori ve alt kategorilerin üniversite öğrencilerinin kaçının görüşmesinde var olduğunu göstermek için belge temelli frekans tablosu sunulmuştur. Üniversite öğrencilerinin afetlerde gönüllü olmama hakkında ifadelerinin belge temelli frekans tablosu Tablo 8’de sunulmuştur. Tabloya göre afetlerde gönüllü olmama ile ilgili ifadelerin içinde, en fazla öğrenci tarafından belirtilen konuların kişiler arası bağlar, gönüllülük algısı, tanıtım ve reklam faaliyetleri olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 8. Tema ve kategorilerin belge temelli frekans tablosu

Tema	Kategori	Belgeler
Bilgi	10	
	Gönüllülük bilgisi	8
	Afet bilgisi	6
	Kodlanmış Belgeler	10
	Kodlanmamış Belgeler	3
	Analiz Edilen Belgeler	13

Tablo 8. (Devamı)

Tema	Kategori	Belgeler
Kişiler Arası Bağlar		11
	Aile Durumu	9
	Arkadaş Grubu Bağı	6
	Afetin Etkilediği Bireyler	2
	Kodlanmış Belgeler	11
	Kodlanmamış Belgeler	2
	Analiz Edilen Belgeler	13
		10
Ekonomi	Ekonomik Yetersizlikler	7
	Beklentiler	6
	Gönüllülük Kaynaklı Masraflar	2
	Öğrencilerin Eğilimi	2
	Telafi Etme Çabası	1
	Kodlanmış Belgeler	10
	Kodlanmamış Belgeler	3
	Analiz Edilen Belgeler	13
Belirsizlikler		9
	Ekip Belirsizliği	3
	Afet Ortamına İlişkin Belirsizlikler	2
	Yapılacak İş Belirsizliği	2
	İhtiyaç Belirsizliği	2
	Kodlanmış Belgeler	9
	Kodlanmamış Belgeler	4
	Analiz Edilen Belgeler	13
Bireysel özellikler		9
	Sahip olunan sorumluluklar	3
	Sorumluluk bilinci	3
	Psikolojik Özellikler	2
	Empati Eksikliği	2
	İşe Karşı İsteksizlik	2
	Rutin Yaşamdan Vazgeçememe	1
	Sağlık Problemleri	1
	Kodlanmış Belgeler	9
	Kodlanmamış Belgeler	4
	Analiz Edilen Belgeler	13
		11
Gönüllülük Algısı	Gönüllü Seçimi	4
	Gereklilik	3
	Çalışma koşulları	3
	Fayda ve Çıkar	1
	Önem	1
	Kodlanmış Belgeler	11
	Kodlanmamış Belgeler	2
	Analiz Edilen Belgeler	13

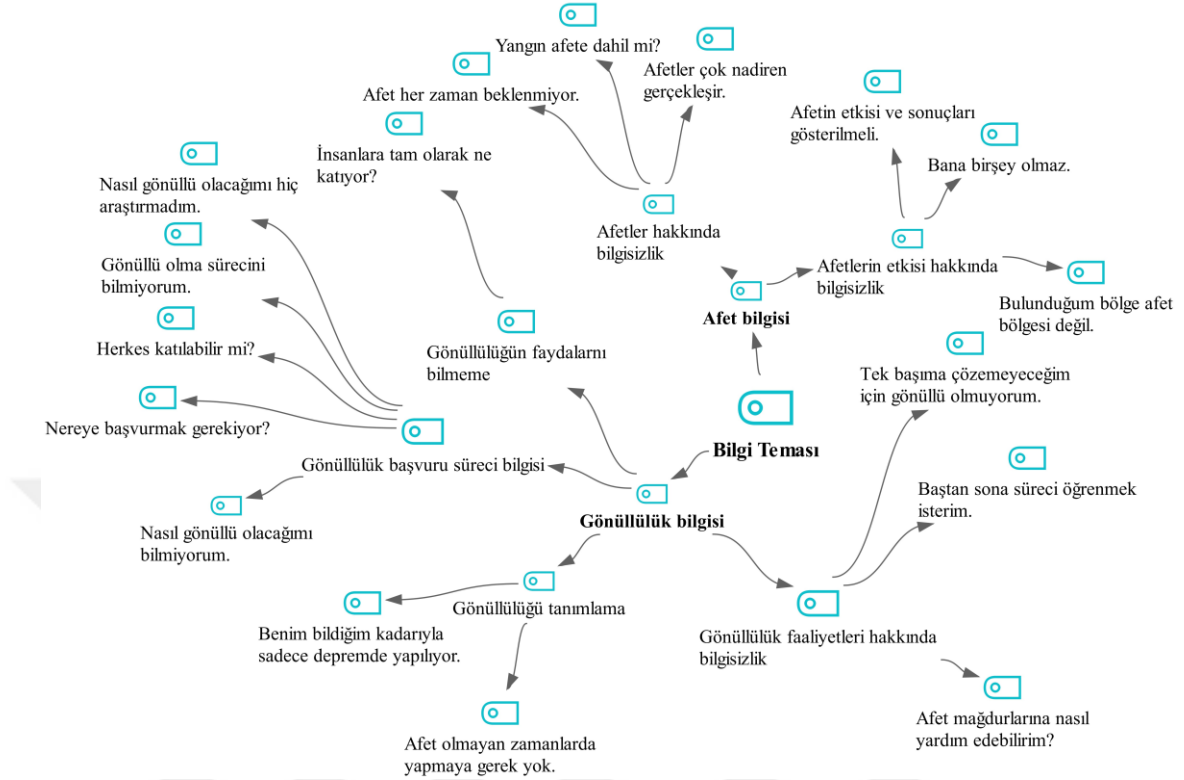
Tablo 8. (Devamı)

Tema	Kategori	Belgeler
Tanıtım ve Reklam Faaliyetleri		11
	Etkisiz Tanıtım ve Reklamlar	5
	Süreklilik	4
	Yanlış iletişim kanalları	4
	Tanıtım ve Reklam Beklentileri	2
	Bireylere ulaşım	2
	Günceli Yakalayamama	1
	Kodlanmış Belgeler	11
	Kodlanmamış Belgeler	2
	Analiz Edilen Belgeler	13

1. Bilgi Teması

Bilgi teması altında katılımcıların afetlerde gönüllülük ile ilgili gönüllülüğün faydaları, süreci, tanımı, kriterleri, faaliyetleri, afet bilgisi, afetlerin etkisi hakkındaki bilgisi, bilgi ile ilişkili olarak öğrencileri gönüllülüğten uzaklaştıran konular hakkındaki görüşleri bir araya getirilmiştir. İfadeler gönüllülük bilgisi ve afet bilgisi olmak üzere 2 kategori oluşturmuştur. Gönüllülük bilgisi; faydalarını bilmeme, başvuru süreci bilgisi, gönüllülüğü tanımlama, gönüllülük faaliyetleri hakkında bilgisizlik olarak 4 alt kategoriye ayrılmıştır. Afet bilgisi; afetler hakkında bilgisizlik ve afetlerin etkisi hakkında bilgisizlik olmak üzere 2 alt kategoriye ayrılmıştır. Oluşan kod, kategori ve temaların kod-alt kod modeli Şekil 2’de verilmiştir. Üniversite öğrencileri afetlerde gönüllülük ve gönüllülüğün bütün süreçleri hakkında bilgisiz olduklarını açıkça belirttiler. Yetersiz bilgi sahibi olma durumlarının ise gönüllülüğe katılımı olumsuz olarak etkilediği tespit edilmiştir fakat bunun yanında üniversite öğrencilerinin afetlerde gönüllülük ve

gönüllülük ile ilgili diğer süreçler hakkında bilgi edinme istekleri ve motivasyonları olmadığı belirlenmiştir.

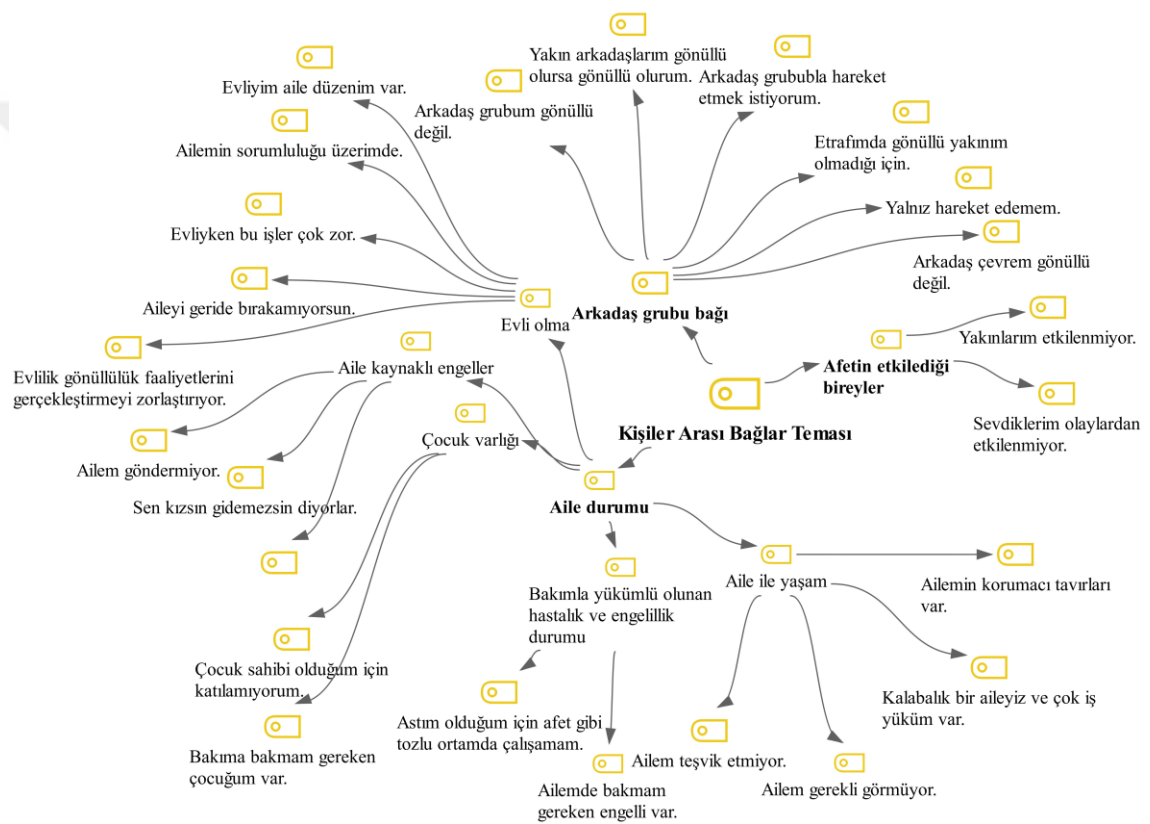

Şekil 2. Bilgi teması kod-alt kod modeli

Üniversite öğrencilerinin birçoğu nasıl gönüllü olacaklarını bilmediklerini, gönüllülüğün ne gibi faydalar sağladığını bilmediğini veya afetler ve etkileri hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum ile ilgili olarak katılımcılardan K.2 “*İnsanlar afeti her zaman beklemiyor. Afetler her zaman yaşanmaz, nadir olaylardır*” şeklinde ifadesiyle ve K.6 kodlu katılımcı ise “*Benim yaşadığım bölgede deprem yaşanmıyor, yaşadığım bölge afet bölgesi olmadığı için gönüllülüğe ilgi duymadım.*” şeklindeki ifadesi ile afetler değil afetler hakkında yetersiz bilgi sahibi olduklarını ortaya koymuşlardır. Katılımcı öğrencilerden K.11 “*Sanırım bir şey var. Bir üyelik gibi bir şey mi oluyor o şekilde böyle bilmiyorum.*” şeklinde ifadesiyle nasıl gönüllü olunduğunu bilmediğini belirtmiştir. Afetlerde gönüllülük ve ilgili süreçlerle ilgili öğrencilerin bilgi sahibi olmadıklarını belirtmeleri ilgi çekicidir. Özellikle görüşme yapılan bireylerin üniversite öğrencileri olması bu durumu daha dikkat çekici hale getirmektedir. Bunların yanı sıra birçok kişi nereye, nasıl başvuracağım, hangi evraklar lazım, gönüllü olunca ne olacak insanlara veya bana bunun faydası nedir? Şeklinde fikirlerini belirtmişlerdir. K.3 kodlu öğrencide bu konuyla ilgili olarak “*Gidip nereye başvuracağımı da bilmiyorsun.*” diyerek sürecin bilinmediğine işaret etmiştir.

2. Kişiler Arası Bağlar Teması

Kişiler arası bağlar teması altında katılımcıların afetlerde gönüllülük sürecinde, gönüllü olmamalarına neden olarak belirttikleri; arkadaş, arkadaş grubu, sevdikleri insanlar, yakınları, evli olmaları, çocuk sahibi olmaları, aileye bağımlı olma ve hasta veya engelli bireylere bakım ile ilgili ifadeleri bir araya getirilmiştir. İfadeler; arkadaş grubu bağı, afetin etkilediği bireyler, aile durumu olmak üzere 3 kategori oluşturmuştur. Aile durumu kategorisi içerisinde evli olma, aile kaynaklı engeller, çocuk varlığı, bakımla yükümlü olunan birey ve aile ile yaşam şeklinde 5 alt kategoriye ayrılmıştır. İlgili kod, kategori ve temanın kod-alt kod modeli Şekil 3'te verilmiştir.

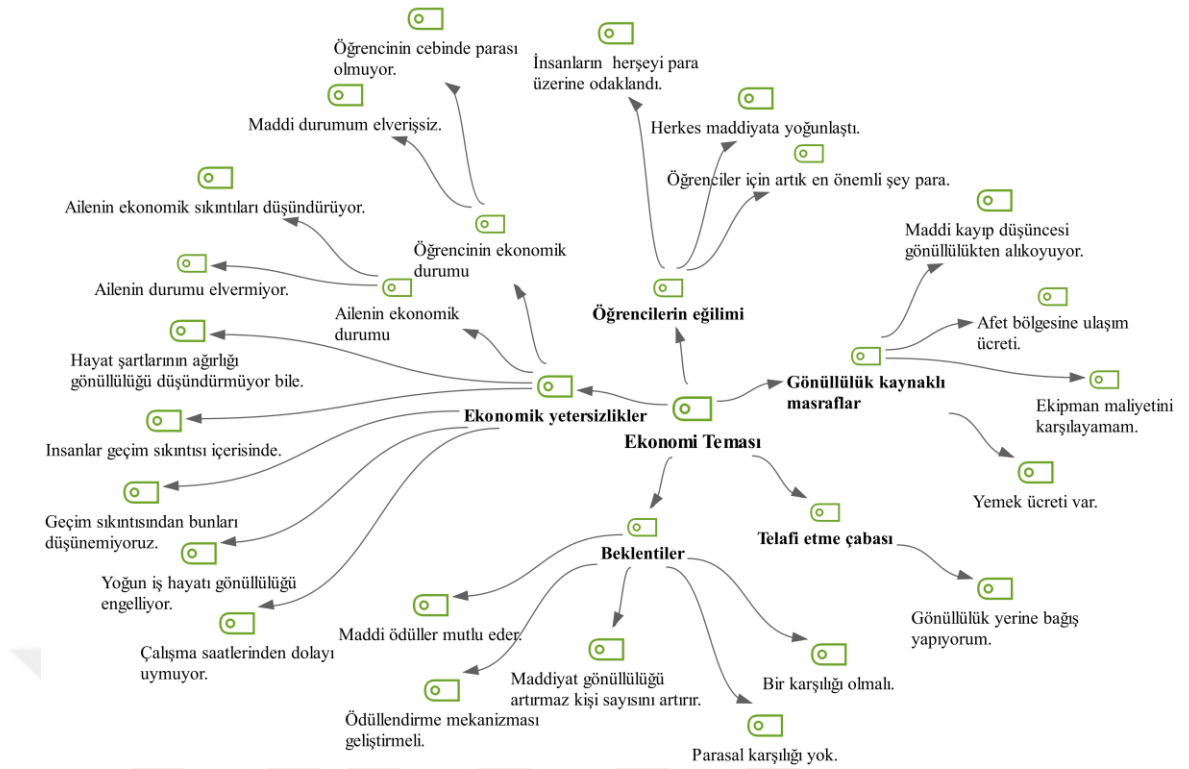
Şekil 3. Kişiler arası bağlar kod-alt kod modeli

Kişiler arası bağlar teması altında yer alan ifade ve kodlar incelendiğinde üniversite öğrencilerinin afetlerde gönüllü olmamalarının yakın arkadaşlarının, arkadaş grubunun gönüllü olmamasına ve gönüllülük faaliyetlerine katılmamasına bağlamaktadır. Katılımcılardan K.8 bu durumu şöyle ifade etmektedir: “*Yani ben şöyle söyleyeyim. Çünkü üniversite gençliği bir kitle aslında. Bir şey yapılmak istendiğinde herkes arkadaşlarıyla olmak istiyor. Mesela ben afetlerde gönüllü olsam ben başka birisini bilgilendirir veya çevrem geniş ise çevremdeki insanları da bilgilendiririm ve onlar da bana katılır ancak arkadaş çevrem ve sevdiklerim gönüllü olmazsa bende gönüllü olmak*

istemem.” Aile kaynaklı engeller alt kategorisi ile ilgili K.13 kodlu katılımcı “Ailemden beni kız olduğum için göndermek istemiyor, çok geri kafalılık oluyor. Yani kızsın, gidemezsin.” şeklinde karşılaştığı durumu ifade etmiştir. Yine aile durumunun gönüllülüğe etkisi ile ilgili olarak K.3 kodlu katılımcı “Bazen gönüllü olmak istiyorsun ama aileni geride bırakamıyorsun ailede çocuklarının sorumluluğunun benim üzerimde olması bunu daha fazla engelliyor. Bununla birlikte zaten afet ortamı olması aileyi yalnız bırakmayı daha da zorlaştırıyor” şeklinde düşüncesini belirtmiştir. Afetin etkilediği bireylerin öğrencilerdeki gönüllülüğe etkisini K.10 kodlu katılımcı “Bunu söylemem garip ama sevdiklerim ve yakınlarıma bir şey olmazsa gidip afet bölgesinde çalışmak içimden gelmez. Sevdiklerimin etkilenmesi benim için önemli.”

3. Ekonomi teması

Ekonomi teması altında katılımcıların afetlerde gönüllü olmamalarına neden olan; ailelerinin ekonomik yetersizlikleri, öğrencilerin ekonomik sıkıntıları, maddi ödül ve teşvik olmaması, olası gönüllülük durumlarında olmasını istedikleri ekonomik istekleri, gönüllü olmanın yol açacağı masraf ve gönüllülük faaliyeti anlarında oluşacak iş kaybı ile ilişkili ifadeler bir araya getirilmiştir. Ortaya çıkan ekonomi teması altında gönüllülük kaynaklı masraflar, ekonomik yetersizlikler, beklentiler, öğrencilerin eğilimi, telafi etme çabası olmak üzere 5 farklı kategori oluşmuştur. Ekonomik yetersizlikler kategorisi içerisinde öğrencinin ekonomik yetersizliği, ailenin ekonomik yetersizliği şeklinde 2 alt kategoriye ayrılmıştır. Ekonomi temasının kod-alt kod modeli Şekil 4’te verilmiştir.

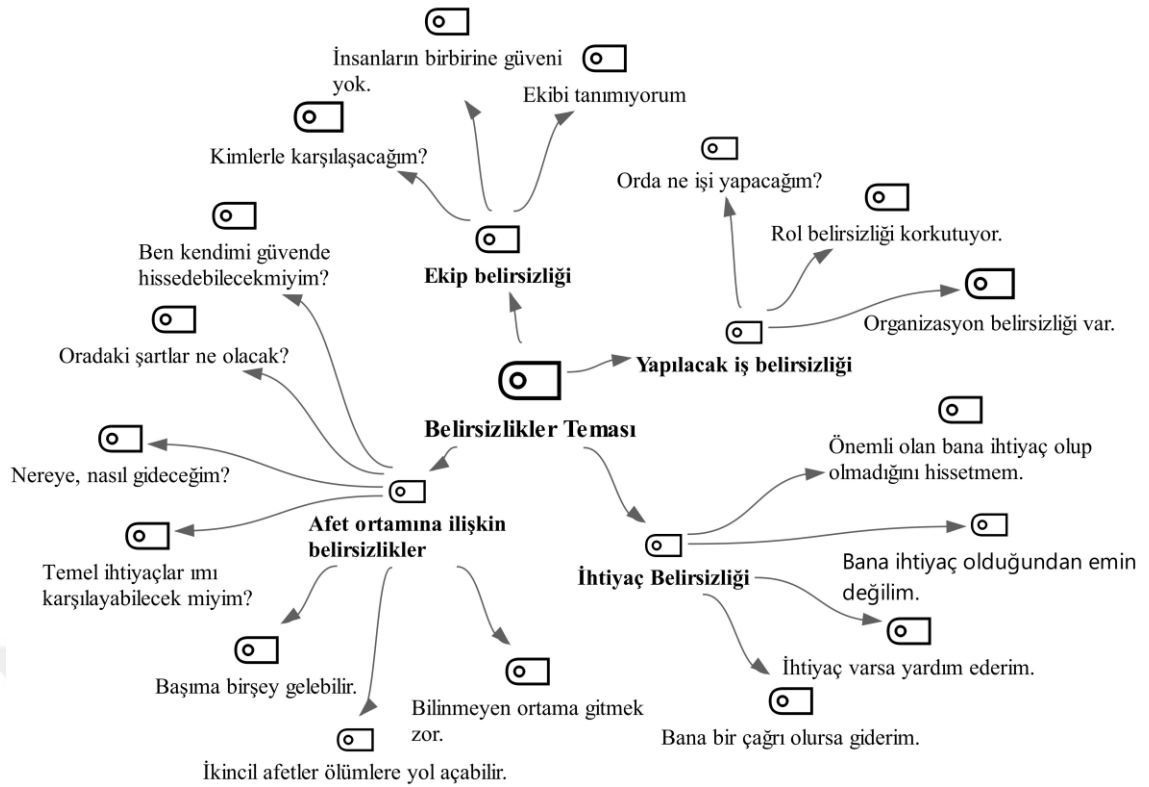

Şekil 4. Ekonomi teması kod-alt kod modeli

Katılımcılar ekonomik yetersizliğin afetlerde gönüllülüğü engellediğini belirtmişlerdir. K.4 Kodlu katılımcı bu konu ile ilgili olarak “*İnsanlar geçim sıkıntısı içerisinde gönüllüğü düşünecek durumları yok*”, K.12 kodlu katılımcı “*Köylü olduğumuz için. Afet bölgesine gitmek için, afet bölgesinde çalışmak için, beslenme için harcama yapmak benim için çok zor. Ekonomik durumumuz buna müsait değil*”, benzer şekilde K.2 kodlu katılımcıda “*Orada para kaybım olur bundan dolayı gönüllü olmuyorum.*” şeklinde ifadelerle düşüncelerini belirtmiştir. Katılımcılar gönüllülük faaliyetleri neticesinde gönüllülere birtakım ödüller veya hediyeler verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. K.3 kodlu katılımcı bu durumu “*Çalışanlara maaşında ekstra ödeme, çalışmayanlara farklı ödüller, plaketler gibi birtakım ödüller veya hediyeler verilmeli.*”, K.7 kodlu katılımcı ise artık parasız iş yapan kişilerin pek kalmadığını maddiyatın artık her şeyden önemli olduğunu “*Artık her şey para üzerine. Kimse parasız bir şey yapmıyor*” ifadeleriyle ortaya koymuştur.

4. Belirsizlikler teması

Belirsizlikler teması altında katılımcı öğrencilerin afetlerde gönüllülük süreçlerini engelleyen farklı türlerdeki belirsizlik sorunları toplanmıştır. Belirsizlik teması; ekip belirsizliği, afet ortamına ilişkin belirsizlikler, yapılacak iş belirsizliği, ihtiyaç belirsizliği şeklinde 4 farklı kategori oluşturmuştur. İlgili kod-alt kod modeli Şekil 5’te verilmiştir.

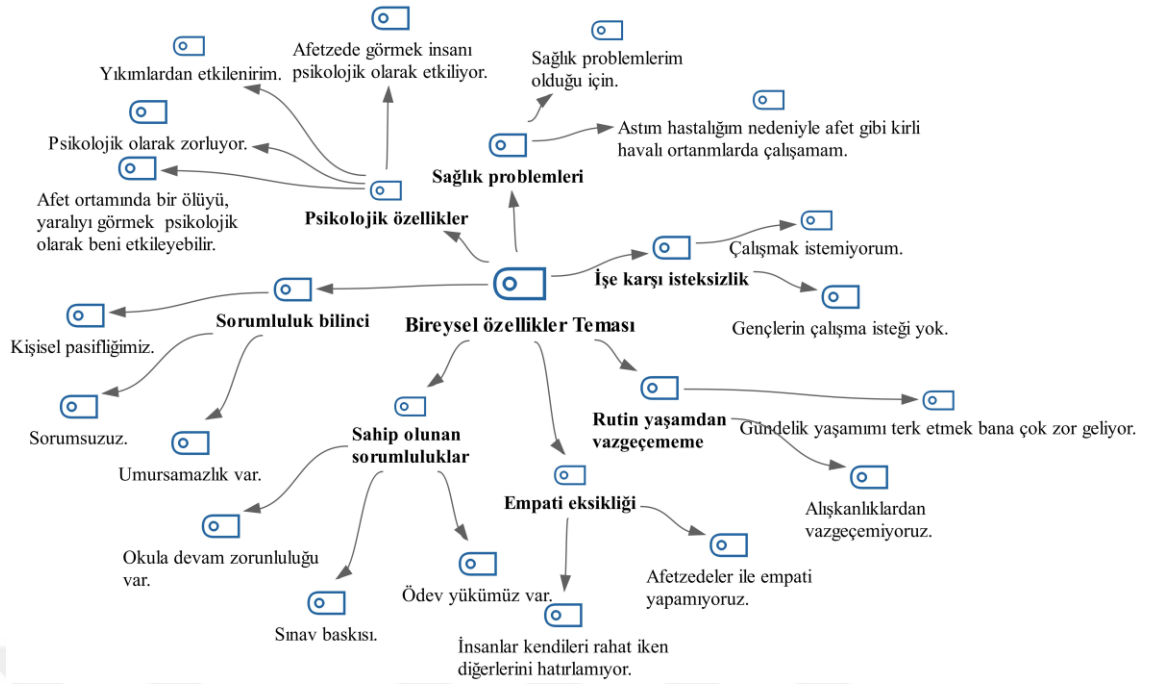

Şekil 5. Belirsizlikler teması kod-alt kod modeli

Belirsizlik temasının altında yer alan ifadelerden bazıları şu şekildedir; K.7 kodlu katılımcı “*Atıyorum yani hani oraya gidip yani yardım edeceğiniz sırada başıma bir şey gelmesinden korkarım*”, K.3 kodlu katılımcı; “*Ben kendimi güvende hissedebilecek miyim gittiğim yerde?*” şeklindeki ifadeler ile afet ortamında yer alan belirsizliklere işaret etmişlerdir. K.4 kodlu katılımcı ise: “*Asıl önemli konu bence afet bölgesinde bana ihtiyaç var mı?*” şeklindeki ifadesi ile ihtiyaç belirsizliğinin gönüllülüğü engellediğini ifade etmiştir. Belirsizlikler teması kısmen bilgi teması ile benzemekte ancak temelde iki farklı noktayı açıklamaktadırlar. Belirsizlik temasında bireylerin olay ve faaliyetlere ilişkin bilgi eksikliği değil, aynı konuda bilinen farklı bilgiler, kurumlar ve olaylar arasında gözlemlenen farklar, hakkında ulaşılabilir bilgi olmayan konular, belirli bir standardı olmayan işlemler sonucu öğrencilerde oluşan düşünceler, önyargılar yer almaktadır.

5. Bireysel özellikler teması

Bireysel özellikler teması altında daha çok çalışma grubunda yer alan üniversite öğrencilerinin gönüllü olmamasına neden olan kişisel özelliklerine ilişkin ifadeleri derlenmiştir. Temanın kategorileri: psikolojik özellikler, sağlık problemleri, işe karşı isteksizlik, rutin yaşamdan vazgeçememe, empati eksikliği, sorumluluk bilinci ve sahip olunan sorumluluklar şeklindedir. Oluşan kod-alt kod modeli Şekil 6’da verilmiştir.

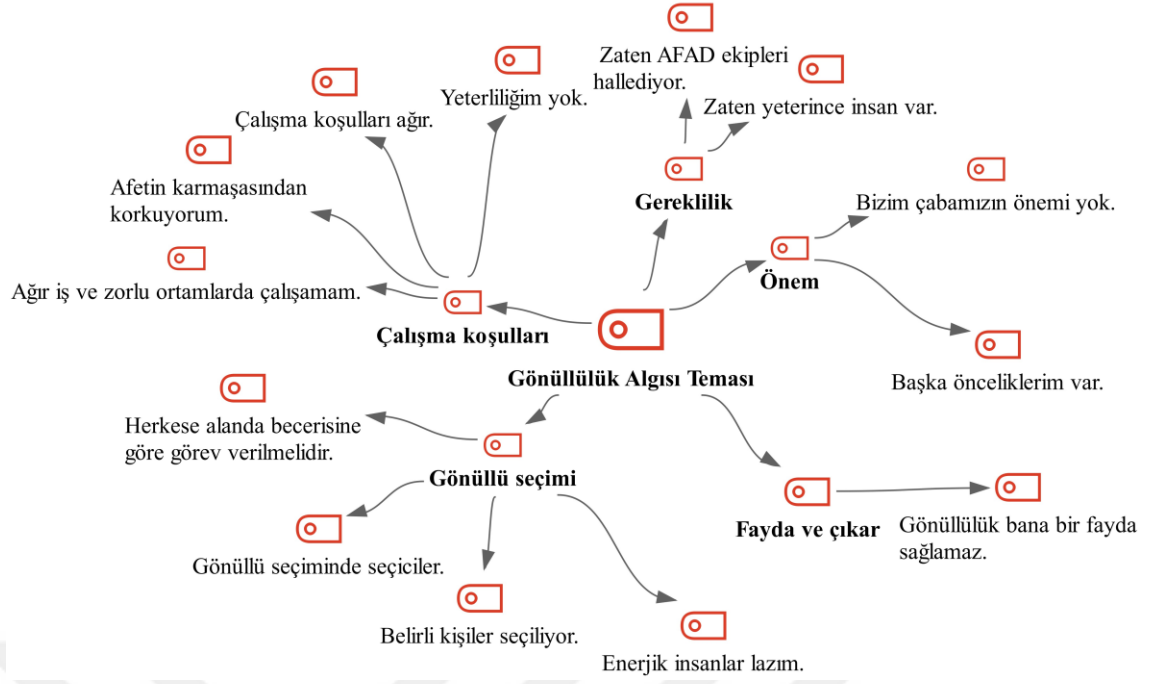

Şekil 6. Bireysel özellikler teması kod-alt kod modeli

Tema altında yer alan kodlar ve ifadeler gönüllülüğün hiçbir engel olmasa da bireyin sahip olduğu özellikler kaynaklı olarak gerçekleşmediğini göstermektedir. K.3 kodlu katılımcı bu durumla ilgili şunları söylemektedir: “*Afetlerde gönüllülük için sağlam bir psikolojiye sahip olmak gerekir. Yaşanan yıkımlar ve travmalara herkes dayanamaz*” şeklindeki ifadesi ile gönüllülük için psikolojik sağlamlılığın gerekliliğine işaret etmiştir. K.2 kodlu katılımcıda bireylerin gönüllü olmada sorumluluk eksikliklerine değinerek: “*Bu genel bir sorumluluk eksikliği.*” demiştir. K.13 kodlu katılımcı “*Afetler zaten zor ve sağlıklı olmayan bir çevredir. Kronik hastalıkları olan bireyler bu çevrelerde daha fazla zarar görebiliyor bunun için sağlıklı olmayanların afet bölgesine gitmesi probleme yol açabiliyor.*” şeklindeki ifadesi ile sağlık durumunun afetlerde gönüllü olmayı etkilediğini belirtmiştir.

6. Gönüllülük algısı teması

Gönüllülük algısı teması; Çalışma koşulları, gereklilik, önem, fayda veya çıkar, gönüllü seçimi şeklinde 5 farklı kategoriye ayrılmıştır. Temayı oluşturan ifadeler incelendiğinde katılımcı öğrencilerin afetlerin bir uzmanlık işi olduğu dolayısıyla uzman ekiplerin bu işi yürütmesi gerektiği, gönüllülük seçiminde kriter olduğu veya zor şartların olduğu gibi düşüncelerin hâkim olduğu, gönüllülük sonucu zarar görebileceğini düşündüğü görülmektedir. Genel olarak incelendiğinde ifadeler üniversite öğrencilerinde gönüllülük algısının olumsuz, yetersiz ve yanlış bilgiye dayalı olduğu görülmektedir. Şekil 7’de Gönüllülük Algısı Teması kod-alt kod modeli verilmiştir.

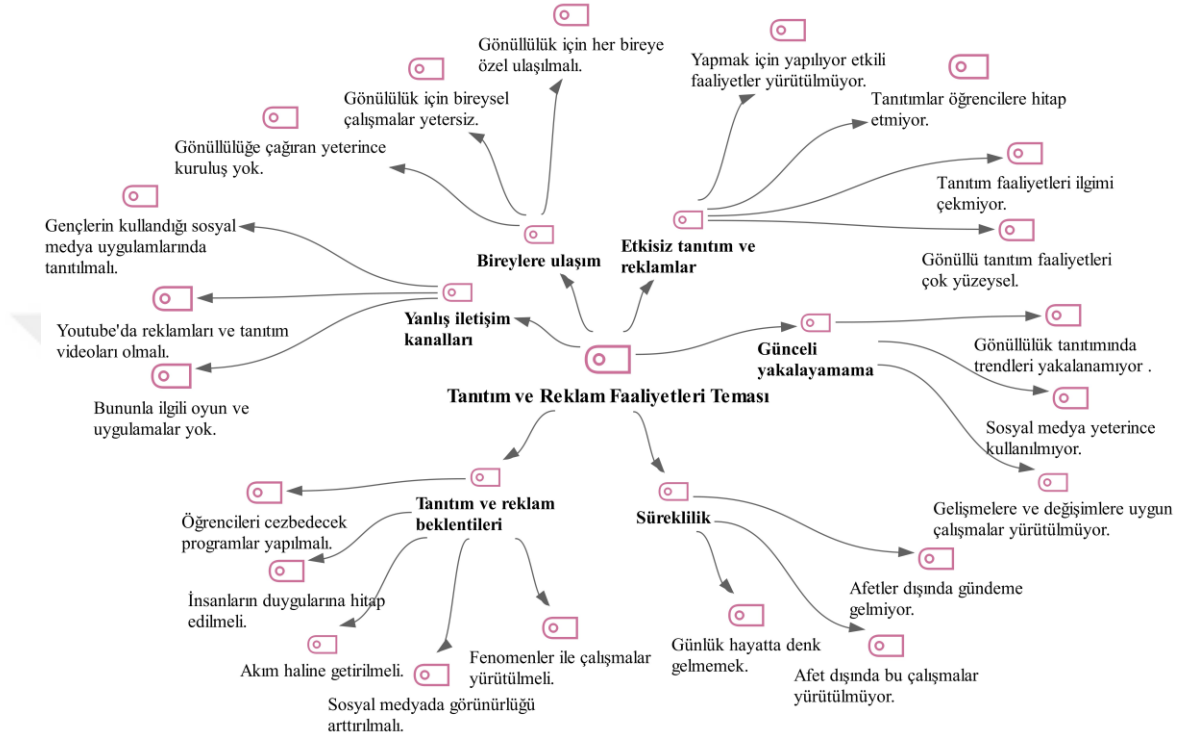
Şekil 7. Gönüllülük algısı teması kod-alt kod modeli

Temayı oluşturan ifadeler incelendiğinde katılımcı öğrencilerin afetlerin bir uzmanlık işi olduğu dolayısıyla uzman ekiplerin bu işi yürütmesi gerektiği, gönüllülük seçiminde kriter olduğu veya zor şartların olduğu gibi düşüncelerin hâkim olduğu, gönüllülük sonucu zarar görebileceğini düşündüğü görülmektedir. Genel olarak incelendiğinde ifadeler üniversite öğrencilerinde gönüllülük algısının olumsuz, yetersiz ve yanlış bilgiye dayalı olduğu görülmektedir.

Gönüllülük algısında öğrencilerin gönüllü olmamasına neden olan algılardan olan gereklilik algısı ile ilgili düşüncesini K.4 kodlu katılımcı şöyle aktarmıştır: “İnsanların orada olduğunu düşünerek varsayarak. Harekete geçmiyoruz.” Yine gönüllü seçim algısı ile ilgili olarak K.1 kodlu katılımcı “Afetlerle ilgili yetkin ve uzman kişiler aranıyor”, K.2 kodlu katılımcı ise, “Benim bildiğim kadarıyla depremde uzman ekipler afet bölgesine gittiği zaman herkesten yardım istemiyor. Herkesin gelmesi, onların işini zorlaştırıyor, yardımın gitmesini de engelliyor. Bundan dolayı gönüllü olmak isteyenler arasında seçim yapılmalı. Sıradan bir esnaf yardımcı olmak isteyebilir ama ne yapacağını bazen bilemiyor ve daha büyük zarar verebileceği için yardımcı olunması istenmiyor.” demiştir. Afetlerde gönüllülüğün gerekliliği üzerine K.4 kodlu katılımcı “Yeterince arama kurtarma ekipleri ve uzman personeller afet sahasında çalışıyor. Gönüllülerin sahada işi yok.” şeklinde ifadesi ile afetlerde yeterince personelin olduğu algısına sahip olduğunu belirtmiştir.

7. Tanıtım ve Reklam Faaliyetleri

Tema gönüllülük afetlerde gönüllü olmayan bireylerin gönüllü olmamalarında etkili reklam ve tanıtımlara ilişkin düşüncelerinden oluşmuştur. Tema gönüllülük için bireylere ulaşım, etkisiz tanıtım ve reklamlar, günceli yakalayamama, tanıtım ve reklam beklentileri, yanlış iletişim kanalları kategorilerini içermektedir. Tanıtım ve Reklam Faaliyetleri Teması kod-alt kod modeli Şekil 8’de verilmiştir.

Şekil 8. Tanıtım ve reklam faaliyetleri teması kod-alt kod modeli

Gönüllülük için gerçekleştirilen reklam ve tanıtım faaliyetleri öğrencilere hitap etmediği konusunda K.12 kodlu katılımcı “*Sosyal medyayla gönüllülük artabilir. Trend denen bir kavram var. Bunu trende ayak uydurarak yapmaları gerekiyor. Artık Instagram veya Twitter’da bir akım başladığında herkes onu yapıyor. Gönüllülük faaliyetleri de bu şekilde trend haline gelmeli ki gençler tercih etsin.*” ifadesiyle düşüncelerini belirtmiştir. K.7 kodlu katılımcı gönüllülük faaliyetlerine ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır “*Reklamlar artırılabilir. Şu an biz gençler çok fazla oyun falan oynuyoruz. YouTube’da falan çok zaman geçiriyoruz. Youtube’daki reklamlar gönüllülükle ilgili olsa daha etkili olur.*” Gerçekleştirilen reklam ve tanıtım çalışmalarının sadece afetlerin gerçekleştiği dönemde yürütüldüğü diğer zamanlarda bu çalışmaların yürütülmediğini K.5 kodlu katılımcı “*Afetlerde gönüllülük ile ilgili reklam ve tanıtımlar çok yetersiz. Bu konuları medyada sadece afet anında görüyoruz. Her zaman bu çalışmalar yürütülmeli*” şeklinde ifade etmiştir. K.6 kodlu katılımcı ise afetlerde gönüllülüğün birçok zorluk içermesinden dolayı üniversite öğrencileri sürece dahil etmek için birebir görüşmeler yapılması gerektiğini

eklenmiştir. Hazırlanan madde havuzu ilk aşamada tez danışmanı ile incelenerek yazım hatası ve düzenleme kontrolünden geçirilmiştir. Daha sonra afet yönetimi alanında doktora derecesine sahip ve daha önce ölçek geliştirme çalışması yapan akademisyen ve alan uzmanı bireylerden ölçek için uzman görüşü istenmiştir.

4.2. Nicel Bulgular

Bu aşamada çalışma kapsamında birinci aşama olan nitel çalışmanın verilerinden elde edilen sonuçlara göre oluşturulan taslak ölçek formunun geçerli ve güvenilir bir ölçek olması için gerçekleştirilen nicel çalışmalar sıralanmıştır.

4.2.1. Uzman Görüşleri ile İlgili İstatistikler

Çalışma kapsamında nitel görüşmelerin analizi sonrası elde edilen maddeler için uzman görüşüne başvurulmuştur. Görüşleri alınan uzman bireylerin özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 9’da sunulmaktadır.

Tablo 9. Alan uzman grubunun tanımlayıcı özellikleri

Özellik (n=9)	Değişkenler	Sayı
Cinsiyet	Erkek	8
	Kadın	1
Eğitim düzeyi	Doktora	8
	Yüksek Lisans	1
Çalışma Alanı	Afet	4
	Halk Sağlığı	1
	Mühendislik	2
	Eğitim/Psikoloji	2
Çalıştığı Yer	Akademisyen	9

Toplam 9 alan uzmanı akademisyenden oluşan ekip arasında 8 erkek, 8 doktora eğitimini tamamlamış birey ve afet alanında çalışan 4 kişi bulunmaktadır.

4.2.2. Sosyodemografik Verilere İlişkin İstatistikler

Araştırmanın bu bölümünde araştırma kapsamında nicel verilerin toplandığı bireylere ilişkin farklı tanımlayıcı bilgiler verilmiştir. Bu kapsamda katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, eğitim durumu, çalışma durumu, ailenin ekonomik durumu, öğrencilerin kişisel ekonomik durumları, kronik hastalık, engellilik durumu, bakmakla yükümlü olunan birey varlığı sorular ve afetlerle ilişkili olarak afet eğitimi

alma, afet yaşama, afetlerde yakınıni kaybetme, ailede gönüllülük çalışmalarına katılan kişinin varlığı gibi özellikleri, tablolara sunulmuştur.

Gerçekleştirilen çalışmanın üniversite öğrencilerine özel olarak tasarlanması ve dahil edilme kriterlerinde 18 yaş üstü olma şartı nedeniyle çalışmaya katılan bireylerin %96.1'lik (n=701) kısmı 18-25 yaş aralığındaki bireylerden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan en küçük yaş 18 en büyük yaş 50'dir (Tablo 10).

Tablo 10. Katılımcıların yaş dağılımına ilişkin tablo

Yaş	Kişi	%
18	109	14.8
19	192	26.3
20	170	23.3
21	122	16.7
22	51	7.0
23	28	3.8
24 ve üzeri	59	8.1
Toplam	731	100.0

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin %63.5 (n=464) ile çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Örneklem üniversitede öğrencilik hayatına devam eden bireylerden oluştuğu için medeni durumları %97.7 (n=714) bekarıdır. Katılımcılardan çocuk sahibi olanlar ise %1.4'tür (n=13) (Tablo 11).

Tablo 11. Katılımcıların cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı durumları

Değişkenler	Kategoriler	Sayı	%
Cinsiyet	Erkek	267	36.5
	Kadın	464	63.5
	Toplam	731	100.0
Medeni durum	Bekar	714	97.7
	Evli	17	2.3
	Toplam	731	100.0
Çocuk sayısı	0	720	98.5
	1	1	.1
	2	6	.8
	3	4	.5
	Toplam	731	100.0

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin %78.4'ü (n=573) ön lisans, %19.4'ü (n=142) lisans ve %2.2'si (n=16) lisansüstü eğitim düzeyindedir. Örneklemde yer alan üniversite öğrencilerinden %10.9'u (n=80) öğrenciliğin yanında bir işte çalışmaktadır. Çalışmaya katılımın daha yoğun olarak alt eğitim seviyelerinden gerçekleştiği görülmektedir (Tablo 12).

Tablo 12. Katılımcıların eğitim ve çalışma durumlarına ilişkin tablo

Değişkenler	Kategoriler	Kişi	%
Eğitim Durumu	Ön lisans	573	78.4
	Lisans	142	19.4
	Yüksek lisans	15	2.1
	Doktora	1	.1
	Toplam	731	100.0
Çalışma durumu	Evet	80	10.9
	Hayır	651	89.1
	Toplam	731	100.0

Araştırmaya katılanlar %78.8 (n=576) ailelerinin ekonomik durumlarını orta düzey olarak tanımlamıştır. Yalnızca %2.6 (n=19) kişi ailelerinin ekonomik durumlarını yüksek olarak belirtmişlerdir. Araştırmada yer alan üniversite öğrencilerinin kişisel ekonomik durumları incelendiğinde ailelerinin ekonomik durumlarından daha düşük olarak gerçekleştiği görülmüştür. Katılımcıların %59.9'u (n=438) ekonomik durumlarını düşük olarak tanımlamışlardır (Tablo 13).

Tablo 13. Katılımcıların ve ailelerinin ekonomik durumu

Değişkenler	Kategoriler	Kişi	%
Ailenin Ekonomik düzeyi	Düşük	136	18.6
	Orta	576	78.8
	Yüksek	19	2.6
	Toplam	731	100.0
Kişisel Ekonomik Durum	Düşük	438	59.9
	Orta	283	38.7
	Yüksek	10	1.4
	Toplam	731	100.0

Araştırmaya katılan bireylerin içerisinde kronik sağlık sorunu olanlar %7.9 (n=58), herhangi bir engeli olan üniversite öğrencisi %1.2'lik (n=9) kısmı oluşturmaktadır. Üniversite öğrencileri içerisinde bakmakla yükümlü olduğu aile bireyine sahip kişiler %3.0'lük (n=22) kısmı oluşturmaktadır. Sonuçlara göre çalışmaya katılan üniversite öğrencileri çoğunlukla kronik hastalığı olmayan, engellilik durumu olmayan ve ailesinde bakmakla yükümlü olduğu birey bulunmayan kişilerden oluştuğu belirlenmiştir (Tablo 14).

Tablo 14. Kronik hastalık, engellilik ve bakmakla yükümlü olunan kişi varlığı

Değişkenler	Kategoriler	Kişi	%
Kronik Hastalığınız var mı?	Evet	58	7.9
	Hayır	673	92.1
	Toplam	731	100.0

Tablo 14. (Devamı)

Değişkenler	Kategoriler	Kişi	%
Engellilik durumunuz var mı?	Evet	9	1.2
	Hayır	722	98.8
	Toplam	731	100.0
Bakmakla yükümlü olduğunuz aile bireyi var mı?	Evet	22	3.0
	Hayır	709	97.0
	Toplam	731	100.0

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinden %34.9'u (n=255) afet eğitimi almıştır. Katılımcılardan %38.9'u (n=284) afet yaşamıştır. Afetlerde yakınına kaybedenler %2.9'luk (n=21) kısımdır. Üniversite öğrencileri içerisinde çevresinde afetlerde gönüllülük çalışmasına katılan bireylere sahip olan kişiler %25.7 ile 188 kişidir (Tablo 15). Çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinin büyük kısmı afetlerle ilgili eğitim almayan, afet yaşamayan ve çevresinde gönüllü bulunmayan kişilerdir.

Tablo 15. Katılımcıların afetlerle ilişkili özelliklerine ilişkin tablo

Değişkenler	Kategoriler	Kişi	%
Afet Eğitimi Alma Durumu	Evet	255	34.9
	Hayır	476	65.1
	Toplam	731	100.0
Afet Yaşama Durumu	Evet	284	38.9
	Hayır	447	61.1
	Toplam	731	100.0
Afetlerde Yakınına Kaybetme Durumu	Evet	21	2.9
	Hayır	710	97.1
	Toplam	731	100.0
Afetlerde gönüllülük faaliyetlere katılan yakınınız var mı?	Evet	188	25.7
	Hayır	543	74.3
	Toplam	731	100.0

4.2.3. Geçerlik Analizleri

Geçerlik analizi kapsamında ilk olarak taslak ölçek formu için alan uzmanlarının yaptıkları değerlendirmeler analiz edilmiştir. Alan uzmanlarına nitel aşama sonrasında elde edilen veriler doğrultusunda geliştirilen 81 maddelik taslak ölçek formu gönderilmiştir. Form gönderilen her bir uzmandan taslak ölçek formunda yer alan bütün maddeler için ayrı ayrı olacak şekilde; uygun, düzeltilmeli, uygun değil (Lawshe Tekniği) seçeneklerinden birini işaretleyerek ve varsa değerlendirmesini, önerisini veya düzeltilmesi gerektiğini düşündüğü işlemleri yaparak değerlendirme yapması istenmiştir. Lawshe tekniğinde taslak ölçekte yer alan maddenin ölçekte kalabilmesi için %50'den fazlası uygun görüş vermesi gerektiği için, burada ilk olarak %50 veya daha az uygun

görüş alan maddeler taslak ölçekten çıkarılmıştır (Alpar, 2020; Yurdugül, 2005). Taslak ölçek madde havuzuna uzmanların yaptığı değerlendirmeler Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Madde havuzunun uzman değerlendirme seçeneklerinin dağılımı

İlk Madde No	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil	Yeni Madde No
1.	8		1	1
2.	9			2
3.	8		1	3
4.	8	1		4
5.	8	1		5
6.	9			6
7.	9			7
8.	8	1		8
9.	1	3	5	
10.	3	2	4	
11.	9			9
12.	9			10
13.	8	1		11
14.	9			12
15.	9			13
16.			9	
17.	8	1		14
18.	9			15
19.	8	1		16
20.	8	1		17
21.	8	1		18
22.	9			19
23.	8	1		20
24.	9			21
25.	8	1		22
26.	9			23
27.	9			24
28.	8	1		25
29.	8	1		26
30.	9			27
31.		3	6	
32.	2	1	6	
33.	8	1		28
34.	8	1		29
35.	9			30
36.	9			31
37.		4	5	
38.	9			32
39.	9			33
40.	9			34
41.	8	1		35
42.	8	1		36
43.	8	1		37
44.	8	1		38
45.	3	1	5	
46.	8	1		39

Tablo 16. (Devamı)

İlk Madde No	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil	Yeni Madde No
47.	4	1	4	
48.	9			40
49.	9			41
50.	8	1		42
51.	9			43
52.	8	1		44
53.	8	1		45
54.	8	1		46
55.		3	6	
56.	2	4	3	
57.	8	1		47
58.		4	5	
59.	9			48
60.	2	2	5	
61.	8	1		49
62.	8	1		50
63.		5	4	
64.		3	6	
65.	9			51
66.	3	2	4	
67.	8	1		52
68.	8	1		53
69.		2	7	
70.	9			54
71.	9			55
72.	8	1		56
73.		4	5	
74.	9			57
75.	9			58
76.	9			59
77.	8	1		60
78.	8	1		61
79.	8	1		62
80.	9			63
81.	8	1		64

Taslak ölçek formunda yer alan maddelere alınan uzman görüşleri Lawshe tekniği ile değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda KGO'su 0 ve altında olan 9, 10, 16, 31, 32, 37, 45, 47, 55, 56, 58, 60, 63, 64, 66, 69 ve 73'üncü maddeler madde havuzundan çıkarılmıştır. Çıkarılan 17 madde sonrasında 81 olan taslak ölçek madde sayısı, 64 maddeye düşmüştür. Bu adımdan sonra yapılan işlemler bu 64 madde üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan madde çıkarma işleminden sonra madde numaraları ve sıralama tekrar düzenlenmiştir. Çalışmada Lawshe tekniğinin devamı olarak madde KGO değeri 0 üzerinde olan maddelerin 9 uzman için gerekli olan 0.75 değerine eşit veya üstünde olup olmadığı incelenmiştir. Maddelerin KGO değerleri hesaplanırken KGO=

$\frac{NG}{N/2} - 1$ formülü kullanılmıştır (Yurdugül, 2005). Taslak ölçekte mevcut olan 64 maddenin KGO değeri ve 9 uzman için gerekli olan 0.75 değerini karşılayabilmesi sonucu ölçekte kalma durumu Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Madde havuzunun uzman kapsam geçerliği oran analizi

Madde No	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil	Kapsam Geçerliği Oranı (KGO)*	Karar
1.	8		1	0.78	Kabul
2.	9			1.00	Kabul
3.	8		1	0.78	Kabul
4.	8	1		0.78	Kabul
5.	8	1		0.78	Kabul
6.	9			1.00	Kabul
7.	9			1.00	Kabul
8.	8	1		0.78	Kabul
9.	9			1.00	Kabul
10.	9			1.00	Kabul
11.	8	1		0.78	Kabul
12.	9			1.00	Kabul
13.	9			1.00	Kabul
14.	8	1		0.78	Kabul
15.	9			1.00	Kabul
16.	8	1		0.78	Kabul
17.	8	1		0.78	Kabul
18.	8	1		0.78	Kabul
19.	9			1.00	Kabul
20.	8	1		0.78	Kabul
21.	9			1.00	Kabul
22.	8	1		0.78	Kabul
23.	9			1.00	Kabul
24.	8	1		0.78	Kabul
25.	8	1		0.78	Kabul
26.	8	1		0.78	Kabul
27.	9			1.00	Kabul
28.	8	1		0.78	Kabul
29.	8	1		0.78	Kabul
30.	9			1.00	Kabul
31.	9			1.00	Kabul
32.	9			1.00	Kabul
33.	9			1.00	Kabul
34.	9			1.00	Kabul
35.	8	1		0.78	Kabul
36.	8	1		0.78	Kabul
37.	8	1		0.78	Kabul
38.	8	1		0.78	Kabul
39.	8	1		0.78	Kabul

Tablo 17. (Devamı)

Madde No	Uygun	Düzeltilmeli	Uygun Değil	KGO*	Karar
40.	9			1.00	Kabul
41.	9			1.00	Kabul
42.	8	1		0.78	Kabul
43.	9			1.00	Kabul
44.	8	1		0.78	Kabul
45.	8	1		0.78	Kabul
46.	8	1		0.78	Kabul
47.	8	1		0.78	Kabul
48.	9			1.00	Kabul
49.	8	1		0.78	Kabul
50.	8	1		0.78	Kabul
51.	9			1.00	Kabul
52.	8	1		0.78	Kabul
53.	8	1		0.78	Kabul
54.	9			1.00	Kabul
55.	9			1.00	Kabul
56.	8	1		0.78	Kabul
57.	9			1.00	Kabul
58.	9			1.00	Kabul
59.	9			1.00	Kabul
60.	8	1		0.78	Kabul
61.	8	1		0.78	Kabul
62.	8	1		0.78	Kabul
63.	9			1.00	Kabul
64.	8	1		0.78	Kabul
Toplam				0.87	

*Taslak ölçek maddelerinin her biri için ayrı hesaplanan KGO değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı ($p<0.05$) 9 uzman için minimum değer 0.75'tir.

Taslak maddeler için KGO analizi sonucu 9 uzman için anlamlılık düzeyi ($p<0.05$) 0.75'tir. 64 adet taslak maddenin KGO değerleri 0.78 ve 1.00 arasında olduğu için tüm maddelerin anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0.05$) (Tablo 17). Taslak ölçekten bu aşamada madde çıkarma işlemi yapılmamıştır.

Taslak ölçek formunda Lawshe tekniği kapsamında son olarak KGİ incelenmiştir. KGİ hesaplanırken taslak ölçekte kalan bütün maddelerin Tablo 17'de verilen KGO değerlerinin toplam madde sayısına (64 madde) bölümü ile elde edilmiştir. Yapılan işlem formül olarak $KGİ = \frac{\sum KGO}{MS}$ şeklindedir. Bu kapsamda taslak ölçeğin bütün maddelerinin KGO değerlerinin toplam madde sayısına bölünmesinden elde edilen değer 0.87 olarak bulunmuştur. Bununla birlikte Lawshe Kapsam Geçerlilik Ölçütü (KGÖ) Değerler Tablosu incelendiğinde 9 uzman için KGÖ değerinin 0.75 olması nedeniyle taslak ölçekte yer alan bütün maddelerin kapsam geçerliliğinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

Taslak Afetlerde Gönüllülükten Kaçınma Ölçeği madde dağılımına göre yanıt yüzdeleri Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Taslak ölçeğin madde dağılımına göre yanıt yüzdeleri

Madde No	Madde İçeriği	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
		%	%	%	%	%
1.	Afetlerde gönüllülük sürecinin nasıl olduğunu bilmiyorum.	13.3	18.7	29.7	30.0	8.3
2.	Afetlerde gönüllü başvurusunu nasıl yapacağımı bilmiyorum.	16.3	23.1	16.8	34.3	9.4
3.	Afetler gönüllülüğü gerektirecek sıklıkta gerçekleşmez.	21.2	28.2	34.1	12.9	3.7
4.	Afetlerde yanlış uygulamalar yapmaktan korkarım.	8.8	18.6	18.3	37.3	17.0
5.	Afetlerin yıkıcı etkileri sınırlıdır.	26.1	35.6	21.5	12.4	4.4
6.	Afetlerde gönüllü olmak psikolojimi olumsuz etkiler.	34.6	34.3	17.6	9.0	4.4
7.	Afetlerde gönüllülük fiziksel yaralanmalara yol açar.	14.2	29.4	29.7	21.6	5.1
8.	Afetlerde çalışma ve iş yapma konusunda yeteri kadar ilgim yok.	16.7	29.7	30.2	18.1	5.3
9.	Afetlerde gönüllülük için günlük yaşam akışımı terk edemem.	27.4	38.7	23.0	7.9	3.0
10.	Afetzedelerle yeterince empati yapamam.	44.2	36.4	13.3	4.1	2.1
11.	Afetlerde gönüllülük için ekonomik durumum yetersizdir.	12.9	28.9	31.1	20.2	7.0
12.	Afetlerde gönüllü olmam için ailemin ekonomik durumu yetersizdir.	14.0	32.8	29.3	17.5	6.4
13.	Afetlerde gönüllü olmak ulaşım, ekipman, beslenme vb. harcamalar nedeniyle masraflıdır.	13.4	25.9	32.4	22.0	6.3
14.	Afetlerde gönüllülük ekonomik kayıp demektir.	30.0	42.8	18.5	6.4	2.3
15.	Afetlerde gönüllülük yerine ilgili kurumlara bağış yaparım	16.3	30.4	35.3	15.2	2.9
16.	Afetlerde gönüllü olmanın hiçbir getirisi yoktur.	40.4	39.7	14.2	4.1	1.6
17.	Afet gönüllülerine yapılan ödüllendirme ve teşvikler yetersizdir.	11.9	23.3	36.4	19.3	9.2
18.	Afetlerde gönüllülük esnasında ortaya çıkabilecek ikincil tehlikelerden (artçı deprem, patlama, göçme, çökme vb.) korkarım.	13.1	22.4	7.4	29.1	7.9

Tablo 18. (Devamı)

Madde No	Madde İçeriği	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
		%	%	%	%	%
19.	Afetlerde gönüllülük için yeterince boş vaktim yoktur.	16.8	31.5	32.3	15.6	3.8
20.	Afetlerde gönüllülük işsiz, güçsüz insanların içindir.	52.8	30.5	12.9	2.2	1.6
21.	Yaşadığım coğrafyaya uzak bölgelerde gerçekleşen afetlerde gönüllü olmam.	23.7	29.7	30.8	12.2	3.7
22.	Afetin ortaya çıktığı toplumun etnik yapısı gönüllü olmamı etkiler.	27.1	29.7	26.7	13.3	3.3
23.	Afetin ortaya çıktığı toplumun dini gönüllü olmamı etkiler.	38.2	34.5	19.7	5.3	2.3
24.	Çevremde afetlerde gönüllülük yapan ve bana yol gösterecek kişiler yoktur.	15.7	29.3	24.8	23.0	7.3
25.	Afetlerde gönüllü olamayacak kadar duygusal biriyim.	26.5	33.9	26.9	9.8	2.7
26.	Afetlerde gönüllü olmak için gerekli prosedür ve bürokratik işlemler çok yorucudur.	15.6	31.5	38.2	11.4	3.4
27.	Afetlerde görev yapacak zaten yeterince personel vardır.	22.4	39.9	29.7	6.0	1.9
28.	Afet çalışmalarını yalnızca profesyonel ekipler yürütmelidir.	15.5	30.0	27.1	19.4	8.1
29.	Kurumlar afetlerde gönüllü olmak isteyen kişiler konusunda seçicidirler.	10.5	19.8	42.0	21.8	5.9
30.	Afetlerde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlara güvenmiyorum.	25.6	40.1	27.2	4.7	2.5
31.	Afetlerde yaşanan karmaşa ve kaos beni korkutur.	18.7	27.1	28.5	20.5	5.2
32.	Afetlerde gönüllülük yeterince anlatılmıyor	11.5	17.2	28.6	30.0	12.7
33.	Afetlerde gönüllülük için gerekli becerilere sahip değilim.	19.4	28.9	31.7	15.6	4.44
34.	Yakınlarımdan etkilenmediği afetlerde gönüllü olmam.	43.4	33.9	16.6	4.0	2.2
35.	Ailem afetlerde gönüllülük faaliyetleri esnasında bana zarar geleceğini düşünür.	15.0	21.6	29.5	26.8	7.0
36.	Aile içinde bulunan iş yüküm ve sorumluluklarım afetlerde gönüllü olmama engeldir.	22.8	34.5	30.2	9.3	3.1
37.	Ailem afetlerde gönüllü olmayı teşvik etmez.	25.7	31.7	30.2	9.7	2.6
38.	Ailem afetlerde gönüllülük gibi faaliyetlere değer vermez.	39.5	35.3	20.4	3.4	1.4
39.	Afetlerde gönüllülük gereksizdir.	53.5	25.4	15.2	3.4	2.5

Tablo 18. (Devamı)

Madde No	Madde İçeriği	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
		%	%	%	%	%
40.	Ailem afetlerde gönüllülüğe izin vermez.	33.1	27.8	29.5	7.4	2.2
41.	Arkadaş çevrem afetlerde gönüllü olmaz.	28.7	31.2	29.8	7.0	3.3
42.	Afetlerde gönüllülük çalışmalarında tanımadığım kişilerle çalışmak istemem.	36.3	36.3	20.5	5.3	1.6
43.	Öğrencilerin afetlere müdahalede katkısı olmaz.	40.4	35.7	17.9	4.1	1.9
44.	Sosyal medyada vakit geçirmek benim için afetlerde gönüllü olmaktan daha değerlidir.	52.0	25.0	16.6	4.4	2.1
45.	Dijital oyun oynamak benim için afetlerde gönüllü olmaktan daha değerlidir.	51.8	27.2	15.2	4.1	1.6
46.	Afetlerde gönüllülük yerine eğlenceli faaliyetlere katılmak isterim.	40.5	29.7	21.6	4.8	3.4
47.	Ders, ödev, proje ve tez gibi birçok sorumluluk afetlerde gönüllülüğü engeller.	21.9	25.9	31.2	15.5	5.6
48.	Gönüllülüğün eğitim hayatıma pozitif bir etkisi yoktur.	33.5	36.9	22.6	4.2	2.7
49.	Afetlerde gönüllülük ilgimi çekmiyor.	34.3	33.0	25.6	5.2	1.9
50.	Afetlerde gönüllülük hakkında öğrenciler ile birebir iletişim kurulmuyor.	12.3	19.0	33.9	24.4	10.4
51.	Afetlerde gönüllülükle ilgili yapılan reklam ve tanıtım faaliyetleri beni harekete geçirmiyor.	14.4	25.6	33.2	20.9	5.9
52.	Afetlerde gönüllü olmakla ilgili reklam ve tanıtım faaliyetleri yetersizdir.	10.3	14.2	28.5	33.0	14.1
53.	Afetlerde gönüllülük faaliyetleri trend ve akım haline gelmiyor.	9.8	16.1	30.4	32.1	11.5
54.	Afetlerde gönüllülük fiziki olarak yüksek güç ve performans gerektirir.	9.6	20.9	27.2	31.2	11.1
55.	Afet çalışanlarının afetlere müdahale esnasında sergilediği olumsuz tavırlar gönüllü olmamı engelliyor.	19.7	33.4	33.0	10.0	4.0
56.	Gelecekte bir afet yaşamayı beklemiyorum.	42.5	28.9	22.3	4.1	2.2
57.	Afetlerde gönüllü olmak için gerekli eğitimleri nasıl alacağımı bilmiyorum.	15.5	20.7	26.5	28.5	8.9
58.	Afet ortamında bana ne gibi görevler verileceğini bilmiyorum.	10.9	16.6	27.6	34.1	10.8
59.	Afetlerde bana ihtiyaç olup olmadığını bilmiyorum.	14.4	23.8	29.8	23.8	8.2
60.	Afetlerde gönüllülüğün bana ne katacağını bilmiyorum.	20.8	31.7	26.3	15.9	5.3

Tablo 18. (Devamı)

Madde No	Madde İçeriği	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
		%	%	%	%	%
61.	Afet ortamında yer alan belirsizliklerden (konaklama, beslenme vb.) korkarım.	19.3	27.2	32.0	16.1	5.3
62.	Afet ortamında kendimi güvende hissedemem.	18.3	24.4	34.2	18.1	5.1
63.	Afetlerde gönüllülerin çalışma koşullarını bilmiyorum.	11.6	18.7	29.0	30.0	10.7
64.	Afet ortamında temel ihtiyaçlarımı karşılayamam.	15.7	28.6	38.2	12.4	5.1

Taslak ölçek maddelerinin ortalama, standart sapma, çarpıklık, basıklık gibi tanımlayıcı istatistikleri Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Taslak ölçek maddelere verilen puanların tanımlayıcı istatistikleri

Madde No	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Madde1	3.01	1.163	-.215	-.828
Madde2	2.97	1.266	-.156	-1.189
Madde3	2.49	1.074	.255	-.580
Madde4	3.35	1.211	-.421	-.844
Madde5	2.33	1.121	.595	-.433
Madde6	2.14	1.122	.849	-.032
Madde7	2.73	1.102	.118	-.784
Madde8	2.65	1.114	.213	-.714
Madde9	2.20	1.025	.698	.031
Madde10	1.83	.947	1.208	1.280
Madde11	2.79	1.115	.153	-.715
Madde12	2.69	1.108	.288	-.635
Madde13	2.81	1.111	.049	-.741
Madde14	2.08	.972	.864	.484
Madde15	2.58	1.023	.156	-.559
Madde16	1.87	.917	1.092	1.094
Madde17	2.90	1.122	.070	-.621
Madde18	2.96	1.165	-.126	-.910
Madde19	2.58	1.059	.239	-.579
Madde20	1.69	.893	1.379	1.859
Madde21	2.42	1.088	.355	-.572
Madde22	2.35	1.111	.413	-.679
Madde23	1.99	1.001	.895	.347
Madde24	2.76	1.178	.147	-.937
Madde25	2.28	1.047	.505	-.376
Madde26	2.55	.996	.238	-.272
Madde27	2.25	.934	.494	.039

Tablo 19. (Devamı)

Madde No	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Madde28	2.74	1.171	.225	-.820
Madde29	2.92	1.033	-.106	-.383
Madde30	2.18	.950	.645	.303
Madde31	2.66	1.149	.147	-.878
Madde32	3.15	1.191	-.251	-.804
Madde33	2.56	1.100	.239	-.666
Madde34	1.87	.970	1.088	.874
Madde35	2.89	1.164	-.094	-.898
Madde36	2.35	1.030	.455	-.281
Madde37	2.31	1.040	.412	-.456
Madde38	1.91	.923	.843	.365
Madde39	1.75	.994	1.310	1.241
Madde40	2.17	1.043	.495	-.479
Madde41	2.24	1.048	.540	-.230
Madde42	1.99	.964	.802	.203
Madde43	1.91	.955	.982	.668
Madde44	1.79	1.002	1.173	.749
Madde45	1.76	.963	1.204	.920
Madde46	2.00	1.059	.917	.289
Madde47	2.57	1.153	.252	-.748
Madde48	2.05	.987	.835	.443
Madde49	2.07	.987	.656	-.079
Madde50	3.01	1.159	-.103	-.733
Madde51	2.78	1.109	.060	-.724
Madde52	3.26	1.173	-.381	-.654
Madde53	3.19	1.140	-.316	-.647
Madde54	3.13	1.153	-.202	-.821
Madde55	2.45	1.039	.401	-.276
Madde56	1.94	1.003	.875	.220
Madde57	2.94	1.210	-.121	-.980
Madde58	3.17	1.161	-.345	-.727
Madde59	2.87	1.168	.008	-.863
Madde60	2.53	1.141	.361	-.697
Madde61	2.61	1.126	.220	-.700
Madde62	2.67	1.119	.103	-.742
Madde63	3.09	1.171	-.217	-.807
Madde64	2.62	1.050	.240	-.355

Ölçek maddeleri için ulaşılan çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1 arasında olması mükemmel olarak kabul edilmektedir fakat ± 2 arasında yer alan değerlerde normal dağılım için kabul edilmektedir. Çalışma kapsamında elde edilen veri setine ait tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde bütün maddelerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1.5 arasında olduğu için normal dağılım gösterdiği söylenebilir (Tablo 18).

Taslak ölçeğin 64 maddelik KMO ve Bartlett Testi sonuçları Tablo 20’de verilmiştir. Yapılan KMO ve Bartlett’s Testinin sonuçları incelendiğinde KMO testi .934 ve Bartlett testi ise $p < 0.05$ ile anlamlı bulunmuştur. Ölçek maddelerine faktör analizinin

uygunluğu için KMO değerinin 0.80 üzerinde olması istenmektedir (Alpar, 2020). Bu çalışmada elde edilen KMO değeri faktör analizi için yeterli görülmüştür (Tablo 20).

Tablo 20. Taslak ölçeğin KMO ve Bartlett's testi sonuçları

Testler		Değer
Kaiser-Meyer-Olkin Testi		.934
Barlett Küresellik Testi	Ki-kare	13435.727
	df	496
	p	.000

KMO ve Bartlett's Testinin sonuçları taslak ölçeğin AFA analizine uygun olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda yapılan AFA analizi Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21. AFA sonucu faktör dağılımı ve faktör yükleri

Madde No	Faktörler					
	1	2	3	4	5	6
madde44	.927					
madde45	.910					
madde34	.774					
madde39	.753					
madde42	.716					
madde46	.708					
madde49	.696					
madde43	.679					
madde48	.668					
madde56	.570					
madde23	.530					
madde22	.416					
madde58		.820				
madde57		.765				
madde59		.694				
madde63		.686				
madde60		.626				
madde12			-.929			
madde11			-.893			
madde13			-.635			
madde52				.834		
madde53				.722		
madde50				.693		
madde51				.596		
madde32				.540		
madde37					-.785	
madde40					-.619	
madde35					-.576	
madde36					-.426	
madde31						.738
madde18						.642
madde25						.512

Ölçek taslağının faktör yapısının incelenmesi amacı ile Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis) ve Rotasyon metodu olarak Direkt Oblimin yöntemi kullanılmıştır. AFA analizinde iki veya daha fazla faktöre yüklenen ve aralarında 0.1’den daha küçük fark bulunan (Can, 2022), ve AFA’da faktör yükü 0.33 altında olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Taslak ölçeğin faktörlerini ve maddelerin faktör yüklerini belirlemek amacıyla yapılan AFA neticesinde taslak ölçek 32 maddeden oluşan 6 faktörlü yapı göstermiştir. Ölçeğin ilk faktörü on iki maddeden (44, 45, 34, 39, 42, 46, 49, 43, 48, 56, 23, 22), ikinci faktörü beş maddeden (58, 57, 59, 63, 60), üçüncü faktörü üç maddeden (12, 11, 13), dördüncü faktörü beş maddeden (52, 53, 50, 51, 32), beşinci faktör dört maddeden (37,40, 35, 36), altıncı faktör üç maddeden (31,18,25) oluşan bir yapı göstermiştir (Tablo 21).

Taslak ölçek maddelerinin iç tutarlılığı madde-toplam puan korelasyonuna bakılarak değerlendirilmiştir. Bu değerler Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22.Taslak ölçek madde-toplam puan korelasyonu

Madde	Madde-Toplam Puan Korelasyonu	Madde Silinirse Crobach's Alpha
madde31	.540	.927
madde25	.567	.926
madde18	.432	.928
madde44	.555	.926
madde45	.560	.926
madde34	.605	.926
madde39	.536	.927
madde42	.659	.925
madde46	.559	.926
madde49	.685	.925
madde43	.578	.926
madde48	.625	.926
madde56	.460	.927
madde22	.472	.927
madde23	.463	.927
madde57	.531	.927
madde58	.505	.927
madde59	.545	.926
madde60	.582	.926
madde63	.515	.927
madde11	.447	.928
madde12	.407	.928
madde13	.425	.928
madde50	.468	.927
madde51	.558	.926
madde52	.371	.929
madde53	.374	.929

Tablo 22. (Devamı)

Madde	Madde-Toplam Puan Korelasyonu	Madde Silinirse Crobach's Alpha
madde32	.379	.929
madde37	.632	.925
madde40	.655	.925
madde35	.476	.927
madde36	.595	.926

Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değerleri güvenilirliğin test edilmesinde önemli bir veridir. Madde toplam korelasyon katsayısı, taslak ölçek maddeleri içerisinde yer alan maddelerden elde edilen puan ile bütün maddelerin toplamı arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Geliştirilen ölçeklerin toplanabilirlik özelliğinin çalışabilmesi için madde-toplam korelasyonunun negatif ve 0.20 altında olmaması istenmektedir (Karagöz ve Bardakçı, 2020). Bu çalışmada elde edilen veriler incelendiğinde $r=0.37$ ile $r=0.68$ arasında, pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu ölçümlerde genellikle madde-toplam korelasyon katsayılarının negatif olmaması ve 0.20 den büyük olması eğer madde araştırmacı için önemli değil ise 0.20-0.30 arasında değere sahip olan maddelerin çıkarılabileceği belirtilmiştir (Karagöz ve Bardakçı, 2020). Bu aşamada taslak ölçekte yer alan maddelerin tamamı $r=0.37$ ile $r=0.68$ arasında, pozitif ilişkiye sahip olduğu için madde çıkarma işlemi yapılmamıştır.

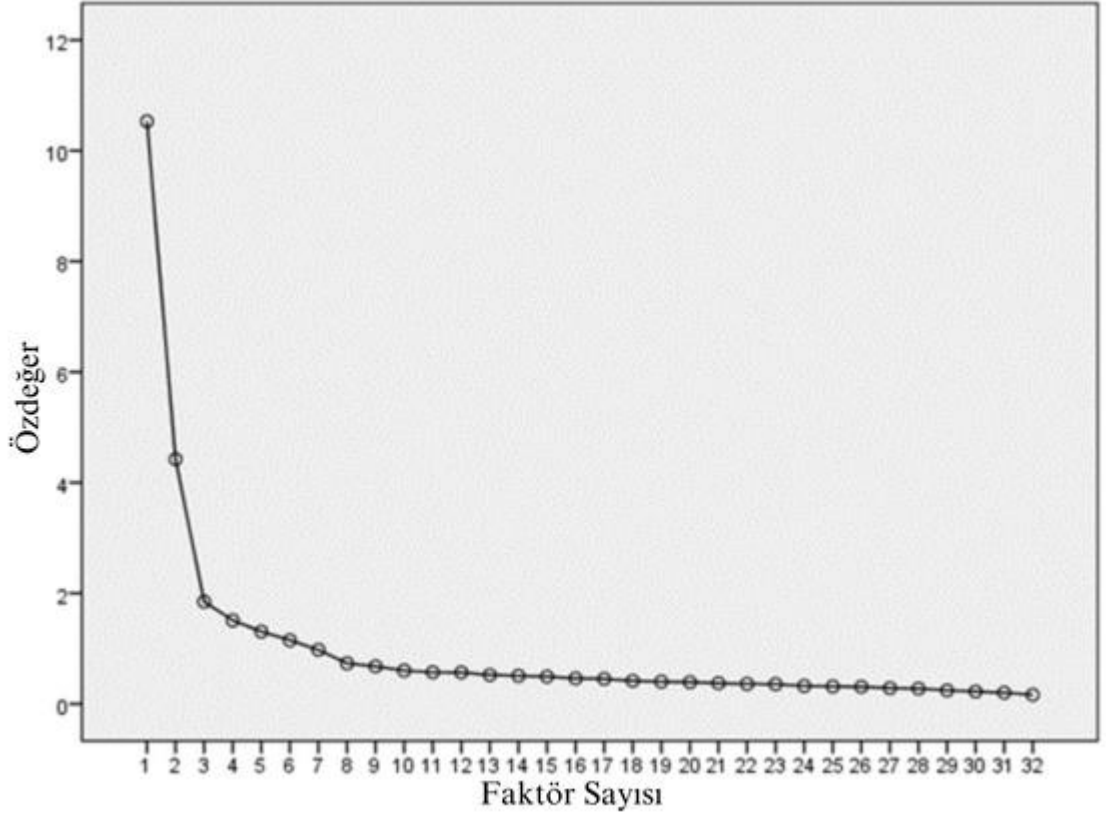
32 maddeden oluşan ölçeğin açıklanan toplam varyansı Tablo 23'te gösterilmiştir.

Tablo 23. Taslak ölçeğin açıklanan toplam varyans değerleri

Madde İlk Özdeğerler no	Yüklenen Faktörlerin Karelerinin Dağılımı					
	Toplam	Varyans	Birikim	Toplam	Varyans	Birikim
1	10.532	32.911	32.911	10.076	31.487	31.487
2	4.425	13.827	46.738	3.956	12.362	43.849
3	1.848	5.775	52.513	1.630	5.095	48.944
4	1.509	4.717	57.230	1.053	3.289	52.233
5	1.308	4.086	61.316	.898	2.808	55.041
6	1.151	3.598	64.913	.773	2.417	57.458
.....						
32	.165	.515	100.000			

Toplam varyans değerleri incelendiğinde, ölçekte özdeğeri 1'den büyük 6 faktör olduğu tespit edilmiştir. İlk faktör varyansın %31.487, ikinci faktör %12.362, üçüncü faktör %5.095, dördüncü faktör %3.289, beşinci faktör %2.808, altıncı faktör %2.417'sini açıklamaktadır. Altı faktörün açıkladığı toplam varyans ise %57.458'dir (Tablo 23).

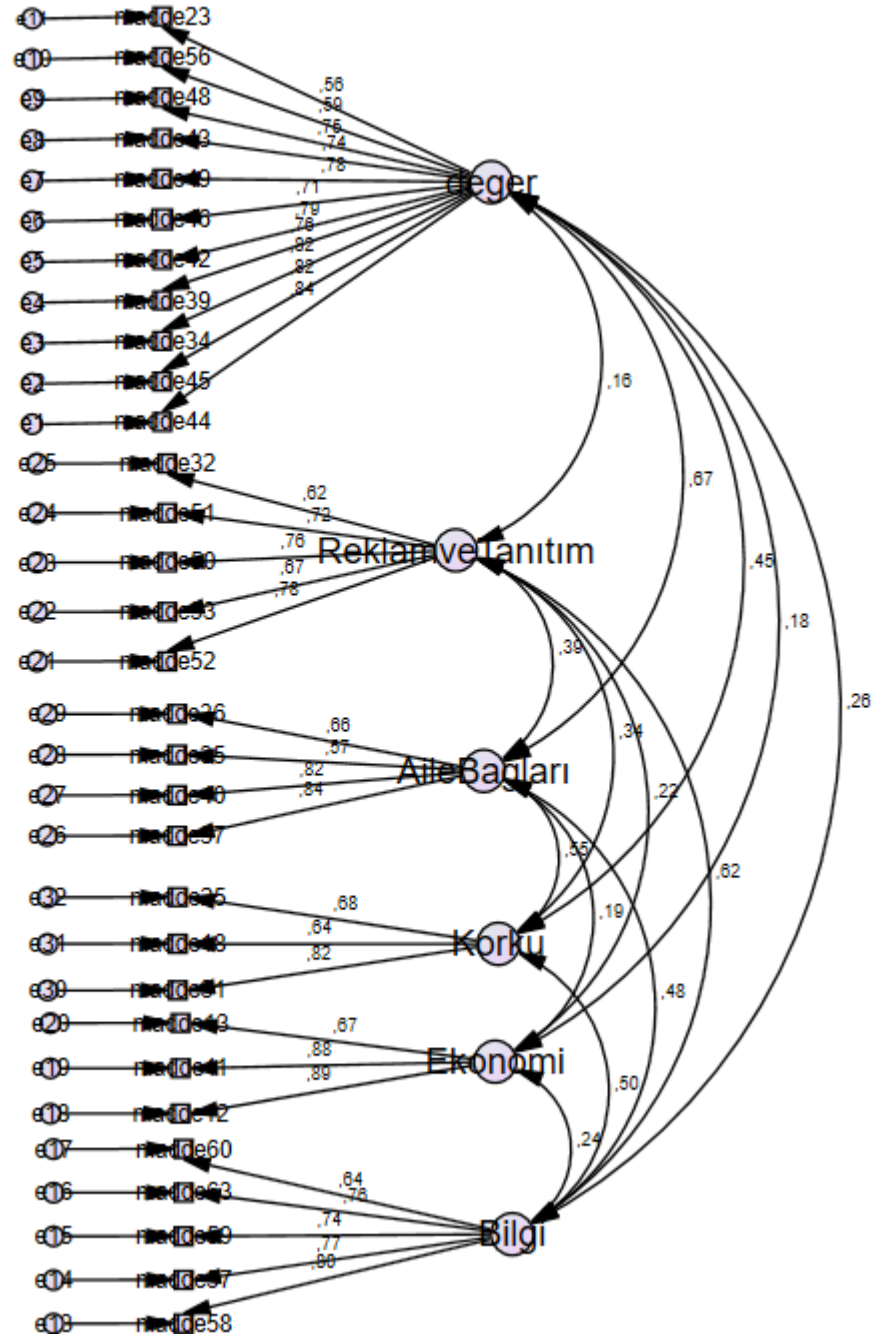
Taslak ölçeğinin yamaç birikinti grafiği Şekil 10'da verilmiştir.

Şekil 10. Taslak ölçeğin yamaç birikinti grafiği

Yamaç birikinti grafiği incelendiğinde özdeğerin 1 ve üzerinde olduğu faktör sayısının altıncı faktöre kadar olduğu tespit edilmiştir (Şekil 10).

Taslak Afetlerde Gönüllülükten Kaçınma Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları: Doğrulayıcı Faktör Analizi, çalışmalarda açılımlayıcı faktör analizi ile meydana getirilen faktörlerin, yapıların doğruluğunu denemek amacıyla gerçekleştirilen bir analizdir (Gülbüz, 2021). Yapılan çalışma kapsamında geliştirilen taslak Afetlerde Gönüllülükten Kaçınma Ölçeğinin, AFA sonucunda 6 faktör 32 maddenin yapısal eşitlik modellemesi AMOS 24.0 programı aracılığı ile belirlenmiştir. AMOS programında doğrulayıcı faktör analizi ve yol analizi açısından incelenecek uyum indeksleri literatürde kabul görmüş değerler olan (χ^2/df (ki-kare/serbestlik derecesi) = < 3, CFI (Comparative Fit Index) = ≥ 0.90 , GFI (Goodness of Fitness) = ≥ 0.85 , IFI (Incremental Fit Index) = ≥ 0.90 , TLI (Turker-Lewis İndeks) = ≥ 0.90 , RMSEA (Rootmean Square Error of Approximation) = < 0.080) dikkate alınarak değerlendirilmiştir (Karagöz ve Bardakçı, 2020).

Şekil 11. Taslak afetlerde gönüllülüğten kaçınma ölçeğinin DFA diyagramı

AFA sonrası elde edilen 6 boyut ve 32 maddelik taslak ölçek AMOS 24 programı kullanılarak DFA ile test edilmiştir. Verilerin normal dağılım göstermesinden dolayı maximum likelihood hesaplama yöntemi kullanılmıştır. DFA sonucunda elde edilen sonuçların literatürde yer alan uyum iyiliği derecelerine uymaması nedeniyle bütün maddelerin standardize regresyon katsayıları incelenmiş ve en düşük regresyon katsayısına sahip olan madde 22 ölçekten çıkarılmıştır. Yapılan madde çıkarma işleminde sonra DFA tekrarlanarak elde edilen verilerin uyum iyiliği derecelerine uyup uymadığı kontrol edilmiştir. DFA'nın sonucu Şekil 11'de verilmiştir. Nihai olarak ulaşılan DFA değerleri ise ($\chi^2/df = 3.525$, CFI = 0.917, GFI = 0.878, IFI = 0.917, TLI = 0.908 ve RMSEA =

<0.059) ortaya çıkan altı faktörlü yapının veri için uyumlu ve kabul edilebilir olduğunu göstermiştir. Bu analiz ile Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma Ölçeğinin kuramsal yapısının (altı faktörlü model) doğrulandığını göstermektedir.

Gerçekleştirilen DFA sonrası nihai Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma Ölçeğinin 31 madde ve 6 faktörden oluşan yapısının, faktör isimleri, faktörlerin içerdiği maddeler Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24. Afetlerde gönüllülüğten kaçınma ölçeği nihai yapısı

Sıra No	Faktör ismi	Maddeler
1.	Değer Boyutu	44, 45, 34, 39, 42, 46, 49, 43, 48, 56, 23
2.	Bilgi Boyutu	58, 57, 59, 63, 60
3.	Ekonomi Boyutu	12, 11, 13
4.	Reklam ve Tanıtım Boyutu	52, 53, 50, 51, 32
5.	Aile Bağları Boyutu	37, 40, 35, 36
6.	Korku Boyutu	31, 18, 25

Gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizi sonrasında faktörlerin adlandırılmasında literatürde çalışma ile tamamen örtüşen bir ölçek ve kuramsal yapıya ulaşamadığı için literatürde ilgili konu ve benzer ölçeklerde yer alan adlandırmalar ve çalışmanın başında yürütülen nicel aşamada elde edilen veriler, tema isimleri referans alınmıştır. Bunların yanı sıra ölçek maddelerinin içeriği ve toplam anlamları değerlendirilmiştir. Faktörler içerisinde en yüksek faktör yüküne sahip maddelerin anlamlarına ayrıca dikkat edilmiştir. Bu kapsamda faktör analizi sonrası belirlenen 6 faktör için sırasıyla isimler; “Değer Boyutu”, “Bilgi Boyutu”, “Ekonomi Boyutu”, “Reklam ve Tanıtım Boyutu”, “Aile Bağları Boyutu”, “Korku Boyutu” olarak belirlenmiştir.

Nihai hale getirilen Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma Ölçeği altı Boyut ve 31 maddeden meydana gelmektedir. Boyutlar; Değer Boyutu (11 madde), Bilgi Boyutu (5 madde), Ekonomi Boyutu (3 madde), Reklam ve Tanıtım Boyutu (5 madde), Aile Bağları Boyutu (4 madde), Korku Boyutu (3 madde)’dan meydana gelmektedir.

4.2.4. Güvenirlilik Analizleri

Taslak ölçek maddeleri üzerinde AFA ve DFA yapıldıktan sonra 31 maddeden oluşan nihai ölçek elde edilmiştir. Tablo 25’te 31 maddelik ölçeğin güvenirlilik analizi verilmiştir. Analiz sonucunda ölçeğin güvenirliliği .92 ile çok yüksek olarak belirlenmiştir.

Tablo 25. Toplam ölçeğin güvenirlilik analizi

Cronbach's Alpha	Madde sayısı
0.92	31

Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma Ölçeği (AGKÖ) içerisinde yer alan faktörlerin güvenilirliğini gösteren Cronbach Alpha değerleri Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26. AGKÖ faktörlerinin Cronbach Alpha katsayıları

Sıra No	Faktörler	Alpha Katsayısı
1.	Değer Boyutu	0.93
2.	Bilgi Boyutu	0.86
3.	Ekonomi Boyutu	0.85
4.	Reklam ve Tanıtım Boyutu	0.84
5.	Aile Bağları Boyutu	0.81
6.	Korku Boyutu	0.75

Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma Ölçeği’ne ait faktörlerin güvenilirlik analizi değerlendirildiğinde ölçek kapsamında yer alan; Değer Boyutu, Bilgi Boyutu, Ekonomi Boyutu, Reklam ve Tanıtım Boyutu, Aile Bağları Boyutu, Korku Boyutu olmak üzere bütün boyutlar 0.70’in üzerinde ve yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olduğu görülmektedir (Can, 2022).

Araştırma kapsamında geliştirilen nihai ölçeğin faktörleri, maddeleri, maddelerinin yeniden numaralandırılmasını içeren ölçeğin son hali Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27. Geliştirilen AGKÖ ölçeği

Boyutlar	Madde No	Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma Ölçeği				
		Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
Değer Boyutu	1.	Sosyal medyada vakit geçirmek benim için afetlerde gönüllü olmaktan daha değerlidir.				
	2.	Dijital oyun oynamak benim için afetlerde gönüllü olmaktan daha değerlidir.				
	3.	Yakınlarımla etkilenmediği afetlerde gönüllü olmam.				
	4.	Afetlerde gönüllülük gereksizdir.				
	5.	Afetlerde gönüllülük çalışmalarında tanımadığım kişilerle çalışmak istemem.				
	6.	Afetlerde gönüllülük yerine eğlenceli faaliyetlere katılmak isterim.				

Tablo 27. (Devamı)

Boyutlar	Madde No	Afetlerde Gönüllülükten Kaçınma Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
Değer Boyutu	7.	Afetlerde gönüllülük ilgimi çekmiyor.					
	8.	Öğrencilerin afetlere müdahalede katkısı olmaz.					
	9.	Gönüllülüğün eğitim hayatıma pozitif bir etkisi yoktur.					
	10.	Gelecekte bir afet yaşamayı beklemiyorum.					
	11.	Afetin ortaya çıktığı toplumun dini gönüllü olmamı etkiler.					
Bilgi Boyutu	12.	Afet ortamında bana ne gibi görevler verileceğini bilmiyorum.					
	13.	Afetlerde gönüllü olmak için gerekli eğitimleri nasıl alacağımı bilmiyorum.					
	14.	Afetlerde bana ihtiyaç olup olmadığını bilmiyorum.					
	15.	Afetlerde gönüllülerin çalışma koşullarını bilmiyorum.					
	16.	Afetlerde gönüllülüğün bana ne katacağını bilmiyorum.					
Ekonomi	17.	Afetlerde gönüllü olmam için ailemin ekonomik durumu yetersizdir.					
	18.	Afetlerde gönüllülük için ekonomik durumum yetersizdir.					
	19.	Afetlerde gönüllü olmak ulaşım, ekipman, beslenme vb. harcamalar nedeniyle masraflıdır.					
Reklam ve Tanıtım	20.	Afetlerde gönüllü olmakla ilgili reklam ve tanıtım faaliyetleri yetersizdir.					
	21.	Afetlerde gönüllülük faaliyetleri trend ve akım haline gelmiyor.					
	22.	Afetlerde gönüllülük hakkında öğrenciler ile birebir iletişim kurulmuyor.					
	23.	Afetlerde gönüllülükle ilgili yapılan reklam ve tanıtım faaliyetleri beni harekete geçirmiyor.					
	24.	Afetlerde gönüllülük yeterince anlatılmıyor.					
Aile	25.	Ailem afetlerde gönüllü olmayı teşvik etmez.					
	26.	Ailem afetlerde gönüllülüğe izin vermez.					
	27.	Ailem afetlerde gönüllülük faaliyetleri esnasında bana zarar geleceğini düşünür.					

Tablo 27. (Devamı)

Boyutlar	Madde No	Afetlerde Gönüllülükten Kaçınma Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
Aile Bağları	28.	Aile içinde bulunan iş yüküm ve sorumluluklarım afetlerde gönüllü olmama engeldir.					
	29.	Afetlerde yaşanan karmaşa ve kaos beni korkutur.					
Korku Boyutu	30.	Afetlerde gönüllülük esnasında ortaya çıkabilecek ikincil tehlikelerden (artçı deprem, patlama, göçme, çökme vb.) korkarım.					
	31.	Afetlerde gönüllü olamayacak kadar duygusal biriyim.					

Geliştirilen Afetlerde Gönüllülükten Kaçınma Ölçeği nihai olarak 6 boyut 31 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanın yükselmesi üniversite öğrencilerinin gönüllülükten daha fazla kaçınmasına işaret etmektedir. Ölçekten alınan düşük puan gönüllülüğe yakınlığın ve yatkınlığın artmasını işaret etmektedir. Ölçek 5'li likert tarzında tasarlanmıştır. Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle Katılıyorum (5) şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekte ters kodlu madde yoktur.

5. TARTIŞMA

Bu tez araştırması genel hatlarıyla iki bölümden oluşmaktadır. İlk kısım nitel aşama, ikinci kısım ise nicel aşamadır. Bu kapsamda tartışma başlığı altında ilk olarak Nitel Bulgulara İlişkin Değerlendirme ve Tartışma, daha sonra Nicel Bulgulara İlişkin Değerlendirme ve Tartışma verilecektir.

5.1. Nitel Bulgulara İlişkin Değerlendirme ve Tartışma

Gönüllülük sistemleri ve gönüllülük faaliyetleri son yıllarda devletlerin, yönetimlerin ve kurumların üzerinde durduğu en önemli konulardan birisi haline gelmiştir. Gönüllülük faaliyetleri ve gönüllüler yaşanan her türlü sosyal, siyasal veya ekonomik durumlara hızlı, etkin ve verimli sonuçlar üretmektedir (Yönten Balaban ve Çoban İnce, 2015: 151). Gönüllülük faaliyetleri toplumların birlik ve beraberliğine katkı sunmasının yanında, bireysel ve toplumsal refaha katkı sunmaktadır (UNV, 2011: 4). Özellikle büyük yıkımların yaşandığı, can ve mal kaybının yüksek olduğu, ortaya çıktığı toplumun imkân ve kapasitesini aşan afet ve acil durumlarda daha fazla önem kazanmaktadır. Gönüllülerin afetlere katılımı afetler sonrası zararları azaltmada son derece etkili bir seçenektir (Ma vd., 2021). Afetlerde gönüllülük son derece faydalı, gerekli ve önemli bir sistem ve seçenek olmasına rağmen yeterince üzerinde araştırma yapılmamıştır (UNV, 2011: 3; Erdoğan vd., 2020). Gönüllülük alanında birçok yeni bilgi ve gelişme kaydedilse de yapılacak geniş çaplı araştırmalara ihtiyaç vardır (Wilson, 2000). Bu kapsamda bu çalışmada afetlerde gönüllülük çalışmaları üzerine olan literatürün gelişimine destek olmak ve alanda bulunan ölçme aracı eksikliğini gidermek amaçlanmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde karma yöntem ile yürütülen bu araştırmanın ilk kısmında gerçekleştirilen nitel araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular ilgili literatür ve çalışmalar ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Bilgi Teması kapsamındaki veriler üniversite öğrencilerinin afetler ve gönüllülük hakkında yetersiz bilgi sahibi olduklarını ortaya koymuştur. Bu durumun nedeni öğrencilerin kendi ders ve ilgi alanlarına yönelmesinden kaynaklı olabilir. Literatürde benzer şekilde tıp öğrencileri arasında yapılan çalışmada da gönüllülüğün önündeki en önemli engellerden birinin bilgi eksikliğinin olduğu belirlenmiştir (Gouda vd., 2020). Bunun yanı sıra literatürde yer alan bazı çalışmalarda yine bu araştırmanın sonuçlarını destekler nitelikte olup; öğrencilerin gönüllülük için daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğunu

ve bilgilendirme eksikliğinin gönüllülüğu engellediği belirtilmiştir (Adejimi vd., 2021; Brand vd., 2008; Yönten Balaban ve Çoban İnce, 2015). İnsanların bir faaliyeti gerçekleştirmesi için temel olarak o faaliyet hakkında yeterli bilgisinin olması gerekmektedir. Özellikle bu çalışmalarda da belirtildiği gibi afetlerde gönüllülük çalışmaları hakkında bilgisizlik gönüllü olmamaya, gönüllülükten kaçınmaya yol açmaktadır. Literatürde yer alan bulgular beklendiği üzere afetlerde gönüllülük üzerinde bilgi temasının önemini ortaya koymaktadır. Gönüllülük faaliyetlerine katılımın artmasını sağlayanın ilk adımı kapsamlı bilgilendirme faaliyeti olmalıdır. Yapılacak olan bilgilendirmelerde dikkat edilmesi gereken konu ise ilgili gönüllülük türüne yönelik ve her grup için ayrı yapılandırılmış bilgilendirmeler yapılmalıdır. Toplumun tamamının gönüllülük hakkında bilgi eksikliğini tamamlamak için genel anlamda gönüllülük, özel olarak ise afetlerde gönüllülüğün eğitim müfredatlarına özel bir ders veya belirli derslerin içerisinde bir konu, ünite olacak şekilde eklenebilir. Bu durum toplumun tamamına temel düzeyde dahi olsa gönüllülük bilgilendirmesini yeteli kılabilir.

Kişiler arası bağlar elde edilen sonuçlar katılımcıların afetlerde gönüllülük için yakın arkadaşları, ailesi ve sosyal çevresine ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Keşfedilen kişilerarası bağlar teması ile ilişkili olarak yapılmış araştırmalardan olan Pine vd. (2018) tarafından 16-18 yaş arasındaki genç bireyler arasında yapılan çalışmada, Gouda vd. (2020: 309)'nin tıp öğrencileri arasında yaptığı çalışmada, Brand vd. (2008: 56) ve Michel (2007: 640) tarafından gerçekleştirilen çalışmada burada yer alan sonuçla uyumlu olarak, kişilerin gönüllülük sürecinde aile ve diğer kişisel bağlarının gönüllülüğünü etkilediğini ve bunun önemli bir nokta olduğunu belirtmektedirler. Beyerlein ve Sikkink (2008: 2) gerçekleştirdiği çalışmada afetlerde gönüllü olma için en güçlü faktörlerden biri, afetler sırasında ölen veya tehlikede olan birini tanımak gibi kişisel ağlar sahip olmayı göstermiştir. Yine bu araştırmaya benzer olarak hemşireler arasında gerçekleştirilen bir çalışmada hemşirelerin gönüllülükle ilgilenmelerinin nedenlerini açıklarken aileye ve komşulara ve başkalarına yardım edebilmek ve ailenin güvenliğini sağlamak için arkadaşları ve komşuları önemsemek gibi yanıtlar vermişlerdir (Fothergill vd., 2005: 417). Dolayısıyla diğer çalışmalarda göz önüne alındığında afetlerde gönüllülükte kişiler arası bağların önemi açıkça görölmektedir. Kişilerarası bağlar teması afet gönüllülüğüne özgü ve bu gönüllülükte daha önemli bir tema olarak görölebilir. Buna sebep olarak, afetlerin karmaşa ve kaosunda kişiler yapacakları faaliyetlerde güvendikleri ve tanıdıkları kişilerle hareket etmek istemesi olabilir. Elde edilen bulgular gönüllülük faaliyetlerine katılımı bireysel katılımdan daha fazla grupların toplu biçimde sisteme katılmasını sağlamaya yönelik teşviğinin önemini de

ortaya koymaktadır. Bu kapsamda özellikle arkadaş gruplarında etkili, önder konumunda bireylerin, aile büyüklerinin gönüllülük çalışmalarına kazandırmak için çalışmalar yürütülmelidir. Bununla birlikte tanıtım, reklam ve bilgilendirme çalışmaları yürütülürken üniversite öğrencilerine afetlerin sıklıkla, farklı türlerde ve her yerde yaşanabileceği bundan dolayı herkesin bir şekilde afetlerden etkilenebileceğini belirtmek gönüllülüğü arttırmada etkili olabilir.

Çalışma kapsamında ulaşılan temalardan olan “Ekonomi Teması” günlük hayatta da birçok faaliyeti gerçekleştirmede önemli bir değişken olan ekonominin önemini ortaya çıkarmıştır. Birçok gönüllü yeterli motivasyona sahip olmanın, yeterli ekonomik güce sahip olmadan yetersiz olduğunu belirtmektedir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgu literatürü destekler niteliktedir. UNV (2018: 10) tarafından yayınlanan raporda gönüllülüğün sosyal bir davranış olmasının yanında bireyin kişisel özellikleri ve ekonomik durumu ile son derece ilişkili olduğu göstermektedir. Benzer şekilde Bjerneld vd. (2006: 52) yaptıkları çalışmada ekonominin gönüllülükte en önemli faktörlerden olduğunu ortaya koymuşlardır. Wilson (2000) dünyada bireyselleşme, madde ve paraya düşkünlüğünün arttığı belirtmektedir. Bütün bunların yanında ekonomik boyutun afetlerde gönüllülükte büyük bir yer tuttuğu açıktır. Özellikle afete müdahale ekipmanlarının, kişisel koruyucu ekipmanlarının, ulaşım vb. fiyatının yüksek olması bu durumu anlamayı daha da kolaylaştırmaktadır. Bütün bunlardan dolayı afetlerde gönüllülük faaliyetine katılan veya katılmak isteyen kişilere teşvik amaçlı, kuruma bağlılığı arttıracak şekilde ve gönüllülüğün getirdiği yükü azaltmak amacıyla belirli ufak çaplı, özellikle aynı yardımlar yapılabilir. Ayrıca afetlerde gönüllülük faaliyetlerine katılan bireylerin gönüllülük süresince yaptıkları harcamalar olan, ulaşım, beslenme, kişisel koruyucu ekipman vb. diğer ihtiyaçlarının ilgili yönetimlerce karşılanması, bireylerin ekonomik kaygılarının ortadan kaldırılmasını ve katılımın artmasını sağlayabilir. Burada bahsedilen yardım ve destekler gönüllülük faaliyetinin ücreti veya tam zamanlı işçi ücreti gibi miktarlar değil, kişileri teşvik amaçlı ve olumsuzlukları önlemeye yönelik küçük yardımlardır. Bu yardımlar gönüllülüğe aykırı değildir.

Ulaşılan “Belirsizlikler” teması gönüllülük davranışını engelleyen çeşitli birkaç farklı konu ve başlığı kapsamaktadır. Çalışmada elde edilen veriler üniversite öğrencilerinde gönüllülük çalışması hakkında sahip olduğu belirsizliklerin artmasının, gönüllülük faaliyetine katılım isteğinin gelişimini olumsuz etkilediği söylenebilir. Gerçekleştirilen birçok faaliyet ve gönüllülük türlerinde belirsizlikler olmasının yanında afetlerin doğası gereği bu durumun çok daha fazla olduğu ve bununda potansiyel gönüllüleri etkilediği açıktır. Nitekim Erdoğan vd. (2020) tarafından gerçekleştirilen

çalışmada Türkiye’de gönüllülük ile ilgili olarak haklar, sorumluluklar, yasal altyapı vb. birçok konuda belirsizliğin hakim olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında araştırmanın bulgusunu destekler nitelikte olarak Bjerneld vd. (2006: 52) tarafından yapılan çalışmada gönüllü bireyler gönüllülük kapsamında olan yapılacak iş, konaklama, görev süresi vb. durumların detaylı bir şekilde öğrenmek istemekte ve belirsizliklerden kaçındıklarını belirtmiştir. Benzer şekilde yapılan bir çalışmada insanların afetlerin sahip olduğu karmaşa, kaos ve belirsiz yapısından dolayı gönüllülüğten uzaklaştıkları belirtilmiştir (Karaman, 2018). Elde edilen sonuçlar beklendiği üzere literatür bulguları ile uyumludur. Bu sonuçlara göre kurum ve kuruluşların, üniversite öğrencilerine yönelik tanıtım, reklam ve bilgilendirme faaliyetlerinde afetlerde gönüllülüğün olumlu, olumsuz, zor, kolay vb. bütün yönlerini açıklayıcı şekilde çalışmaları gönüllülüğe katılımı arttırabilir.

Bireysel Özellikler temasında üniversite öğrencileri bazı fiziki, psikolojik, sosyal özelliklerini ve sorumluluklarını öne sürerek gönüllülük çalışmalarına katılmadığını belirtmiştir. Wilson (2000) yaptığı çalışmada gönüllülük faaliyetlerine katılımda bireysel özelliklerin önemli bir yer tuttuğunu belirtmiştir. Yine çalışmada elde edilen bulgu ile uyumlu olarak Bjerneld vd. (2004: 104) tarafından yapılan çalışmada kişilerin psikolojik özelliklerinin gönüllülük çalışmalarına katılımda önemli bir tema olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte eğitim seviyesi yüksek kimseler ve sağlık durumunun iyi olduğunu bildiren kişiler afetlerde gönüllülükleri daha yüksek oranda gerçekleşmektedir (Michel, 2007). Ayrıca literatürde bireylerin sahip olduğu sorumlulukların öğrencilerde gönüllülüğü yüksek oranda etkilemediği görülmüştür (Carlton ve Mills, 2017; Gouda vd., 2020; Pine vd., 2018; Plummer vd., 2008). Literatürde yer alan çalışmalardan farklı çıkan bu konunun iyi bir şekilde irdelenmesi gerekmektedir. Buradaki farklılaşmaya öğrencilerin bulundukları toplumda gönüllülüğün yeri, öğrencilerin imkanları, öğrenciler üzerinde yer alan eğitim baskısı gibi farklı sebepler bu duruma yol açmış olabilir. Bu konu farklı kültür ve coğrafyalardan oluşan öğrenciler üzerinde yapılacak çalışmalarla aydınlanabilir. Bireysel özelliklerin gönüllülük çalışmalarına katılımda önemli olmasının yanında literatürde yer alan bilgi ve bulgular da ele alınarak ideal bir gönüllü profili çıkarılabilir. Gönüllülük faaliyeti yürüten kurum veya sivil toplum kuruluşları bu hedef kitleyi sisteme dahil etmeye çalışabilir. Bu yönde bir çalışmanın gerçekleştirilmesi afetlerde gönüllülük faaliyeti yürüten organizasyonların az çalışma ile yüksek verim almasını sağlayabilir.

Gönüllülük Algısı temasında üniversite öğrencilerinin yanlış veya eksik bilgi ve tanıtımdan kaynaklı olarak gönüllülük algılarının olumsuz olduğu söylenebilir. Bu olumsuz algısında gönüllülük davranışını olumsuz etkilediğini söylenebilir. Kesgin

(2016: 128) öğrenciler tarafından gönüllülük algısının olumsuz olduğu belirtilmektedir. Michel (2007) yaptığı araştırmada afetlerde gönüllülük çalışmalarına katılımda medyanın oluşturduğu algı, bireylerin afeti algılama düzeyinin etkili olduğunu göstermektedir. Gouda vd. (2020: 309) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise bu araştırmanın bulgularının aksine katılımcıların çoğunluğu algı olarak acil durumlarda gönüllü olmak için ahlaki bir yükümlülüğe sahip olduklarını ve öğrencilerin acil bir durumda gönüllü olmaya teşvik edilmesi gerektiğine inandıkları görülmüştür. Literatürde yer alan araştırmaların bir kısmı algının gönüllülük faaliyetlerine katılım üzerinde etkili olmadığını savunsa da bu çalışmada ulaşılan kişiler için bu durum gönüllülükten uzaklaştıran bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Gönüllülük faaliyetlerine katılım toplumun tamamı için cazip ve olumlu bir algıya sahip olması için medyanın iyi ve yeterli kullanılması etkili olabilir. Kurumun yaptığı faaliyetler, yapılan işlerin topluma etkisi, insan kaynağı, gelir kaynakları, vizyon ve misyonu gibi birçok yönden detaylı bir çalışma yürütülerek olumlu algının oluşturulması ve bu olumlu algının sürdürülebilir hale getirilmesi gönüllü katılımını önemli ölçüde etkileyebilir. Ayrıca katılımcıların ifadelerinde belirttiği noktalar olan; zorluk, afet kaynaklı zarar görme endişelerinin doğru olmadığını; afetlerde gönüllülüğün toplumsal bir sorumluluk, bütün bireylerin katılabileceği, herkesin farklı şekilde katkıda bulunabileceğini bir faaliyet olduğunu topluma aktarmak olumlu algı değişikliğine ve zihinlerdeki engelleri kaldırmaya yardımcı olabilir.

Tanıtım ve Reklam Faaliyetleri teması günümüzde bireylerin hayatında en önemli noktalardan birisi olan medya, iletişim gibi konuları içermektedir. Üniversite öğrencilerinin ifadelerinin içeriği ve sıklığından bu temanın ve konunun önemi anlaşılmaktadır. Michel (2007) yaptığı çalışmada afetler sonrası afet bölgelerine ulaşacak yardım ve gönüllü bireylerin sayısını medyanın afete ilgisinin değiştirdiğini belirtmiştir. Bundan dolayı gönüllülük faaliyetleri ve afetler hakkında yapılacak reklam, tanıtım faaliyetlerinin hedef kitleye uygun ve insanları harekete geçirecek şekilde ve en önemlisi gerçeği ve doğruyu yansıtacak biçimde tasarlanması önem taşımaktadır. Fakat Brand vd. (2008: 57) tarafından yapılan çalışmada medyanın afetleri olduğu gibi yansıtmasının kişilerde psikolojik travma oluşturmaktan başka bir şeye yaramadığını ifade etmişlerdir. Reklam ve tanıtımlara ilişkin Carlton ve Mills (2017: 783) yaptığı çalışmada afetlerde gönüllü organizasyonunu güçlendirmek ve gönüllülüğü arttırmak için; teknolojinin yenilikçi kullanımı, yüz yüze ve sanal iletişimin, özellikle gönüllüleri bilgilendirmede ve onları yük ve deneyimleri paylaşmaya teşvik etmede kullanılması, halk, müdahale ajansları ve gönüllülerle akıllı iletişim, sosyal medya aracılığıyla etkin faaliyet

gerçekleştirmenin önemli olduğunu belirtmiştir. Çalışmalar medyanın gönüllülüğe katılım üzerindeki etkisini açıkça göstermektedir (Carlton ve Mills, 2017; Michel, 2007). Gönüllülüğe katılımı arttırmak için; genç bireylere uygun gönüllülük tanıtım ve reklamları yapılmalı. Yapılacak bu çalışmalar gençlerin en yoğun olarak kullandığı sosyal medya araçları, oyunlar ve uygulamalarda yürütülmelidir. Ayrıca gönüllülük faaliyetlerine katılım, fenomenler, sanatçılar ve sporcular ile yapılacak ortak reklam ve tanıtım çalışmaları ile akım haline getirmelidir.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar literatürde yer alan çalışmalarla birlikte değerlendirildiğinde genel olarak gönüllülük ve özel olarak afetlerde gönüllülüğe katılım bazı toplum ve gruplarda düşük olabilmektedir (UNV, 2011; Kesgin, 2016). Bu durumun kaynakları toplumların ekonomisi, inancı, sosyal yapısı gibi değişkenlerle ilişkili olarak farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir (Bjerneld vd., 2006; Michel, 2007; UNV, 2018: 10). Gönüllülük toplumlar ve bireyler için değerli bir davranıştır. Gönüllülüğe katılımın artırılması için sorun kaynaklarının tespiti ve çözümüne yönelik faaliyetler önem taşımaktadır. Bütün bunlarla birlikte toplumun tamamının gönüllü olmasını beklemek ve bunun için uğraşmak doğru olmayabilir. Zaten toplumun bütününe gönüllü faaliyetlere katılımını sağlamak gerçekçi bir hedef de olamaz. Gönüllülüğe katılım bazı kişiler için doğru tercih olmayabilir. Gönüllülüğe katılım bireylerin kendi yaşamlarına, imkanlarına, ekonomilerine, sağlık durumları gibi kendi özelliklerine göre tercih etmesi ve şekillenmesi gereken bir durumdur. Yönetimlerin ve ilgili kurumların afetlerde gönüllülükle ilgili belirlenen engelleri kaldırmaları gönüllülük organizasyonları için önem taşımaktadır.

Çalışma kapsamında elde edilen temalar genel olarak bakıldığında tema ve kategorilerin afetle ilgili olmayan gönüllülüklerle benzerlik taşıdığı söylenebilir ancak kategori, alt kategori ve kodlarda çalışmada elde edilen verilerin afetlerde gönüllülüğe özgü nitelikte olduğu görülmektedir.

5.2. Nicel Bulgulara İlişkin Değerlendirme ve Tartışma

Bu kısımda çalışmanın ikinci aşaması olan nicel araştırma sonrası elde edilen sonuçlar değerlendirilecektir.

Bu araştırma kapsamında geliştirilen Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma Ölçeğini Geliştirme süreci temel olarak nitel aşama ile başlamıştır. Nitel araştırmada afet yaşamış fakat afetlerde gönüllülük faaliyetlerine katılmamış üniversite öğrencileri ile yarı yapılandırılmış formlar aracılığı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmeler sonrasında elde edilen veriler ilk önce transkript edilmiş, daha sonra Maxqda

nitel analiz programı yardımıyla kod, kategori ve temalara ayrılarak analiz edilmiştir. Elde edilen kod, kategori ve temalar ölçek geliştirme çalışmasının temelini oluşturmuştur. Özellikle frekansı yüksek ve önemli noktaları açıklayan kodlar ölçek maddesi olarak kullanılmaya çalışılmıştır. Ölçekte yer alan bütün maddeler ilgili literatür ve nitel araştırmaya dayalı olarak üretilmiştir.

Nitel araştırma sonrasında ölçek madde havuzunu 81 madde eklenmiştir. Oluşturulan madde havuzuna afet yönetimi, halk sağlığı, psikoloji gibi alanlardan ölçme değerlendirme konusunda uzman 9 akademisyenden görüş alınmıştır. Uzman bireylerin görüşleri doğrultusunda maddelerde gerekli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Maddeler için KGO analizlerinde Lawshe tekniği tercih edilmiştir. Üçlü bir yapıya sahip olan bu sistemde maddeler uzmanlar tarafından uygunluk açısından değerlendirilir. Lawshe tekniğinde taslak ölçekte yer alan maddenin ölçekte kalabilmesi için %50'den fazlası uygun görüş vermesi gerektiği için, burada ilk olarak %50 veya daha az uygun görüş alan maddeler taslak ölçekten çıkarılmalıdır. Bu çalışma sonucunda KGO'su 0 ve altında olan 9, 10, 16, 31, 32, 37, 45, 47, 55, 56, 58, 60, 63, 64, 66, 69 ve 73'üncü maddeler madde havuzundan çıkarılmıştır. Çıkarılan 17 madde sonrasında 81 olan taslak ölçek madde sayısı, 64 maddeye düşmüştür.

Çalışmada Lawshe tekniğinin devamı olarak madde KGO değeri 0 üzerinde olan maddelerin 9 uzman için gerekli olan 0.75 değerine eşit veya üstünde olup olmadığı incelenmiştir. Taslak ölçekte mevcut olan 64 maddenin KGO değeri ve 9 uzman için gerekli olan 0.75 değerinin üzerinde olduğu için bütün maddeler kabul edilmiştir.

Çalışmada Lawshe tekniği kapsamında son olarak KGİ incelenmiştir. Bu kapsamda taslak ölçeğin bütün maddelerinin KGO değerlerinin toplam madde sayısına bölünmesinden elde edilen değer 0.87 olarak bulunmuştur. Bununla birlikte Lawshe Kapsam Geçerlilik Ölçütü (KGÖ) Değerler Tablosu incelendiğinde 9 uzman için KGÖ değerinin 0.75 olması nedeniyle taslak ölçekte yer alan bütün maddelerin kapsam geçerliliğinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Bu adımdan sonra taslak ölçek formunu ilgili örnekleme uygulamadan önce dil ve yazım kontrolünden geçirilmiştir. Yazım ve dil kontrolünde düzeltilmesi, eklenmesi gereken noktalama, kelime vb. düzenlemeler taslak form üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan dil ve yazım kontrollerinden sonra taslak ölçme aracı uygun örneklem içerisinde yer alan 20 kişi (10 kadın, 10 erkek) üzerinde pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Yapılan pilot uygulamadan elde edilen anlaşılmayan cümle, kelime, terim, yazım hatası, eksik kelime, eksik harf, vb. noktalarda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Pilot uygulama ile ortalama cevaplama süresi 20-30 dakika olarak belirlenmiştir.

Ölçek geliştirme araştırmalarında örneklem büyüklüğünü belirlemede birçok görüş ve fikir mevcuttur. Bazı araştırmacılar taslak ölçek madde sayısının 5 katı veya en az 100 kişiden oluşması gerektiğini (Hatcher, 1998), bazı araştırmacılar ise 3 ila 10 katı arasında olması gerektiğini belirtmektedirler (Akgül, 1997). Bu araştırmada literatürde yer alan her iki farklı görüşü de sağlamak adına madde sayısının 10 katından fazla olan 731 kişiye ulaşılmıştır ($731/64=11.42$).

Ölçek geliştirme çalışmalarında çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1.5 olması verilerin normal dağıldığını gösterdiği belirtilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu araştırmada elde edilen çarpıklık ve basıklık değerlerinin de ± 1.5 arasında olmasından dolayı verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Güvenirlik analizleri kapsamında literatürde en yaygın olarak kullanılan ve tercih edilen yöntem olan Cronbach's Alpha değeri tercih edilmiştir. Bu değer incelenirken 0.40-0.59 arası düşük güvenirlkte, 0.60- 0.79 arası oldukça güvenilir ve 0.80-1.00 arası yüksek güvenirlkte olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmada Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma Ölçeğinin Cronbach's Alpha değeri 0.92 ile yüksek güvenilirliğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değerleri güvenilirliğin değerlendirilmesinde araştırmacılara önemli bilgiler sunmaktadır. Araştırmalarda ölçeğin toplanabilirlik özelliğine zarar vermemesi için madde-toplam korelasyon katsayılarının negatif ve 0.20' den büyük olması beklenmektedir. Bunun yanında 0.20-0.30 arasında değere sahip olan maddeler araştırmacı için önemli değilse, önemli bir noktayı açıklamıyorsa ölçekten çıkarılabilir olarak değerlendirilmektedir (Karagöz ve Bardakçı, 2020). Taslak ölçekte yer alan maddelerin tamamı $r=0.37$ ile $r=0.68$ arasında, pozitif ilişkiye sahip olduğu için madde çıkarma işlemi yapılmamıştır.

Faktör analizi ölçek geliştirme araştırma ve çalışmalarında yapı geçerliliğini test etmede en sık olarak başvurulanan yöntemlerden birisidir. Faktör analizi tek bir uygulama değil kendi içinde temel olarak açımlayıcı ve doğrulayıcı olarak ikiye ayrılmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Açımlayıcı faktör analizi kapsamında analizi gerçekleştirilen taslak ölçeğin kaç faktörden oluştuğu, faktörlerin hangi maddelerden oluştuğunu belirlenmek amaçlanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizinde ise ortaya çıkan faktör yapısının test edilmesi ve uygunluğu test edilmiştir.

KMO değeri AFA analizi için örneklem büyüklüğünün yeterli olup olmadığını gösteren bir veridir. Çalışmalarda KMO değerinin 0.50'den daha yukarıda olması istenmektedir. İlgili değer 1 değerine ne kadar fazla yaklaşırsa geliştirilmek istenen ölçeğin fenomeni ölçmede o kadar yüksek yeterlilikte olduğunu gösterir (Alpar, 2020). Taslak Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma ölçeğinin KMO değeri 0.934 (>0.5) ve Barlett

testi ($p < 0.01$) ile uygun olduğu belirlenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi kapsamında taslak ölçeğin faktör sayısına karar vermek için Kaiser kriteri, yamaç birikinti grafiği dikkate alınmıştır. Binişik maddelerin ve faktör yük değeri 0.45 altında olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Bu kapsamda ölçeğin 6 boyut ve 32 maddeden oluşan bir yapı gösterdiği belirlenmiştir. AFA’da ortaya çıkan faktör yapısını test etmek için DFA yapılmıştır. DFA sonucunda elde edilen sonuçların literatürde yer alan uyum iyiliği derecelerine uymaması nedeniyle bütün maddelerin standardize regresyon katsayıları incelenmiş ve en düşük regresyon katsayısına sahip olan madde 22 ölçekten çıkarılmıştır. Yapılan madde çıkarma işleminde sonra DFA tekrarlanarak elde edilen verilerin uyum iyiliği derecelerine uyup uymadığı kontrol edilmiştir. Analiz sonucunda 31 madde ve 6 faktörden oluşan ölçeğin değerlerinin ($x^2/df = 3.525$, CFI = 0.917, GFI = 0.878, IFI = 0.917, TLI = 0.908 ve RMSEA = < 0.059) veri için uyumlu ve kabul edilebilir olduğunu belirlenmiştir.

Ölçek geliştirme çalışmalarında birden fazla faktöre sahip olan yapılarda toplam varyansın %40 veya üzerinde olmalıdır (Bursal, 2019). Çalışma kapsamında altı faktörlü yapı için açıklanan toplam varyans oranı ise %57.45 olarak belirlenmiştir. Bu çalışma kapsamında elde edilen toplam varyansın oldukça ideal bir değerde olduğu söylenebilir.

Afetlerde Gönüllülükten Kaçınma ölçeğinin yapılan analizler sonrasında nihai olarak 6 boyut 31 maddeden oluşmaktadır. Değer Boyutu”, “Bilgi Boyutu”, “Ekonomi Boyutu”, “Reklam ve Tanıtım Boyutu”, “Aile Bağları Boyutu”, “Korku Boyutu” olarak belirlenmiştir. Nihai hale getirilen Afetlerde Gönüllülükten Kaçınma Ölçeği altı Boyut ve 31 maddeden meydana gelmektedir. Boyutlar; Değer Boyutu (11 madde), Bilgi Boyutu (5 madde), Ekonomi Boyutu (3 madde), Reklam ve Tanıtım Boyutu (5 madde), Aile Bağları Boyutu (4 madde), Korku Boyutu (3 madde)’dan meydana gelmektedir.

Ölçekten alınan puanın yükselmesi üniversite öğrencilerinin gönüllülükten daha fazla kaçınmasına işaret etmektedir. Ölçekten alınan düşük puan gönüllülüğe yakınlığın ve yatkınlığın artmasını işaret etmektedir. Ölçek 5’li likert tarzında tasarlanmıştır. Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle Katılıyorum (5) şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekte ters kodlu madde yoktur.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu kısmında çalışmaya ait geçerlilik, güvenilirlik analiz sonuçları, genel sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

6.1. Araştırmanın Geçerlilik Analizi Sonuçları

Nitel araştırma sonrasında oluşturulan madde havuzunda bulunan 81 maddenin sayısı alınan uzman görüşleri sonucunda elde edilen verilerden KGO analizlerinde Lawshe tekniği tercih edilmiştir. Lawshe tekniğinde taslak ölçekte yer alan maddenin ölçekte kalabilmesi için %50'den fazlası uygun görüş vermesi gerektiği için, burada ilk olarak %50 veya daha az uygun görüş alan 9, 10, 16, 31, 32, 37, 45, 47, 55, 56, 58, 60, 63, 64, 66, 69 ve 73'üncü maddeler taslak ölçekten çıkarılmıştır.

Taslak formda kalan 64 madde için KGO analizi sonucu 9 uzman için anlamlılık düzeyi ($p < 0.05$) 0.75'tir. 64 adet taslak maddenin KGO değerleri 0.78 ve 1.00 arasında olduğu için tüm maddeler kabul edilmiştir. Çalışmada Lawshe tekniği kapsamında son olarak KGİ incelenmiştir. Taslak ölçeğin bütün maddelerinin KGO değerlerinin toplam madde sayısına bölünmesinden elde edilen değer 0.87 olarak bulunduğu için ölçek istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Bunların yanı sıra çalışma kapsamında elde edilen veri setine ait tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde bütün maddelerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1.5 arasında olduğu için normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir.

Taslak Afetlerde Gönüllülükten Kaçınma Ölçeğinin KMO değeri 0.934 (> 0.5) ve Barlett testi değeri ($p < 0.01$) anlamlı olduğundan dolayı faktör analizi işlemine uygun görülmüştür. AFA analizinde iki veya daha fazla faktöre yüklenen ve aralarında 0.1'den daha küçük fark bulunan 32 madde ölçekten çıkarılmıştır. Taslak Ölçek Madde-Toplam Puan Korelasyonunda 0.30'dan daha düşük olan madde olmadığı için madde çıkarma yapılmamıştır. AFA'da ortaya çıkan faktör yapısını test etmek için DFA yapılmıştır. DFA sonucunda elde edilen sonuçların literatürde yer alan uyum iyiliği derecelerine uymaması nedeniyle bütün maddelerin standardize regresyon katsayıları incelenmiş ve en düşük regresyon katsayısına sahip olan madde 22 ölçekten çıkarılmıştır. Yapılan madde çıkarma işleminde sonra DFA tekrarlanarak elde edilen verilerin uyum iyiliği derecelerine uyup uymadığı kontrol edilmiştir. Nihai olarak ulaşılan DFA değerleri ise ($\chi^2 / df = 3.525$, CFI = 0.917, GFI = 0.878, IFI = 0.917, TLI = 0.908 ve RMSEA = < 0.059) ortaya çıkan altı faktörlü yapının veri için uyumlu ve kabul edilebilir olduğunu göstermiştir. Bu analiz ile

Afetlerde Gönüllülükten Kaçınma Ölçeğinin kuramsal yapısının (altı faktörlü model) doğrulandığını göstermektedir.

6.2. Araştırmanın Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Taslak ölçek maddeleri üzerinde AFA ve DFA yapıldıktan sonra uygun değerlerde olmayan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Bu işlemler sonucunda toplam 31 maddeden oluşan ölçek elde edilmiştir. Analiz sonucunda ölçeğin güvenilirliği 0.92 ile çok yüksek olarak belirlenmiştir.

Ölçeğe ait faktörlerin güvenilirlik analizi değerlendirildiğinde Değer Boyutu, Reklam ve Tanıtım Boyutu, Ekonomi Boyutu, Belirsizlikler Boyutu, Korku Boyutu, Bilgi Boyutu ve Aile Bağları Boyutunun 0.70'in üzerinde ve yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Değer Boyutu, Bilgi Boyutu, Ekonomi Boyutu, Reklam ve Tanıtım Boyutu, Aile Bağları Boyutu, Korku Boyutu olmak üzere bütün boyutlar 0.70'in üzerinde ve yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

6.3. Araştırmanın Sosyodemografik Bulgularına Ait Sonuçları

Gerçekleştirilen çalışmanın üniversite öğrencilerine özel olarak tasarlanması ve dahil edilme kriterlerinde 18 yaş üstü olma şartı nedeniyle çalışmaya katılan bireylerin %96.1'lik (n=701) kısmı 18-25 yaş aralığındaki bireylerden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan en küçük yaş 18 en büyük yaş 50'dir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin %63.5 (n=464) ile çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Örneklem üniversitede öğrencilik hayatına devam eden bireylerden oluştuğu için medeni durumları %97.7 (n=714) bekardır. Katılımcılardan çocuk sahibi olanlar ise %1.4'tür (n=13). Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin eğitim durumları %78.4 (n=573) ile ön lisans, %19.4 (n=142) ile lisans ve %2.2 (n=16) ile lisansüstü öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklemde yer alan üniversite öğrencilerinden %10.9'u (n=80) öğrenciliğin yanında bir işte çalışmaktadır. Araştırmaya katılanlar %78.8 (n=576) ailelerinin ekonomik durumlarını orta düzey olarak tanımlamıştır. Yalnızca %2.6 (n=19) kişi ailelerinin ekonomik durumlarını yüksek olarak belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan bireylerin içerisinde kronik sağlık sorunu olanlar %7.9 (n=58), herhangi bir engeli olan üniversite öğrencisi %1.2'lik (n=9) kısmı oluşturmaktadır. Üniversite öğrencileri içerisinde bakmakla yükümlü olduğu aile bireyine sahip kişiler %3.0'lük (n=22) kısmı oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinden %34.9'u (n=255) afet eğitimi almıştır. Katılımcılardan %38.9'u (n=284) afet yaşamıştır. Afetlerde yakınına kaybedenler %2.9'luk (n=21) kısımdır. Üniversite öğrencileri içerisinde çevresinde afetlerde gönüllülük çalışmasına katılan bireylere sahip olan kişiler %25.7 ile 188 kişidir.

6.4. Öneriler

1. Bu çalışmanın sonucunda elde edilen sonuçlara göre üniversite öğrencilerin afetlerde gönüllülüğünü arttırmak için eğitim sürecinin içerisinde gönüllülük bilgi ve bilincini verme çalışmalarının yürütülmesi, bu kapsamda gönüllülük, afetlerde gönüllülük ile ilişkili derslerin çeşitli seviyelerde müfredata eklemesi gönüllülüğe katılımı artırabilir.

2. Genelde gönüllülük, özelde ise afetlerde gönüllülük davranış ve motivasyonunu toplumun tamamında geliştirilmesi için okul öncesi dönemden başlayacak şekilde her eğitim seviyesinde dersler ve çalışmaların müfredatlara eklenmesi uzun vadede büyük katkı sağlayabilir.

3. Ülkemizde yetersiz olan gönüllülük mevzuatı birçok katılımcı için sorun teşkil etmektedir. Gönüllülük çalışmalarının her aşamasını içeren yasal düzenlemeler yapılması mevcut soru işaretleri ve belirsizliklerin ortadan kalkmasına ve gönüllülüğe katılımın artmasına katkı sağlayabilir.

4. Afetlerde gönüllülüğün içerdiği birçok zorluğa karşı gönüllülük faaliyetleri öncesi bilgilendirme çalışmalarının yanında psikolojik destek faaliyetleri yürütülebilir.

5. Gönüllülük çalışmalarının olumlu, olumsuz bütün detayları üniversite öğrencileri ile paylaşılmalıdır. Bu sayede belirsizliklerin ortadan kalkması ve katılımın artması sağlanabilir.

6. Üniversite öğrencilerinin gönüllülük eğilimini arttırmak için afetlerde gönüllü olan öğrencilere pozitif ayırım sağlanabilir. Bu kapsamda gönüllü faaliyetlerde geçirdikleri sürelerin devamsızlıktan sayılmaması, gönüllülük çalışmalarına katılanların ilgili derslerinde artı puanlar verilmesi gibi ayrıcalıklar sağlanabilir.

7. Afetlerde gönüllü olacak kişilere maddi yardım desteği verilmelidir. Bu destek kişinin afetlerde gönüllülük faaliyeti için geçirdiği süre, harcadığı miktarı tam olarak karşılamalıdır. Gönüllülük için maddi engeli olanların, sorunlarının çözümüne katkı sağlanması önemlidir.

8. Afetlerde gönüllülük faaliyetlerine katılımda organizasyon ve kurumlar tarafından arkadaş grubu ile faaliyetlere katılacak kişiler teşvik edilmelidir. Bu durum katılımı ve gönüllülerden alınacak verimi artırabilir.

9. Gönüllülük faaliyetleri akım, moda haline getirilebilir. Çağımızda en önemli noktalardan birisi olan sosyal medya aracılığı ile akım haline getirilen faaliyetler, toplumda büyük karşılık bulmaktadır. Bundan dolayı gençlerin takip ettiği, tanınmış ve toplum üzerinde etkisi yüksek bireyler ortaklığıyla gönüllü faaliyetlere katılım özendirilmeli, teşvik edilmeli ve akıma dönüştürülmelidir.

10. Gönüllülük çalışmaları kapsamında yapılacak reklam ve tanıtımlara daha fazla önem verilmelidir. Yapılacak reklam ve tanıtım faaliyetlerinin artırılmasının yanı sıra reklam ve tanıtım faaliyetlerinin yöntemi gözden geçirilmelidir. Özellikle sosyal medya araçları, gençlerin en sık kullandığı platformlarda, üniversite öğrencilerine hitap edecek şekilde tanıtım ve reklamlar planlaması önem taşımaktadır.

11. Afetlerde gönüllülük faaliyetlerine katılım sağlayan kişilere büyük maddi içerikler olmaksızın ödüllendirme yapılabilir. Bu ödüllendirmeler kişilerde gönüllülüğün oluşması ve daha önce gönüllü olanların tekrar gönüllü olmasını arttırabilir.

12. Gelecekte yapılacak gönüllülük çalışmalarının afetlerde gönüllülüğü tek başına bir konu olarak değil örneğin: “Afetlerde gönüllülüğe ekonominin etkisi” gibi daha özel olarak ele alınması, gönüllülüğün, gönüllülük davranışının ve gönüllülük motivasyonunun daha açık biçimde anlaşılmasını sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Abay, A. R. (2022). Gönüllülük. Sosyal Bilimler Ansiklopedisi içinde. (Cilt. 2, ss.98-99). Ankara: Sosyal Bilimler Ansiklopedisi.
- Adejimi, A. A., Odugbemi, B. A., Odukoya, O. O., Okunade, K. S., Taiwo, A. O. ve Osibogun, A. (2021). Volunteering during the COVID-19 pandemic: Attitudes and perceptions of clinical medical and dental students in Lagos, Nigeria. *The Nigerian Postgraduate Medical Journal*, 28(1), 1–13.
- AFAD. (2014). *Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*, Ankara.
- AFAD. (2022, 26 Temmuz). Afet Türleri. 26 Temmuz 2022 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri> adresinden erişildi
- Akgül, A. (1997). *Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri SPSS Uygulamaları*. Ankara: Emek Ofset.
- Alpar, R. (2020). *Spor Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik Güvenirlik*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Arbon, P., Bobrowski, C., Zeitz, K., Hooper, C., Williams, J. ve Thitchener, J. (2006). Australian nurses volunteering for the Sumatra-Andaman earthquake and tsunami of 2004: A review of experience and analysis of data collected by the Tsunami Volunteer Hotline. *Australasian Emergency Nursing Journal*, 9(4), 171–178.
- Arslan, M. L. (2018). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük: Sorunlar ve Çözüm Yolları*. İstanbul: İlim Kültür Eğitim Derneği. doi:10.26414/ky0005
- Aydinli, A., Bender, M., Chasiotis, A., Van de Vijver, F. J. R., Cemalcılar, Z., Chong, A. ve Yue, X. (2015). A Cross-Cultural Study of Explicit and Implicit Motivation for Long-Term Volunteering. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 45(2), 1–22. doi:10.1177/0899764015583314
- Barraket, J., Keast, R., Newton, C., Walters, K. ve James, E. (Der.). (2013). *Spontaneous Volunteering During Natural Disasters*. Brisbane, Australia: Queensland University of Technology.
- Başpınar, A. ve Şentürk, M. (2021). Koronavirüs Çağında Gönüllülüğün Geleceği, 05 Ekim 2022 tarihinde <https://yillik.kizilayakademi.org.tr/koronavirus-caginda-gonullulugun-gelecegi/> adresinden erişildi.
- Bayhan, V. (1997). *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Beyerlein, K. ve Sikkink, D. (2008). Sorrow and Solidarity: Why Americans Volunteered for 9/11 Relief Efforts. *Social Problems*, 55(2), 190–215.
- Bilgitekin, M. (2006). Acil Durum Yöneticisi'nin Bakış Açısı: Gönüllüler sadece müdahale evresindemi yer alır?, 02 Şubat 2023 tarihinde <https://bilgitekin.wordpress.com/category/uncategorized/page/2/> adresinden erişildi.
- Bjerneld, M., Lindmark, G., Diskett, P. ve Garrett, M. J. (2004). Perceptions of work in humanitarian assistance: Interviews with returning Swedish health professionals. *Disaster Management & Response*, 2(4), 101–108.
- Bjerneld, M., Lindmark, G., McSpadden, L. A. ve Garrett, M. J. (2006). Motivations, concerns, and expectations of Scandinavian health professionals volunteering for humanitarian assignments. *Disaster Management & Response*, 4(2), 49–58. <https://doi.org/10.1016/j.dmr.2006.01.002>
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development*. Thousand Oaks, California: SAGE.
- Brand, M. W., Kerby, D., Elledge, B., Burton, T., Coles, D. ve Dunn, A. (2008). Public health's response: citizens' thoughts on volunteering. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 17(1), 54–61. <https://doi.org/10.1108/09653560810855874>
- Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brodie, E., Cowling, E., Nissen, N., Paine, A., Jochum, V. ve Warburton, D. (Der.). (2009). *Pathways through participation Understanding participation: A literature review*. London: NCVO.
- Bursal, M. (2019). *SPSS İLE TEMEL VERİ ANALİZLERİ*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Özkahveci, Ö. ve Demirel, F. (2004). Güdülenme ve Öğrenme Stratejileri Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4(2) 210-239.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (Der.). (2019). *Eğitimde Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Byrne, M. H. V., Ashcroft, J., Alexander, L., Wan, J. C. M., Arora, A., Brown, M. E. L., . . . Allan, R. (2021). COVIDReady2 study protocol: cross-sectional survey of medical student volunteering and education during the COVID-19 pandemic in the

- United Kingdom. *BMC Medical Education*, 21(1). <https://doi.org/10.1186/s12909-021-02629-4>
- Can, A. (2022). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Carlton, S. (2015). Reprint of: Connecting, belonging: Volunteering, wellbeing and leadership among refugee youth. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 14, 160–167.
- Carlton, S. ve Mills, C. E. (2017). The Student Volunteer Army: A 'repeat emergent' emergency response organisation. *Disasters*, 41(4), 764–787. <https://doi.org/10.1111/disa.12225>
- Carminati, L. (2018). Generalizability in Qualitative Research: A Tale of Two Traditions. *Qualitative Health Research*, 28(13), 2094–2101. <https://doi.org/10.1177/1049732318788379>
- Charities Aid Foundation. (2021). CAF WORLD GIVING INDEX 2021: A global pandemic special report. 20 Ağustos 2022 tarihinde https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/cafworldgivingindex2021_report_web2_100621.pdf adresinden erişildi.
- Cnaan, R. A., Handy, F. ve Wadsworth, M. (1996). Defining Who is a Volunteer: Conceptual and Empirical Considerations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 25(3), 364–383.
- Coppola, D. P. (2015). *Introduction to International Disaster Management*. New York: Butterworth-Heinemann.
- CRED (2022). 2021 Disasters in numbers. 30 Temmuz 2022 tarihinde <https://www.preventionweb.net/publication/2021-disasters-numbers#:~:text=In%202021%2C%20the%20Emergency%20Event,billion%20US%24%20of%20economic%20losses.> adresinden erişildi.
- CRED. (2021). Disaster1 Issue No. 62 Year in Review 2020 Global Trends and Perspectives. 22 Temmuz 2022 tarihinde <https://reliefweb.int/report/world/cred-crunch-newsletter-issue-no-62-may-2021-disaster-year-review-2020-global-trends-and> adresinden erişildi.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2021). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş* (M. Sözbilir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Çakı, F. (2011). Gençlerin Uluslararası Gönüllü Hizmet Deneyimleri ve Birey Üzerindeki Sosyo - Kültürel Etkileri. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(1), 136-177.
- DeVellis, R. F. (2017). *Ölçek Geliştirme Kuram ve Uygulamalar* (T. Totan, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Dicicco-Bloom, B. ve Crabtree, B. F. (2006). The qualitative research interview. *Medical Education*, 40(4), 314–321. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2929.2006.02418.x>
- Dikmenli, Y. ve Gafa, İ. (2017). Farklı Eğitim Kademelerine Göre Afet Kavramı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 21–36. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.335007>
- Ege, R. (2011). GÖNÜLLÜLÜK, DİN VE DİN EĞİTİMİ. *Dini Araştırmalar (Religious Studies)*, 14(38), 5–16.
- EM-DAT. (2022, 26 Haziran). General Classification. 26 Temmuz 2022 tarihinde <https://www.emdat.be/classification> adresinden erişildi.
- Erdoğan, E. (2012). *TEGV GÖNÜLLÜLÜK ARAŞTIRMALARI*. İstanbul: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı.
- Erdoğan, E., Semerci, P. U., Yentürk, N. ve Yurttagüler, L. (Der.). (2020). *Türkiye’de Gönüllülük: Deneyimler, Sınırlılıklar ve Yeni Açılımlar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi İktisadi İşletmesi.
- Erkuş, A. (2021). *Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme-I Temel Kavramlar ve İşlemler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Fothergill, A., Palumbo, M. V., Rambur, B., Reinier, K. ve McIntosh, B. (2005). The volunteer potential of inactive nurses for disaster preparedness. *Public Health Nursing*, 22(5), 414–421. <https://doi.org/10.1111/j.0737-1209.2005.220506.x>
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*, McGraw-Hill, ISBN 978-0-07-809785-0, New York, 710s.
- Glaser, B. G. ve Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*, Aldine de Gruyter, ISBN 0-202-30260-1, New York, 284s.
- Glesne, C. (2020). *Nitel araştırmaya giriş*. (A. Ersoy ve P. Yalçınoglu, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gouda, P., Kirk, A., Sweeney, A.-M. ve O’Donovan, D. (2020). Attitudes of Medical Students Toward Volunteering in Emergency Situations. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 14(3), 308–311. <https://doi.org/10.1017/dmp.2019.81>
- Grant, A., Hart, M. ve Langer, E. R. (2019). Integrating volunteering cultures in New Zealand’s multi-hazard environment. *Australian Journal of Emergency*

- Management*, 34(3), 52–59. <https://knowledge.aidr.org.au/media/7009/ajem-201902-23-dr-andrea-grant-et-al.pdf> adresinden erişildi.
- Güder, N. ve ÖSGD. (2006). Stk'lar İçin Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi Rehberi. 22 Temmuz 2022 tarihinde https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-08/stoler-icin-gonulluluk-ve-gonullu-yonetimi-rehberi_1.pdf adresinden erişildi.
- Gürbüz, S. (2021). *AMOS ile Yapısal Eşitlik Modellemesi: Temel İlkeler ve Uygulamalı Analizler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Harrison, R. L. ve Reilly, T. M. (2011). Mixed methods designs in marketing research. *Qualitative Market Research: An International Journal*, 14(1), 7–26. <https://doi.org/10.1108/13522751111099300>
- Hatcher, R. (1998). Class Differentiation in Education: rational choices? *British Journal of Sociology of Education*, 19(1), 5–24. <https://doi.org/10.1080/0142569980190101>
- Heidarpoor, P., Maniati, M., Cheraghi, M., Beheshtinasab, M. ve Afshari, P. (2021). Organization of volunteers in the healthcare system and the type of services provided by them during the COVID-19 pandemic. *Family Medicine & Primary Care Review*, 23(2), 169–173. <https://doi.org/10.5114/fmpcr.2021.105909>
- Hinkin, T. R. (1995). A Review of Scale Development Practices in the Study of Organizations. *Journal of Management*, 21(5), 967–988. <https://doi.org/10.1177/014920639502100509>
- Iacono, M. (2006). Volunteering for disaster nursing: One nurse's story. *Journal of PeriAnesthesia Nursing*, 21(1), 37–39.
- IFRC. (2022). What is a disaster?. 18 Şubat 2022 tarihinde <https://www.ifrc.org/our-work/disasters-climate-and-crises/what-disaster#:~:text=Disasters%20are%20serious%20disruptions%20to,and%20vulnerability%20of%20a%20community.> adresinden erişildi.
- İskender, H. ve Erdoğan, N. (2007). Afet Durum İyileştirme Plânlamasında Gönüllü Kaynakların Yönetimi, TMMOB AFET SEMPOZYUMU, 5-7 Aralık, 2007, Ankara: Eds: M, Soğancı, 323-327.
- Karagöz, Y. ve Bardakçı, S. (2020). *Bilimsel Araştırmalarda Kullanılan Ölçme Araçları ve Ölçek Geliştirme*, Nobel Akademik Yayıncılık, ISBN 978-625-406-620-7, Ankara, 296s.
- Karakoç, F. ve Dönmez, L. (2014). Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Temel İlkeler. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 40, 39–49.

- Karaman, Z. T. (2018). Afetlerde Erken Uyarı ve Toplumsal Farkındalık Yaratmada Etkili Kamu Politikaları. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 493–517.
- Kesgin, B. (2016). Türkiye’de Gönüllülük Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 13, 119–131.
- Law, B. M. F. ve Shek, D. T. L. (2011). Validation of the Beliefs Against Volunteering Scale among Chinese Adolescents in Hong Kong. *Social Indicators Research*, 100(2), 287–298. <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9617-4>
- Light, R. J., Singer, J. D. ve Willett, J. B. (1990). *By design: Planning research on higher education*, Harvard University Press, ISBN 978-0674089310, London, 296s.
- Ma, Y., Zhu, W., Zhang, H., Zhao, P., Wang, Y. ve Zhang, Q. (2021). The Factors Affecting Volunteers’ Willingness to Participate in Disaster Preparedness. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(8), 4141. <https://doi.org/10.3390/ijerph18084141>
- Maurice, J. (2013). Mitigating disasters—a promising start. *The Lancet*, 381(9878), 1611–1613. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)61008-9](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)61008-9)
- Maya, İ. (2011). *Eğitim kurumlarında risk yönetimi*. Ankara, Anı yayıncılık.
- Maxwell, J. A. (2018). *Qualitative Research Design - An Interactive Approach*. (M. Çevikbaş, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- McLennan, B., Whittaker, J. ve Handmer, J. (2016). The changing landscape of disaster volunteering: opportunities, responses and gaps in Australia. *Natural Hazards*, 84(3), 2031–2048. <https://doi.org/10.1007/s11069-016-2532-5>
- McMillan, J. H. (2000). *Educational Research: Fundamentals for the Consumer*. New York: Longman.
- Merriam, S. B. ve Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*, Jossey-Bass, ISBN 978-1-119-00361-8, San Francisco, 368s.
- Michel, L. M. (2007). Personal Responsibility And Volunteering After A Natural Disaster: The Case Of Hurricane Katrina. *Sociological Spectrum*, 27(6), 633–652.
- Morgado, F. F. R., Meireles, J. F. F., Neves, C. M., Amaral, A. C. S. ve Ferreira, M. E. C. (2017). Scale development: Ten main limitations and recommendations to improve future research practices. *Psicologia, Reflexao E Critica*, 30(1), 3. <https://doi.org/10.1186/s41155-016-0057-1>
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. California: SAGE Publications Inc.

- Neubauer, B. E., Witkop, C. T. ve Varpio, L. (2019). How phenomenology can help us learn from the experiences of others. *Perspectives on Medical Education*, 8(2), 90–97. <https://doi.org/10.1007/s40037-019-0509-2>
- Neumayer, E., Plümper, T. ve Barthel, F. (2014). The political economy of natural disaster damage. *Global Environmental Change*, 24, 8–19. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2013.03.011>
- Öksüz, M., Kuyrukluyıldız, N., Toksoy, M.S. ve Tekay, N.N. (2021). Afetlere Müdahalede Gönüllülerin Yönetimi ve Önemi. 3. Uluslararası Afet ve Dirençlilik Kongresi, 5-7 Ekim, 2021, Ankara, 105-112.
- Özcan, A. (1996). Gönüllü. TDV İslâm Ansiklopedisi içinde. (Cilt. 14,152-154). İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi.
- Özel, B. ve Sezen, B. (2018). Spontane Gönüllüler İçin Tasarlanmış Afet Yardım Sistemi. 2nd International Symposium on Natural Hazards and Disaster Management, 04-06 Mayıs, Sakarya, 528-536.
- Paciarotti, C., Cesaroni, A. ve Bevilacqua, M. (2018). The management of spontaneous volunteers: A successful model from a flood emergency in Italy. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 31, 260–274. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2018.05.013>
- Patton, M. (2005). *Qualitative Research. Encyclopedia of Statistics in Behavioral Science*. New Jersey: John Wiley & Sons, Ltd. doi: 10.1002/0470013192
- Patton, M. (2015). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating Theory and practice*. Thousand Oaks California: SAGE Publications Inc.
- Perry, R. W. (2007). *Handbook of disaster research: What Is a Disaster? Handbooks of Sociology and Social Research*. New York: Springer.
- Pietkiewicz, I. ve Smith, J. A. (2014). A practical guide to using Interpretative Phenomenological Analysis in qualitative research psychology. *Czasopismo Psychologiczne Psychological Journal*, 20(1), 7–14. <https://doi.org/10.14691/cppj.20.1.7>
- Pine, N. S., Tarrant, R. A., Lyons, A. C. ve Leathem, J. M. (2018). Teenagers' Perceptions of Volunteering Following the 2010–2011 Canterbury Earthquakes, New Zealand. *Journal of Loss and Trauma*, 23(5), 366–380. <https://doi.org/10.1080/15325024.2018.1501887>
- Plummer, C. A., Ai, A. L., Lemieux, C. M., Richardson, R., Dey, S., Taylor, P., . . . Kim, H.-J. (2008). Volunteerism Among Social Work Students During Hurricanes Katrina and Rita. *Journal of Social Service Research*, 34(3), 55–71.

- Sağlam, M. T. (2020). Türkiye’de Sivil Toplumun Tarihi Gelişimi ve Sivil Toplumun Örgütlü Yapısı Olarak STK’lar. *Turkish Studies-Social Sciences*, 15(1), 591–610. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.39349>
- Seggie, F. N. ve Bayyurt, Y. (2017). *Nitel Araştırma: Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları*. Anı Yayıncılık, ISBN 978-605-170-500-2, Ankara, 440s.
- Snyder, M. ve Omoto, A. M. (2008). Volunteerism: Social Issues Perspectives and Social Policy Implications. *Social Issues and Policy Review*, 2(1), 1–36. <https://doi.org/10.1111/j.1751-2409.2008.00009.x>
- Tabachnick, B. ve Fidell, L. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Pearson, ISBN 978-0205849574, Boston, 983s.
- Tekin, H. H. ve Tekin, H. (2012). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13), 101–116.
- Tezbaşaran, A. (2008). *Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu*. Mersin: Türk Psikologlar Derneği.
- Tierney, K. J., Lindell, M. K. ve Perry, Ronald, W. (2001). *Facing the Unexpected: Disaster Preparedness and Response in the United States*, The National Academies Press, ISBN 978-0-309-18689-6, Washington, D.C., 320s. <https://doi.org/10.17226/9834>
- Türk Dil Kurumu. (2021). Güncel Türkçe Sözlük. 19 Kasım 2022 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Twigg, J. ve Mosel, I. (2017). Emergent groups and spontaneous volunteers in urban disaster response. *Environment and Urbanization*, 29(2), 443–458. <https://doi.org/10.1177/0956247817721413>
- UNISDR (2009). *Terminology on for Disaster Reduction*. Geneva: United Nations International Strategy for Disaster Reduction.
- United Nations Volunteers. (2011). *Dünyada Gönüllülüğün Durumu Raporu*. (Z. Biliz, Çev.). İstanbul: Beyaz Gemi Eğitim Danışmanlık Yayıncılık.
- United Nations Volunteers. (2013). *TÜRKİYE’DE GÖNÜLLÜLÜK: Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi*. (E. Erdem, Çev.). Ankara: Tasarımhane
- United Nations Volunteers. (2018). *The thread that binds: Volunteerism and community resilience*. Bonn: United Nations Volunteers.
- Weiss, R. S. (1995). *Learning From Strangers: The Art and Method of Qualitative Interview Studies*. New York: Free Press.

- Whittaker, J., McLennan, B. ve Handmer, J. (2015). A review of informal volunteerism in emergencies and disasters: Definition, opportunities and challenges. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 13, 358–368. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2015.07.010>
- Wilson, J. (2000). Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26(1), 215–240. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.215>
- Yaman, Y. (2005). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Birbirinden Öğrenme, STK'lar için Yönetim Rehberi*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Yeşilay. (2022). Gönüllülük Nedir?. 27 Ocak 2023 tarihinde <https://www.yesilay.org.tr/tr/uye-islemleri/gonulluluk-nedir> adresinden erişildi.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-17.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, ISBN 9789750269820, Ankara, 448s.
- YÖK. (2022). Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. 01 Aralık 2022 tarihinde <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Yönten Balaban, A. ve Çoban İnce, İ. (2015). Gençlerin Sivil Toplum Kuruluşlarındaki Gönüllülük Faaliyetleri ve Gönüllülük Algısı: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(2), 149–169.
- Yumagulova, L., Phibbs, S., Kenney, C. M., Yellow Old Woman-Munro, D., Christianson, A. C., McGee, T. K. ve Whitehair, R. (2021). The role of disaster volunteering in Indigenous communities. *Environmental Hazards*, 20(1), 45–62. <https://doi.org/10.1080/17477891.2019.1657791>
- Yurdugül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. 28–30 Eylül, 2005, Denizli, Eds: H. Kıran. ss.1-6
- Yurttagüler, L. ve Akyüz, A. (2006). *Gönüllülerle İş Birliği*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ISBN 975-6176-72-5, İstanbul, 104s.

EKLER

Ek 1. Afetlerde gönüllülük ile ilgili görüşme formu

Sayın Katılımcı;

Bu araştırma Gümüşhane Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Afet Yönetimi Ana Bilim Dalında yürütülmekte olan “Afetlerde gönüllülük: Bir karma yöntem araştırması” başlıklı doktora tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Aydınlatılmış Onam Formunu onaylayarak araştırmaya dahil olduğunuz için, sorulan sorulara cevaplarınızla yapacak olduğunuz katkılar için şimdiden çok teşekkür ederiz

Ömer DEMİRBİLEK

Doktora Öğrencisi

Görüşmeye İlişkin Bilgiler

Görüşme yeri :

Görüşme tarihi : .../.../2021 Başlama saati: .../... Bitiş saati: .../...

Görüşme yöntemi : Yüz Yüze () Online () Telefon ()

Katılımcılara İlişkin Sosyodemografik Bilgiler:

İsim (isteğe bağlı) :

Cinsiyet : Erkek () Kadın ()

Medeni durum : Evli () Bekar () Dul ()

Çocuk sahibi olma/sayısı : Var () Sayısı Yok ()

Yaş :

Öğrenim durumu : Ön lisans () Lisans () Lisansüstü ()

Üniversiteniz :

Bölüm :

Yaşanılan şehir :

Aylık hane geliri : Düşük () Orta () Yüksek ()

Kronik hastalık/engellilik durumu :

Afet yaşama durumu

Varsa neler? :

Afet eğitimi alma durumu : Evet () Hayır ()

Görüşme Soruları

GİRİŞ SORUSU: Kendinizden bahsedebilir misiniz?

- 1.Afetlerde gönüllülük hakkında neler biliyorsunuz?
 - 2.Afetlerde gönüllü olmamanızın sebepleri nelerdir?
 - 3.Sizin afetlerde gönüllü olmanızı sağlayacak etkenler nelerdir?
 - 4.Afetlerde gönüllülüğün, afetlere müdahalede etkileri neler olabilir?
 - 5.Üniversite öğrencilerinin afetlerde gönüllü olmasının diğer bireylerle farkı nelerdir?
 - 6.Afetlerde gönüllülük hakkında bilgi, tanıtım ve reklamlar hakkında fikriniz nedir?
 - 7.Afetlerde gönüllü olmak bireylerde olumlu veya olumsuz hangi etkilere yol açar?
 - 8.İlinizin, kendinizin afet tehlikesi altında olması veya afet yaşama durumunuz gönüllülüğünüz üzerinde etkili mi?
- Konu ile ilgili eklemek istediğiniz başka herhangi bir şey var mı?
- Teşekkürler.

Ek 2. Aydınlatılmış onam formu

Araştırma Adı: AFETLERDE GÖNÜLLÜLÜK: BİR KARMA YÖNTEM
ARAŞTIRMASI

A. Giriş Bölümü

“Sayın gönüllü,

Ömer DEMİRBİLEK tarafından olarak planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.”

B. Bilgilendirme Bölümü

Bu fenomenolojik çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin afetlerde gönüllü olmamasının kaynaklarını keşfetmektir. Çalışmaya katılım için gönüllü olan, 18 yaş üzeri, aktif üniversite öğrencisi olan, daha önce afet yaşamış ve herhangi bir afette gönüllülük çalışmasına katılmamış bireyler katılabilmektedir. Çalışma kapsamında araştırmacı her bir katılımcı ile önceden hazırlanmış yarı-yapılandırılmış görüşme formu ile derinlemesine görüşme yapacaktır. Bu görüşmelerin 25-45 dk aralığında gerçekleşmesi beklenmektedir. Araştırma için Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan E-95674917-108.99-71601 sayılı ve 29.12.2021 tarihli etik kurul onayı alınmıştır. Görüşme esnasında temel olarak bireylerin fikir ve düşünceleri belirlenmeye çalışılacaktır. Sorularda amaç bireyin neden afetlerde gönüllülük faaliyetlerine katılmadığını belirlemektir. Görüşmeye ek olarak araştırmacı görüşmenin yapıldığı ortama ve katılımcının hal ve davranışlarına ilişkin alan notları tutacaktır. Görüşme katılımcısının bilgisi dahilinde ses kaydı ile kayıt altına alınacaktır. Görüşmenin tamamlanmasını takip eden zaman dilimi içerisinde araştırması ses kaydından elde edilen transkripsiyonları katılımcıya iletecek ve söylemler ile kayıtlar arasındaki uyumu kontrol etmesini talep edecektir. Katılımcı yanlış anlaşıldığını veya hatalı yazıldığını düşündüğü alanlarda düzeltme yapabilecektir. Veri üzerindeki analizler katılımcının onayını ardından gerçekleştirilecektir. Gönüllüler, araştırmaya katılmayı kabul etmemeleri ya da araştırmadan ayrılmaları durumunda herhangi bir olumsuz sonuçla karşı karşıya kalmayacaklardır.

C. Güvence Bölümü

Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı

tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır. Çalışmada gizliliğinizi korumak amacı ile söylem aktarımında isim bilgileri kullanılmayacak olup kodlama sistemi kullanılacaktır (r: Katılımcı Ömer DEMİRBİLEK yerine K1).”

D. Onay Bölümü

“Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şaşsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi zgr irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

E. İmza Bölümü

Katılımcı

Araştırmacı

Tarih :

Tarih :

İmza :

İmza :

Adı Soyadı :

Adı Soyadı :

Ek 3. Sosyodemografik özellikler anket formu

Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma Ölçeği Geliştirme Çalışması

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma; afetlerde gönüllülük faaliyetlerine katılmayan üniversite öğrencilerinin afetlerde gönüllülüğten kaçınma nedenlerini belirlemeye yarayacak geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir ölçek geliştirmeyi amaçlamaktadır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm sosyodemografik özelliklerin elde edilmesi amacıyla hazırlanan 15 sorudan; ikinci bölüm ise Afetlerde Gönüllülüğten Kaçınma nedenlerini araştıran 64 ölçek maddesinden oluşmaktadır. Değerli Üniversite Öğrencileri, bu ankette yer alan soru ve ifadelerin doğru bir cevabı yoktur. Lütfen işaretleme yaparken sizin için en uygun ifadeleri seçiniz. Araştırmanın başarılı şekilde tamamlanması için samimi cevaplamalarınız son derece önemlidir. İfade ve soruları cevaplarken tek başınıza işaretleme yapınız. Başka bireylerden yardım almayınız. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu araştırmada kimliğinize ilişkin herhangi bir bilgi istenmemektedir ve cevaplarınız daima gizli tutulacaktır. Elde edilecek sonuçlar sadece bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Çalışma hakkında daha fazla bilgi için araştırmacı Ömer DEMİRBİLEK ile iletişime geçebilirsiniz.

I. BÖLÜM

SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER ANKET FORMU

1. Kaç yaşındasınız? Rakamla yazınız.....

2. Cinsiyetiniz ile ilgili uygun seçeneği “X” işareti koyarak işaretleyiniz.

Erkek() Kadın()

3. Medeni durumunuz nedir? Uygun seçeneği “X” işareti koyarak işaretleyiniz.

Evli() Bekar() Dul()

4. Kaç çocuk sahibisiniz?

Çocuk sahibi değilim() 1() 2() 3 veya daha fazla()

5. Öğrenim durumunuz ile ilgili uygun seçeneği “X” işareti koyarak işaretleyiniz.

Ön lisans() Lisans() Lisansüstü()

6. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

Evet () Hayır()

7. Ailenizin aylık gelirini tanımlayınız.

Düşük() Orta() Yüksek()

8. Kendinizin aylık gelirini tanımlayınız.

Düşük() Orta() Yüksek()

9. Kronik bir hastalığınız var mı?

Evet () Hayır()

10. Herhangi bir engellilik durumunuz var mı?

Evet () Hayır()

11. Bakmakla yükümlü olduğunuz kronik veya engelli hastanız var mı?

Evet () Hayır()

12. Daha önce afet eğitimi aldınız mı?

Evet () Hayır()

13. Daha önce herhangi bir afet yaşadınız mı?

Evet () Hayır()

14. Herhangi bir afetten dolayı bir yakınınızı kaybettiniz mi?

Evet () Hayır()

15. Ailenizde veya çevrenizde afetlerde gönüllülük faaliyetlerine katılan bireyler var mı?

Evet () Hayır()

Ek 4. Afetlerde Gönüllülüktan Kaçınma Ölçeği 81 maddelik taslak formu

Madde numarası	AFETLERDE GÖNÜLLÜLÜKTEN KAÇINMA ÖLÇEĞİ	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1.	Afetlerde gönüllülük ile ilgili yeterli bilgim olmadığı için gönüllü olmuyorum.					
2.	Afetlerde nasıl gönüllü olacağımı bilmiyorum.					
3.	Afetler çok nadiren gerçekleştiği için gönüllü olmuyorum.					
4.	Yanlış uygulamalar yapmaktan çekindiğim için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
5.	Afetlerin etkisi sınırlı olduğu için gönüllü olmuyorum.					
6.	Psikolojik olarak zorlanacağım için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
7.	Sağlık problemlerimden dolayı afetlerde gönüllü olmuyorum.					
8.	Çalışma isteğim olmadığı için gönüllü olmuyorum.					
9.	Bireysel olarak, toplumsal olaylara karşı ilgisizliğim nedeniyle afetlerde gönüllü olmuyorum.					
10.	Günlük yaşam akışını terk etmek zor geldiği için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
11.	Afetzedelerle yeterince empati yapmadığım için gönüllü olmuyorum.					
12.	Ekonomik durumum elverişsiz olduğu için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
13.	Ailemin ekonomik durumu yetersiz olduğu için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
14.	Gönüllülük kaynaklı olası masraflardan (ulaşım, ekipman, beslenme vb.) dolayı afetlerde gönüllü olmuyorum.					
15.	Afetlerde gönüllülüktan kaynaklı iş kaybı, çalışılmayan günler gibi ekonomik kaygılarım afetlerde gönüllü olmamı engelliyor.					
16.	Afetlerde bağış yaptığım için gönüllü olmuyorum.					
17.	Ekonomik bir getirisi olmadığı için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
18.	Ödüllendirme ve teşvikler yetersiz olduğu için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
19.	Afetlerden sonra ortaya çıkabilecek ikincil risklerden (artçı deprem, patlama, göçme, çökme vb.) dolayı gönüllü olmuyorum.					
20.	Afetlerde gönüllülük için yeterince boş vaktim yok.					
21.	Afet yaşanan bölgelere uzak olduğum için gönüllü					

	olmuyorum.					
22.	Çevremde bana örnek olacak afetlerde gönüllülük yapan bireyler olmadığı için gönüllü olmuyorum.					
23.	Duygusal olarak hassas biri olduğum için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
24.	Afetlerde gönüllü olmak için gerekli prosedür, bürokratik işlemlerden dolayı gönüllü olmuyorum.					
25.	Afetlerde zaten yeterince personel olduğu için gönüllü olmuyorum.					
26.	Afetlerde gönüllülük çok önemli olmadığı için gönüllü olmuyorum.					
27.	Bana herhangi bir faydası olmadığı için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
28.	Kurumlar gönüllü konusunda seçici olduklarını düşündüğüm için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
29.	Afetlerin karmaşa ve kaosundan korktuğum için gönüllü olmuyorum.					
30.	Afetlerde gönüllülük yeterince anlatılmadığı için gönüllü olmuyorum.					
31.	Afetlerde gönüllülük birçok zorluğu içerdiği için gönüllü olmuyorum.					
32.	Afetlerden herhangi bir yakınım etkilenmediği için gönüllü olmuyorum.					
33.	Ailemin bana zarar geleceğini düşünmesinden dolayı afetlerde gönüllü olmuyorum.					
34.	Aile içinde bulunan iş yüküm ve sorumluluklarım afetlerde gönüllü olmamı engelliyor.					
35.	Ailem afetlerde gönüllü olmayı teşvik etmediği için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
36.	Ailemde bakmakla yükümlü olduğum hasta/engelli birey olduğu için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
37.	Çocuk sahibi olduğum için afetlerde gönüllü olamıyorum.					
38.	Ailem izin vermediği için afetlerde gönüllü olamıyorum.					
39.	Evli olduğumdan için birçok sorumluluğum var bundan dolayı afetlerde gönüllü olamıyorum.					
40.	Ailemi bırakıp gidemediğim için afetlerde gönüllü olamıyorum.					
41.	Arkadaş çevrem afetlerde gönüllü olmadığı için bende afetlerde gönüllü olmuyorum.					
42.	Afetlerde gönüllülük esnasında tanımadığım bireylerle çalışmaktan çekindiğim için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
43.	Aile ve yakınlarım afetlerde gönüllü olmadığı için bende afetlerde gönüllü olmuyorum.					
44.	Öğrencilerin afetlerde etkisi olmayacağını düşündüğüm için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
45.	Sosyal medya ve oyun oynamak benim için daha değerli olduğu için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
46.	Üniversite öğrencisi olarak daha çok eğlenceli					

	faaliyetlere katılmak istediğim için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
47.	Yaşım henüz küçük olduğu için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
48.	Henüz bir iş sahibi olmadığım için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
49.	Okul derslerimden vakit bulamadığım için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
50.	Üniversite öğrencisi olarak ders, ödev, proje ve tez gibi birçok sorumluluk gönüllü olmamı engelliyor.					
51.	Okul sınavları ve merkezi sınavların kaygısından dolayı afetlerde gönüllü olmuyorum.					
52.	Afetlerde gönüllülükten daha önemli iş, görev veya sorumluluklarım olduğu için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
53.	Üniversite öğrencisi olarak afetlerde gönüllülük ilgimi çekmediği için gönüllü olmuyorum.					
54.	Afetlerde gönüllülük hakkında hiç kimse birebir bana bir şey anlatmadığı için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
55.	Medyanın afetleri aktarış şekli çok basit olduğu için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
56.	Gönüllülükle ilgili yeterince reklam ve tanıtım faaliyetlerine denk gelmediğim için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
57.	Yapılan reklam ve tanıtım faaliyetleri çok yetersiz ve bana hitap etmediği için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
58.	Afetlerde gönüllü olmanın verdiği duygu ve manevi doyum yeterince aktarılmadığı için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
59.	Afetlerde gönüllü olmakla ilgili reklam ve tanıtım faaliyetlerine denk gelmediğim için afetlerde gönüllü olmadım.					
60.	Sosyal medya trend ve akımlarına uygun gönüllülük çalışmaları yürütülmediği için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
61.	Afetlerde gördüğüm ve beni olumsuz etkileyen çalışmalardan dolayı afetlerde gönüllü olmuyorum.					
62.	Afetlerde görev yapanların sergilediği davranışlar beni afetlerde gönüllü olmaktan alıkoyuyor.					
63.	Fiziki olarak yüksek güç ve performans gerektirdiği için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
64.	Afet ortamlarında emri vaki konuşmalara şahit olduğum için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
65.	Daha önce bir afet yaşamadığım için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
66.	Gelecekte bir afet yaşamayı beklemediğim için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
67.	Afetlerde gönüllü olmak için gerekli eğitimleri nasıl alacağımı bilmediğim için afetlerde gönüllü					

	olmuyorum.					
68.	Afet ortamında ne gibi görevler verileceğini bilmediğim için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
69.	Afetlerde bana gerçekten ihtiyaç olup olmadığını bilmediğim için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
70.	Bana özel bir çağrı ve davet olmadığı için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
71.	Afetlerde gönüllülük sürecinin nasıl olduğunu bilmediğim için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
72.	Afetlerde gönüllülük sonucunda ne olacağını bilmediğim için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
73.	Afetlerde gönüllülüğün bana ne katacağını bilmediğim için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
74.	Afet ortamında yer alan belirsizliklerden dolayı afetlerde gönüllü olmuyorum.					
75.	Afet ortamında kendimi güvende hissedemeyeceğim için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
76.	Afet ortamında olan çalışma şartlarını bilmediğim için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
77.	Afet ortamında temel ihtiyaçlarımı karşılamada zorlanacağımı düşündüğüm için afetlerde gönüllü olmuyorum.					
78.	Afetlerde gönüllülükte organizasyon sürecinde yer alan belirsizliklerden dolayı afetlerde gönüllü olmuyorum.					
79.	Afet ortamında kendimi güvende hissedemem.					
80.	Afetlerde gönüllülerin çalışma koşullarını bilmiyorum.					
81.	Afet ortamında temel ihtiyaçlarımı karşılayamam.					

Ek 5. Afetlerde Gönüllülükten Kaçınma Ölçeği geliştirme çalışması uzman listesi

Sıra	Unvan	Ad Soyad	Üniversite	Bölüm	Önemi
1.	Prof. Dr.	Serkan Öztürk	Gümüşhane Üniversitesi	Jeofizik	Alanla ilgili birçok yayın, danışman
2.	Doç. Dr.	Afşin Ahmet Kaya	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	İş Sağlığı ve Güvenliği	Alanla ilgili bilimsel yayın ve araştırmalar, tik Jürisi
3.	Dr. Öğr. Üyesi	Sercan Kayın	Gümüşhane Üniversitesi	Madencilik ve Maden Çıkarma	Yer bilimleri, tik jürisi
4.	Dr. Öğr. Üyesi	Cüneyt Çalışkan	Sağlık Bilimleri Üniversitesi	Acil Yardım ve Afet Yönetimi	Alan ile ilgili bilimsel yayınlar ve ölçek geliştirme çalışmaları
5.	Dr. Öğr. Üyesi	Ramazan Aslan	Ardahan Üniversitesi	Acil Yardım ve Afet Yönetimi	Alan ile ilgili bilimsel yayınlar ve ölçek geliştirme çalışmaları
6.	Dr. Öğr. Üyesi	Ersin Uzman	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Afet eğitimi, afet yönetimi alanında danışmanlık ve yayınlar
7.	Dr. Öğr. Üyesi	Sefa Mızrak	Gümüşhane Üniversitesi	Acil Yardım ve Afet Yönetimi	Alan ile ilgili bilimsel yayınlar ve ölçek geliştirme çalışmaları
8	Öğr.Gör. Dr.	İsmet Çelebi	Gazi Üniversitesi	İlk ve Acil Yardım	Alan ile ilgili bilimsel yayınlar ve ölçek geliştirme çalışmaları
9.	Öğr.Gör.	Şeyhmus Aksoy	Sinop Üniversitesi	Acil Durum ve Afet Yönetimi	Alan ile ilgili bilimsel yayınlar ve ölçek geliştirme çalışmaları

Ek 6. Uzman sayısına göre her bir maddeye ait anlamlı minimum KGO değerleri

Uzman Sayısı	Minimum Değer
5	0.99
6	0.99
7	0.99
8	0.78
9	0.75
10	0.62
11	0.59
12	0.56
13	0.54
14	0.51
15	0.49
20	0.42
25	0.37
30	0.33
35	0.31

Ek 7. Afetlerde Gönüllülüktan Kaçınma Ölçeği Son Hali

Boyutlar	Madde No	Afetlerde Gönüllülüktan Kaçınma Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
Değer Boyutu	1.	Sosyal medyada vakit geçirmek benim için afetlerde gönüllü olmaktan daha değerlidir.					
	2.	Dijital oyun oynamak benim için afetlerde gönüllü olmaktan daha değerlidir.					
	3.	Yakınlarımla etkilenmediği afetlerde gönüllü olmam.					
	4.	Afetlerde gönüllülük gereksizdir.					
	5.	Afetlerde gönüllülük çalışmalarında tanımadığım kişilerle çalışmak istemem.					
	6.	Afetlerde gönüllülük yerine eğlenceli faaliyetlere katılmak isterim.					
	7.	Afetlerde gönüllülük ilgimi çekmiyor.					
	8.	Öğrencilerin afetlere müdahalede katkısı olmaz.					
	9.	Gönüllülüğün eğitim hayatıma pozitif bir etkisi yoktur.					
	10.	Gelecekte bir afet yaşamayı beklemiyorum.					
	11.	Afetin ortaya çıktığı toplumun dini gönüllü olmama etkiler.					
Bilgi Boyutu	12.	Afet ortamında bana ne gibi görevler verileceğini bilmiyorum.					
	13.	Afetlerde gönüllü olmak için gerekli eğitimleri nasıl alacağımı bilmiyorum.					
	14.	Afetlerde bana ihtiyaç olup olmadığını bilmiyorum.					
	15.	Afetlerde gönüllülerin çalışma koşullarını bilmiyorum.					
	16.	Afetlerde gönüllülüğün bana ne katacağını bilmiyorum.					
Ekonomi	17.	Afetlerde gönüllü olmam için ailemin ekonomik durumu yetersizdir.					
	18.	Afetlerde gönüllülük için ekonomik durumum yetersizdir.					
	19.	Afetlerde gönüllü olmak ulaşım, ekipman, beslenme vb. harcamalar nedeniyle masraflıdır.					
A Reklam ve Tanıtım	20.	Afetlerde gönüllü olmakla ilgili reklam ve tanıtım faaliyetleri yetersizdir.					
	21.	Afetlerde gönüllülük faaliyetleri trend ve akım haline gelmiyor.					
	22.	Afetlerde gönüllülük hakkında öğrenciler ile birebir iletişim kurulmuyor.					
	23.	Afetlerde gönüllülükle ilgili yapılan reklam ve tanıtım faaliyetleri beni harekete geçirmiyor.					
	24.	Afetlerde gönüllülük yeterince anlatılmıyor.					
	25.	Ailem afetlerde gönüllü olmayı teşvik etmez.					

	26.	Ailem afetlerde gönüllülüğe izin vermez.					
	27.	Ailem afetlerde gönüllülük faaliyetleri esnasında bana zarar geleceğini düşünür.					
	28.	Aile içinde bulunan iş yüküm ve sorumluluklarım afetlerde gönüllü olmama engeldir.					
Korku	29.	Afetlerde yaşanan karmaşa ve kaos beni korkutur.					
	30.	Afetlerde gönüllülük esnasında ortaya çıkabilecek ikincil tehlikelerden (artçı deprem, patlama, göçme, çökme vb.) korkarım.					
	31.	Afetlerde gönüllü olamayacak kadar duygusal biriyim.					

ETİK KURUL KARARLARI

Nitel çalışma için alınan etik kurul onayı

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Sayı : E-95674917-108.99-71601

Konu : Etik Kurul Onay

DAĞITIM YERLERİNE

Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kuruluna yapmış olduğunuz başvuru nuz, Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 2021/8 sayı ve 29/12/2021 tarihli toplantısında görüşülmüş ve kabul edilmiştir. Proje onay formu Hukuk Müşavirliğinden alınacaktır. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Günay ÇAKIR
Kurul Başkanı

Nicel çalışma için alınan etik kurul onayı

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Sayı : E-95674917-108.99-137557

Konu : Etik Onay

Sayın Prof. Dr. Serkan ÖZTÜRK

"AFETLERDE GÖNÜLLÜLÜK: BİR KARMA YÖNTEM ARAŞTIRMASI"

konulu etik kurul başvurunuz, Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 26/10/2022 tarih 2022/6 sayılı toplantısında görüşülmüş olup; projenin yürürlükteki mevzuata uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Günay ÇAKIR
Kurul Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : 08AH-GDYT-0VZK

Belge Doğrulama Adresi : <https://ebysorgu.gumushane.edu.tr/>

Adres:

Telefon No : Fax No :

e-Posta : <http://www.gumushane.edu.tr/>

Kep Adresi : gumushaneuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için : Fatma AYDIN

İlççi

Dahili No:5350617360

ÖZGEÇMİŞ

Ömer DEMİRBİLEK, lisans eğitimini 2013-2017 yılları arasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi bölümünde; yüksek lisans eğitimini aynı üniversitenin, Afet Eğitimi ve Yönetimi Anabilim Dalında 2017-2019 yılları arasında tamamlamıştır. 2020 yılında, Gümüşhane Üniversitesi, Afet Yönetimi anabilim dalında doktora eğitimine başlamıştır. 2013-2020 yılları arasında; Bursa Devlet Hastanesi, Ezine Devlet Hastanesi, Çanakkale İl Sağlık Müdürlüğü 112 istasyonları, Pınarbaşı Devlet Hastanesi ve Kayseri İl Sağlık Müdürlüğü 112 istasyonlarında Acil Tıp Teknisyeni olarak görev yapmıştır. 2020 yılında Sinop Üniversitesinde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlamıştır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Yayınlar:

- Demirbilek, Ö. ve Uzman, E. (2021). 112 Acil Sağlık Çalışanları Arasında Eşduyum Yorgunluğu, Eşduyum Tatmini ve Tükenmişlik- Kayseri ili örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 56-69. DOI: 10.37989/gumussagbil.818651
- Demirbilek, Ö. ve Gökkaya, E. (2022). Acil Yardım ve Afet Yönetimi Öğrencilerinde Afetlere Hazırlık Durumları ile Psikolojik Sağlamlık Durumlarının İlişkisinin İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 617-624. DOI: 10.37989/gumussagbil.1001225
- Demirbilek, Ö., Aksoy, Ş. ve Ulutaşdemir, N. (2022). COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(4), 1428-1434. DOI: 10.37989/gumussagbil.1180383
- Demirbilek, Ö. ve Uzman, E. (2023). Fatalistic Tendency as a Predict of Disaster Preparedness Beliefs in University Students. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(3), 463-472. DOI: 10.35341/afet.1249312
- Demirbilek, Ö., ve Öztürk, S. (2023). Understanding university students WHO do not want to volunteer in disasters: A qualitative study from Turkey. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 96(2023), 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2023.103994>
- Demirbilek, Ö. ve Ağahan, M. (2023). Öğretmenlerde İlk Yardım Öz Yeterliliğinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12 (3), 1263-1270 . DOI: 10.37989/gumussagbil.1320259